

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Analýza mluvených projevů

Vypracovala: Valentína Králová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí své práce, PhDr. Mileně Noskové, Ph.D., za její rady, vstřícnost a připomínky k tématu. Dále bych chtěla poděkovat všem účastníkům svého výzkumu, kteří mi dovolili nahrát jejich projev a poskytli mi tak materiál ke zkoumání. V neposlední řadě pak mé poděkování míří k mé rodině a přátelům, bez jejichž podpory by se neobešlo celé mé studium.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 22. 6. 2016

Valentina Králová

Anotace

Tato práce zkoumá mluvené odborné projevy průvodců a pedagogů z hlediska stylistiky, morfologie, syntaxe a slovní zásoby. Hlavním cílem je odhalit v projevech přítomnost prvků hovorových a především nespisovných. Rozdělena je do dvou částí, teoretické a výzkumné. Teoretická část se zabývá mluvenými projevy jako takovými, jejich rozdělením, stylistickými aspekty a krátce i vymezením spisovnosti a nespisovnosti. Výzkumná část poté analyzuje konkrétní projevy, zkoumá četnost výskytu hovorových a nespisovných prvků a vybrané jevy i podrobněji rozebírá.

Klíčová slova: mluvené projevy, nespisovný jazyk, spisovný jazyk, hovorové výrazy, funkční styl odborný, funkční styl prostěsdělovací, kultura projevu

Anotation

This work inspects technical speeches of guides and teachers from the point of view of stylistics, morphology, syntax and lexicology. The main aim is to detect the presence of colloquial elements and mainly non-standard elements. It is divided into two parts, theoretical and research. The theoretical part deals with speeches themselves, their dividing, stylistic aspects and shortly also with specification of standard and non-standard language. The research part than analyses the concrete speeches, it studies the frequency of colloquial and non-standard elements and in detail it describes the chosen phenomenon.

Key words: speeches, standard language, non-standard language, colloquial expressions, function style of simple communication, technical function style, culture of the speech

Obsah

Úvod.....	8
I. Teoretická část.....	10
1. Mluvené projevy	10
1.2 Pracovní projev a didaktický projev	10
2. Jazykový sloh mluvených projevů	12
2.1 Slohotvorní činitelé objektivní.....	12
2.2 Slohotvorní činitelé subjektivní	17
2.3 Funkční styl.....	19
2.3.1 Funkční styl odborný.....	19
2.3.2 Funkční styl prostěsdělovací	21
3. Spisovnost	23
II. Výzkumná část	25
4. Metoda výzkumu a jeho průběh.....	26
4.1 Stanovení hypotéz.....	26
5. Hovorové výrazy	27
5.1 No.....	27
5.2 Tady	27
5.3 Tenhle, tohle, tahle, tyhle + Tenhleten, tohleto, tahleta, tyhlety	28
5.4 Taky	29
5.5 Dobře.....	31
5.6 Koukat, nakouknout	32
5.7 Moc	33
5.8 Jestli	34
5.9 Teďka	34
5.10 Prostě.....	34
5.11 Budem, projdem, neodůvodňujuj, čtem	35
5.12 Zkontroluju, zmiňuju, děkuju.....	35
5.13 Můžu, můžou	36
5.14 Holka, kluk.....	36
5.15 Svoji	36
5.16 Fakt.....	37
5.17 Paráda.....	37
5.18 Výrazy s nižší frekvencí výskytu	37
6. Prvky obecné češtiny	40
7. Syntaktická a stylistická stránka projevů	48
Závěr	57
Seznam použité literatury.....	60

Seznam příloh	62
---------------------	----

Seznam zkratek

apod. - a podobně

cca - cirka

č. - číslo

ČBP - Čeština bez příkras

H - hypotéza

hlás. - hláskových

kol. - kolektiv

např. - například

popř. - popřípadě

Př. - Příloha

s. - strana

sk. - skupin

SMČ - Stručná mluvnice češtiny

SNČ - Slovník nespisovné češtiny

SSČ - Slovník spisovné češtiny

Tab. - Tabulka

tzv. - takzvaný

viz. - více

vyd. - vydání

zj. - zjednodušení

Úvod

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl analyzovat vybrané mluvené projevy z hlediska stylistického, morfosyntaxe a lexikologie. Především se pak budeme zabývat přítomností a četností hovorových a nespisovných prvků.

Práci jsme rozdělili na dvě části, teoretickou a výzkumnou. V teoretické části jsme se zabývali charakteristikou mluvených projevů, jejich specifiky a dělením, rozebírali jsme také stylistickou stránku komunikátu, především funkční styl odborný a prostěsdělovací, které v projevech dominovaly. V závěru teoretické části jsme pak stručně shrnuli, co považujeme za spisovný jazyk a jaké útvary řadíme naopak již do jazyka nespisovného.

Pro výzkumnou část jsme použili metodu sběru dat, kdy jsme na diktafon nahrávali projevy průvodců a průvodkyň ze státního zámku Červená Lhota a pedagožek vyučujících na prvním stupni základní školy. Pro první stupeň základní školy jsme se rozhodli kvůli co největší podobnosti a tedy srovnatelnosti projevů a také kvůli závažnosti výsledného vlivu komunikátu na adresáta, který pokládáme u mladších žáků za větší, neboť je u nich více pravděpodobné, že budou svého pedagoga považovat za řečnický vzor a snažit se ho napodobovat. Získaná data jsme pak přepsali do písemné podoby, kterou vždy přikládáme v přílohách, a analyzovali z hlediska výše zmíněných faktorů. Věnovali jsme se nejen frekvenci výskytu zmíněných prvků, ale některé, především ty nejčastěji se objevující jevy, jsme podrobněji rozebrali nejen z teoretického hlediska, ale i na názorných příkladech přímo z nahrávek. Rovněž jsme si stanovili několik hypotéz, které jsme se pokusili v průběhu práce dokázat, či vyvrátit.

Téma jsme si vybrali z důvodu osobní zkušenosti provádění na zámku a tedy zájmu o kulturu mluveného vyjadřování v první řadě, v druhé řadě pak kvůli zaujetí stále se stupňujícím pronikáním nespisovné, převážně obecné češtiny, i do veřejných mluvených projevů odborné povahy, kde by se pochopitelně vyskytovat neměla. Věnovali jsme se proto především jí, zdůraznili její nejběžnější znaky a jevy a ty jsme se poté pokoušeli nalézt i v našich zkoumaných projevech.

Hlavním cílem naší práce bylo bezpečně dokázat hlavní hypotézu, tedy tu, že obecná čeština pronikne do všech mluvených projevů. Vedlejšími cíli posléze bylo tyto prvky rozebrat a pomocí tabulek znázornit, nakolik obecná čeština mluvený projev zasáhla. Vedle ní jsme pak dále zkoumali hovorové výrazy, které nás rovněž zajímaly svou frekvencí výskytu, ty nejčastější jsme poté důkladně i s příklady probrali v příslušné kapitole. Věnovali jsme se i stylistické stránce, zkoumali jsme syntax, konkrétně příliš dlouhé souvětí, které může zapříčinit nelogické ukončení výpovědi, a také tzv. “vycpávková” slova, tedy výrazy, které mluví jako zlozvyk a nešvar příliš často v řeči opakuje. Touto prací jsme tak chtěli poukázat na sílící pozici obecné češtiny, představit širokou vrstvu spisovného jazyka typickou pro mluvenost, tedy hovorovou vrstvu, a

zdůraznit některé stylistické nedostatky, které by se rovněž v projevech odborného stylu vyskytovat neměly.

I. Teoretická část

1. Mluvené projevy

1.1 Druhy mluvených projevů

Když se zamyslíme nad tím, co by vlastně měl mluvený projev splňovat a co od něj očekáváme, dojdeme k závěru, že každý mluvený projev má svá specifika a že tak existuje více druhů projevů. Už v dávných dobách antiky se řečníci snažili své projevy zařadit do různých okruhů a vytvořit tak jakýsi základ, který by byl využitelný pro specifickou příležitost.¹

Mluvené veřejné projevy se většinou dělí z hlediska různých kritérií, která převažují. Můžeme tak vyčlenit projevy podle obsahu například na politické, náboženské apod., podle místa, kde jsou odříkávány, a rovněž podle délky trvání - kratší rozsah zpravidla mívají přípitky a promluvy, delší zase právě politické či náboženské projevy a pochopitelně projevy didaktické (školní).²

Dále třídit bychom mohli z hlediska formy projevu na řeč individuální, skupinovou či pódiovou. Dle cíle, kterého chce mluvčí projevem dosáhnout, a také podle společenského významu pak můžeme rozlišovat projevy politické, náboženské, soudní či výchovné. Rovněž můžeme projevy rozlišovat i na základě jejich vyhraněnosti a důležitosti na pracovní řeč, informativní, oslavnou, obřadní apod.³

Celkem se projevy z hlediska zaměření dělí na šest základních typů, tyto typy se ale mezi sebou, jak už bývá zvykem, navzájem prolínají a nelze tak s určitostí vyhranit jen jeden základní typ. Nejstriktněji dodržované a poměrně stále jsou kratší projevy jako například přípitek či smuteční řeč, kde se mezi sebou jednotlivé typy projevů (společenský a například politický) mísí jen velmi zřídka. Mluvené projevy tedy dělíme na: politický projev, společenský projev, pracovní projev, soudní projev, náboženský projev a didaktický projev.⁴

1.2 Pracovní projev a didaktický projev

Nás bude vzhledem k povaze rozebíraných nahrávek nejvíce zajímat didaktický projev, který budeme zkoumat u pedagožek vyučujících na prvním stupni základní školy, a v malé míře také pracovní projev, v případě průvodců a průvodkyň na zámku.

Známkou dobrého pracovního projevu by totiž měla být věcnost, přesnost a hlavně potřebná znalost klíčových odborných informací. Zvláštním útvarem je pak dialogická debata či diskuze, kde se účastníci snaží přispět k řešení problému. Profesionální odbornou řeč však nalezneme spíše

¹ LANGER, Antonín. *Úspěch veřejné promluvy: kapitoly z rétoriky*. Praha: FORTUNA, 1993, s. 70

² Tamtéž, s. 71

³ Tamtéž, s. 71

⁴ Tamtéž, s. 71

v psané formě, vyžaduje totiž objektivní zdůvodňování argumentů, logické dedukce a především klidné rozvažování, proto u ní nemůžeme čekat emotivní projevy a vybroušenou rétoriku. Pokud se tak setkáme s mluveným pracovním projevem, s největší pravděpodobností se jedná o připravenou řeč předem napsanou a dokonce je i velmi pravděpodobné, že řečník ji bude pouze číst a ne přednášet z paměti, což je u takto odborně zaměřených projevů vzhledem k množství informací pochopitelné.⁵

Jak jsme již zmínili, nelze uplatnit na každý projev pouze jeden typ řeči a nelze tedy prohlásit, že by projev průvodce byl čistě pracovním projevem. Můžeme pozorovat, že projev pracovní se zde prolíná s projevem didaktickým, neboť cílem průvodce je podat co nejvíce podrobných informací v daném čase tak, aby návštěvník poznatkům dobře porozuměl a aby si je pokud možno i zapamatoval. Na dalších stránkách se budeme ještě podrobněji věnovat funkcím, které mluvené projevy plní, a dozvíme se tak, že výklad průvodce v sobě nese ještě mnohé další prvky a je komplikovanější, než by člověk na první pohled očekával.

Didaktický projev je pak specifický svou dialogičností, kdy se v rozhovoru se žáky nejvíce odráží celá pedagogova osobnost, neopominutelná součást procesu výuky. Jako v každém projevu, tak i zde a to ve zvýšené míře platí, že účinnost jakéhokoliv projevu je závislá na řečníkovi samém, jeho osobnosti. Sebelepší dopředu připravený projev vyzní naprázdno, pokud si řečník nebude věřit, nebude z něj vyzařovat žádné nadšení a svou řeč pouze „nazpaměť odříká“.⁶

⁵ LANGER, Antonín. *Úspěch veřejné promluvy: kapitoly z rétoriky*. Praha: FORTUNA, 1993, s. 72

⁶ Tamtéž, s. 72

2. Jazykový sloh mluvených projevů

Nyní se budeme věnovat jazykovému slohu mluvených projevů, kterým rozumíme volbu vhodných jazykových prostředků, jejich případnou aktualizaci a příhodné uspořádání v ucelený a srozumitelný jazykový projev. Každý projev ale vzniká za jiných okolností a podmínek, které výběr prostředků určují, a dochází tak k výrazné diferenciaci mezi jednotlivými mluvčími. Tyto podmínky, které tvoří jazykový projev každého jedince tak individuální a odlišný, chápeme jako slohotvorné činitele subjektivní a objektivní.⁷

2.1 Slohotvorní činitele objektivní

Objektivní slohotvorní činitele neboli objektivní stylové faktory stojí mimo osobnost autora komunikátu, nezávisí na něm a jsou vázány na okolnosti spojené přímo s vytvářením projevu.⁸ Řadit mezi ně můžeme například základní funkci projevu, prostředí, ve kterém projev vzniká, zda je projev monologický, nebo dialogický, přítomnost adresátů, tedy lidí, kterým je projev určen, apod. Jak ale popisuje Čechová⁹, tyto objektivní stylové faktory sice považujeme při vzniku komunikátu za důležité, jelikož výběr prostředků a styl projevu nepochybně svým dílem výslednou podobu determinují, zároveň ale dodává, že tyto faktory jsou a vždy budou podřízeny samotnému autorovi, tedy záleží pouze na něm, do jaké míry ho objektivní stylové faktory ovlivní a nakolik se projev jeho vlastní osobitý styl i přes tlak vnějších podmínek.

Jako hlavní objektivní stylový faktor bychom nejspíše mohli označit základní funkci komunikátu. Jelikož jazyk je prostředkem mezilidské komunikace a základním dorozumívacím kódem, pochopitelně bude mít každý projev, nezáleží na povaze, funkci dorozumívací, označovanou též jako komunikační. Jejím primárním úkolem je přenést nějakou informaci, podat příjemci konkrétní sdělení, a proto též nese další označení jako sdělná funkce. K této funkci se pak podle povahy konkrétních projevů a především podle autorova komunikačního záměru přimykají další funkce, které se mohou různě kombinovat a mísit, komunikační funkce ovšem nesmí nikdy chybět, neboť bez sdělení, které chce autor recipientovi předat, by samotná komunikace postrádala smysl.¹⁰

Za další funkce projevu potom můžeme považovat funkci odborněsdělnou a vzdělávací, direktivní (řídící), operativní (správní), poté funkci uvědomovací a získávací, působící a ovlivňovací, často

⁷ HURKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina; ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Mluvený projev a přednes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 124

⁸ Tamtéž, s. 125

⁹ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 78

¹⁰ Tamtéž, s. 79

označovanou jako funkce persvazivní, především v oblasti hromadných sdělovacích prostředků, a v neposlední řadě funkci estetickysdělnou.¹¹

Z hlediska našeho bádání nás bude nejvíce zajímat funkce odborněsdělná a vzdělávací. Svým způsobem se v případě průvodce objevují v malé míře ještě další funkce, a to sice získávací, působící a ovlivňovací. Na rozdíl od pedagoga, cílem průvodce není pouze podat návštěvníkům co nejvíce informací, vstřípit jim je a snažit se, aby si je zapamatovali. Průvodce se také musí snažit, aby jeho projev nejen zněl velmi příjemně, ale aby také získal a udržel návštěvníkovu pozornost. V tomto se částečně s prací pedagoga jeho činnost shoduje, neboť kvalita projevu nepochybně ovlivňuje také pozornost žáků. Nicméně průvodce má ještě jeden důležitý úkol, a to jest v podstatě nenápadná propagace, jeho hlavním cílem by totiž mělo být, aby výklad natolik zaujal návštěvníky a vyvolal v nich kladné dojmy, že se nejen rádi po čase na zámek vrátí, ale že ho také například doporučí svým známým a svému okolí. Z tohoto pohledu jsou tak na jazykovou kulturu průvodce kladeny extrémně vysoké nároky, neboť by měl nejen po celou dobu mluvit vysokým, spisovným jazykem a podat v časově omezené době co nejvíce uspokojivých informací, ale ještě navíc je podat způsobem, který účinně udrží myšlenky návštěvníka soustředěné na výklad. Z tohoto pohledu tak můžeme vyvozovat, že subjektivní stylové faktory, které se na rozdíl od objektivních dotýkají přímo osobnosti autora projevu, jsou opravdu v jistém smyslu nadřazeny faktorům objektivním a v případě průvodce i pedagoga hrají hlavní roli ve výsledném komunikátu.

Za další klíčový objektivní faktor pak pochopitelně považujeme užitou formu komunikátu - tedy zda je mluvený, nebo psaný. Rozdílů, vzhledem k výběru prostředků a celkovému vyjadřování mluveného, zde nalezneme zřejmě nejvíce. Mluvené a psané projevy dokonce považujeme za tzv. opoziční sféry, tedy konkurenční formy.¹² Mluvené komunikáty často autoři tvoří spontánně, bez většího rozmyslu a přípravy, jsou tedy pochopitelně spjaty hlavně s projevy funkčního stylu prostěsdělovacího. Ze stejného důvodu se tak vážou na konkrétní komunikační situaci a navíc většinou autorovi dovolují přímý kontakt s adresátem či adresáty.¹³ Z toho plynou pro mluveného značné výhody, například může bezprostředně sledovat reakce svých posluchačů, zda je jeho projev, dané téma, zajímavé, může lehce vysledovat, pokud něco nepochopili, a svou tezi zopakovat, jinak vyjádřit. Přítomnost posluchačů rovněž dovoluje použít větší míru citově zabarvených prostředků, jako například citoslovcí, zvolací vět apod.¹⁴

¹¹ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 79

¹² Tamtéž, s. 80

¹³ Tamtéž, s. 80-81

¹⁴ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina; ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Mluvený projev a přednes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 127

Jako další zásadní rozdíl můžeme vidět to, že mluvený komunikát probíhá v určitém čase, který nelze ovládat, a posluchač se tak nemůže jako v případě psaných projevů vrátit k myšlence, které neporozuměl, přečíst si jednotlivé úseky znovu, popřípadě se na okamžik zastavit a věnovat nějakému tématu chvilku navíc. Toto představuje hlavní nevýhodu mluvených projevů a každý mluvčí by si ji tak měl uvědomit a přizpůsobit tomuto faktu svůj projev. Řeč by měl pronášet srozumitelně, zřetelně a hlavně stručně a jasně. V případě mluvených projevů vždy platí, že čím kratší a jednodušší souvětí, tím lépe.¹⁵ Pokud mluvčí nadměrně užívá zejména podřadných souvětí s několika vedlejšími větami, nejen, že posluchač s největší pravděpodobností po chvíli ztratí přehled o situaci, ale reálně hrozí i to, že autor sám se v souvětí nakonec ztratí, jak se budeme moci přesvědčit ve výzkumné části práce.

Důležité prostředky, kterými mohou být mluvené projevy na rozdíl od projevů psaných doplněny, jsou prostředky paralingvální a extralingvální. Paralingválními prostředky rozumíme většinou zvukové projevy, které činí mluvené prostředky dynamičtější, emotivnější a také dovolují větší či menší míru zasažení subjektivitou autora. Pod pojmem paralingvální prostředky si tak můžeme představit například větnou melodii (intonaci), důraz (větný přízvuk), mluvní tempo, pauzy či rytmus řeči. Mluvčí jimi může vyjádřit různé myšlenkové a emoční pochody, například rozhořčení, vztek nebo nějaké zvláštní citové zaujetí, jako třeba radost, nadšení apod.¹⁶ Extralingválními prostředky pak rozumíme především gesta, mimiku obličeje a řeč těla. I tyto prostředky dovolují mluvčímu vyjádřit emoce a postoj ke sdělení, mnohem více než v případě paralingválních prostředků však bezprostředně, neboť svou řeč těla si mnohdy vůbec neuvědomujeme. Paralingvální a extralingvální prostředky se pak v psaných projevech nahrazují prostředky grafickými, ať už členěním textu, písmem nebo třeba interpunkčními znaménky (vykřičník, otazník).¹⁷

Co se týče různých jazykových rovin, i zde vidíme zásadní rozdíly mezi komunikáty psanými a mluvenými. Projevy mluvené vždy budou otevřeny pro větší míru hovorových výrazů a postupem času navíc stále více podléhají tlaku obecné češtiny a pronikají sem tak výrazy nespisovné. Dále zde těžko najdeme knižní výrazy, které by se obvykle mohly v psaném projevu vyskytovat bez známky něčeho zvláštního, kdežto použití knižních až archaických výrazů v běžné mluvě na nás bude působit dosti komicky. Můžeme vysledovat také větší míru univerbizace, tedy zkracování víceslovných pojmenování do jednoho, patrně v důsledku jazykové ekonomičnosti a všeobecného

¹⁵ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina; ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Mluvený projev a přednes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 127

¹⁶ Tamtéž, s. 127

¹⁷ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 81

nedostatku času. Rovněž se zde objevuje hovorovost v případě gramatiky, a to sice v uplatňování různých morfologických variant.¹⁸

Z hlediska syntaxe se nejčastěji projevuje vypouštění části sdělení, tedy eliptičnost větné stavby. Nápadná je rovněž velká míra vsuvek neboli parentezí, což dosti souvisí právě s nepřipraveností projevů a tedy nerozvrhnutí obsahu sdělení. Setkat se můžeme nejčastěji se zájmeny, zejména ukazovacími, která v mnohých případech, stejně jako další slovní druhy, slouží jako tzv. „parazitní výrazy“ a získávají mluvčímu čas na rozmyšlenou. Jak jsme již zmínili, pronikají sem nespisovné, obecněčeské výrazy, zároveň se stále častěji objevují i výrazy slangové.¹⁹

Oproti psaným projevům, které většinou spisovnou normu dodržují, se mluvené projevy dosti často odchyľují. Právě toto přesvědčení, že v dnešní době, kdy se pod tlakem kodifikují i některé dříve nespisovné jevy, se zdá jako velmi těžký úkol hovořit plynule spisovným jazykem delší čas, bude stěžejní téma výzkumné části. Sami se přesvědčíme, že mluvit vysokým spisovným jazykem po dobu přibližně tři čtvrtě hodiny, se ukáže jako velice těžký úkol.

Další z objektivních stylových faktorů je pak kód jazykové komunikace. Volba kódu záleží především na typu komunikace - zda je verbální, neverbální, nebo dokonce smíšená. Všeobecně však hovoříme o prostředcích verbálních a neverbálních, které jsou reprezentovány buď mluvenou formou projevu (verbální), nebo psanou podobou (neverbální), a proto právě výběr prostředků někdy označujeme jako druh jazykového kódu. Autor tak volí nejen prostředky verbální, či neverbální, ale vybírá si ze všech útvarů a poloútvárů národního jazyka. Z tohoto pohledu, tedy, že autor si libovolně vybírá z různých vrstev jazyka, bychom mohli tento faktor považovat za subjektivní. Pravdou ovšem zůstává, že v praxi mluvčí nemá tak snadnou volbu. Často je k volbě jazykových prostředků přinucen okolnostmi, například prostředím, charakterem adresátů nebo také cílem, kterého chce pomocí komunikace dosáhnout. V tomto ohledu tak tento činitel zůstává objektivní. Nicméně otázka, nakolik zvolený kód, tedy prostředky komunikace, ovládá, to už je rozhodně faktor subjektivní.²⁰

O výsledné podobě jazykového projevu pak může rozhodnout i ráz komunikátu. Většinou ráz nejvíce ovlivňuje to, zda je projev veřejný, nebo soukromý, podstatnou roli ale hrají také cíl komunikátu a jeho funkce. Obvykle rozlišujeme ráz oficiální, polooficiální, soukromý a důvěrný. V rozřídění těchto kategorií nám většinou napomáhá i závažnost projevu a to, jakou důslednost a váhu mu přikládá společnost. Co se týče mluveného oficiálního projevu, může se jednat vedle politických, soudních a parlamentních řečí například o projev slavnostní, jako je ceremoniální řeč, imatrikulační řeč nebo řeči náboženské a duchovní. V tomto případě rozhodně převládá

¹⁸ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 81-82

¹⁹ Tamtéž, s. 82

²⁰ Tamtéž, s. 82

knižnost nad hovorovostí, objevuje se také modelovost projevu a v kontrastu s ní i snaha projev vhodnou aktualizací oživit a posluchače zaujmout. Setkáme se tak zde s oslovením, citáty, frazeologií, ale i řečnickými figurami apod. Mluvený projev neoficiálního rázu vidíme například v běžné denní komunikaci, soukromého rázu pak při komunikaci v rodinném kruhu.²¹

Velmi podstatným faktorem je také místo a čas komunikace. Nejběžněji rozlišujeme prostředí veřejné a soukromé a vedle toho i známé a neznámé. Důležitý je rovněž prostor, ve kterém komunikace probíhá, a proxemika, jak označujeme při komunikaci vzdálenost mezi mluvčím a posluchačem. Dále prostředí sociální, tedy adresáty, můžeme do této kategorie zařadit, těmi se ale budeme zabývat o pár řádek níže v samostatné kategorii. Čas pak sehrává velmi důležitou roli, neboť projevy limitované dobou trvání logicky ztrácejí na kvalitě, ve větší či menší míře, ať už se jedná o špatnou výslovnost, rychlé tempo, neděláním pauz či neukončenou větnou melodii.²²

Typy mluvčích z našich zkoumaných nahrávek, tedy průvodci i pedagozi, jsou časem ve veliké míře limitováni. Oba mají na svůj výklad přibližně tři čtvrtě hodiny (v případě průvodců se jedná o padesát minut, musíme ale mnoho času odečíst kvůli přesunům po zámku) a oba musí za onu dobu poskytnout adresátům co nejvíce informací, co nejsrozumitelněji a pokud možno co nejzábavnější a nejzajímavější formou. Logicky se tak v jejich projevech musí vyskytnout zmiňované jevy, které jejich řeč bohužel mnohdy degradují.

Konečně se dostáváme i k adresátům, kteří mohou i nemusí být přítomni. V obou případech bude komunikát vypadat jinak a autor se přizpůsobí situaci. O tom, jaká výhoda je pro mluvčího přítomnost adresáta, jsme se již zmiňovali výše, víme tedy, že mu dovoluje bezprostředně reagovat a svůj projev obsahově i formálně upravovat. Podstatné pak je, zda je pro autora adresát známý, či nikoliv a zda se jedná o jednotlivce, pár osob, nebo celou skupinu lidí. Všeobecně platí, že pokud autor adresáta nezná, neprojevuje tolik ostýchavosti a studu, než před známým jedincem. Rovněž skupina několika lidí může pro jednoho autora být odstrašující, zatímco jinému velké publikum vyhovuje více než přednášet pro jednotlivce. Klíčovým prvkem jsou pak mentální vlastnosti adresátů, především znalost daného tématu. Autor se musí řídit úrovní vědomostí adresáta, respektovat ji a použít vhodné prostředky, které adresát pochopí.²³

Pedagog, obzvláště na prvním stupni základní školy, kde adresáty předpokládáme již delší dobu známé, by měl úroveň vědomostí svých žáků znát a pracovat s ní. Průvodce má v tomto ohledu poněkud těžší práci, neboť ve většině případů se na prohlídce objeví adresáti zcela neznámí a jemu nezbyvá, než úroveň vědomostí odhadnout.

²¹ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 83-84

²² Tamtéž, s. 84-85

²³ Tamtéž, s. 85-86

V neposlední řadě bychom pak měli zmínit míru spontánnosti a připravenosti projevu. Mluvené projevy se vyznačují právě těmito dvěma faktory, neboť hovoříme většinou o běžné každodenní komunikaci, tedy spadající do funkčního stylu prostěsdělovacího. V našem případě se ale jedná z větší části o funkční styl odborný a takovéto mluvené projevy bývají předem připraveny v písemné podobě buď v celé své délce, nebo alespoň částečně v tezích či bodech. Teoreticky bychom tak předpokládali, že mluvené projevy připravené by měly být po stránce obsahové i jazykové perfektní a dokonale zvládnuty.²⁴ Sami se ovšem přesvědčíme, že jelikož v průběhu komunikace u našich zkoumaných mluvčích nelze pouze nazpaměť odříkat připravený a naučený text, ale autor musí svůj projev aktivně upravovat a měnit, přizpůsobovat především adresátům a také konkrétní komunikační situaci, i předem připravené mluvené projevy se vyznačují chybami.

V případě spontánního, nepřipraveného projevu, který se vyskytuje i v našich nahrávkách, většinou v případě dotazů, kdy je autor vyveden ze svého obvyklého výkladu a musí zformulovat zcela nový projev, reagující přímo na konkrétní situaci, můžeme zcela logicky očekávat nepromyšlené výrazové prostředky, gramatické chyby i syntaktické zvláštnosti, neuspořádanou větnou stavbu, kontaminaci vazeb, časté opravování, nemotivované opakování se záměrem získat více času na rozmyšlenou a další „parazitní výrazy“, kterými mluvčí získává čas, nejčastěji zájmena ukazovací.²⁵

Jako poslední objektivní stylový faktor pak zmíníme okrajově téma a jeho uchopení. Tento faktor můžeme považovat za hraniční s faktorem subjektivním, neboť velmi úzce souvisí s autorovou osobností, a tak se zde prolíná objektivita se subjektivitou. Objektivně se tématem můžeme zabývat z hlediska výrazových prostředků a jazyka, tedy stručně řečeno tím, zda dané téma nijak neomezuje jazykový projev a autorovo vyjadřování, například striktní slovní zásobou apod. Autorova znalost a odborná přesnost daného tématu, jeho nadšení pro téma, uchopení a ztvárnění už bychom pak řadili spíše k subjektivním stylovým faktorům.²⁶

2.2 Slohotvorní činitelé subjektivní

Nyní se zaměříme na ty faktory, které přímo souvisí s autorem, jeho osobností, vlastnostmi a které skrze osobnost mluvčího také formulují výslednou podobu komunikátu. Jelikož každý jedinec se něčím liší, stejně tak se bude lišit i jeho projev, každý člověk se však v komunikaci vyznačuje určitými rysy, které vytváří individuální styl každého jedince neboli styl autorský.²⁷

V první řadě sem určitě patří rozumová a intelektuální vyspělost daného jedince, úroveň vzdělání, logické uvažování a to, jak dobře zná a také ovládá příslušný jazykový kód. Tím rozumíme, že je

²⁴ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 85-86

²⁵ Tamtéž, s. 85-86

²⁶ Tamtéž, s. 86-87

²⁷ Tamtéž, s. 87

schopen uplatňovat spisovnou normu daného jazyka ve všech jeho rovinách. Rovněž schopnost metajazykového myšlení může být pro mluvčího výhodou, jazykovou kulturu a vyspělost v tomto případě může ovlivňovat i pravidelná četba. Dále sem pak řadíme celkový kulturní rozhled, stupeň připravenosti ke komunikaci a také umění jedince se vyjadřovat ve vzniklé situaci pohotově a bez překážek. Tuto vlastnost bychom mohli komplexně označit jako schopnost kulturního komunikování a na tom, zda se autor dokáže vypořádat s nějakou neočekávanou příhodou či událostí během komunikace (neposlušné dítě, rozhořčený návštěvník) s klidem a rozvahou, též závisí výsledná povaha komunikátu. Velmi v tom pomáhají zkušenosti autora, což je další velice podstatný subjektivní faktor.²⁸

Do komunikátu se rovněž promítne, pokud mluvčí oplývá velmi rozsáhlými, hlubokými znalostmi z daného oboru a o tématu tak může poskytnout celé spektrum informací. V případě mluvených projevů se pak více než v projevu psaném odrazí i emocionalita autora a jeho subjektivita. Svým způsobem autor do komunikátu nenápadně a často i nevědomě promítá své postoje, ať už sociální, ekonomické, etické či vlastenecké, stejně jako mnohdy dává otevřeně najevo i postoj vůči adresátovi. Dokonce i taková skutečnost, zda člověk sdílí spíše pesimistický či optimistický postoj k životu, zda se může pochlubit například smyslem pro humor i to, nakolik se chová vstřícně k ostatním, má na výslednou podobu projevu vliv. V podstatě veškerá charakterová odlišnost člověka, to, co jej dělá jedinečným, se do projevu jedince promítne a autor do projevu vždy vkládá svůj vlastní charakter, své záliby, zvyklosti i zvláštnosti.²⁹ Z tohoto důvodu bychom opravdu mohli subjektivní faktory prohlásit za poněkud nadřazené faktorům objektivním, neboť na rozdíl od faktorů objektivních, které sice určitou měrou komunikát ovlivňují, ale autor se s nimi může různě vypořádat, subjektivní faktory mluvčí v mnohém ovlivnit nemůže a determinují ho tak mnohem více, než by kdy mohly faktory objektivní.

Konkrétním případem jsou faktory sociální a biologické povahy. Prostředí, ve kterém člověk nejen vyrůstal, ale ve kterém momentálně žije a které ho obklopuje, má vliv nejen na něj samého, ale pochopitelně i na jeho jazykový projev. Stejně tak profese, kterou vykonává, zdatelně předurčuje směr a způsob vyjadřování daného jedince, vznikají tak dokonce subjektivní styly, které jsou rozděleny právě i podle profesí, a můžeme tak rozlišovat styl lékaře nebo i styl advokáta. Rovněž pohlaví a věk hrají důležitou roli ve vyjadřování jedince a subjektivní styly se též vytváří na základě rozdělení do věkových skupin. Někteří autoři se dokonce zabývají i rozdíly mezi mužským a ženským stylem vyjadřování. V neposlední řadě i momentální psychický a

²⁸ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 87

²⁹ Tamtéž, s. 87-88

fyzický stav jedince ovlivní to, jak bude projev vypadat. Stres, únava, vyčerpání, popřípadě nemoc ovlivní kvalitu komunikátu jak po jazykové, tak po obsahové stránce.³⁰

Vidíme tedy, že subjektivní stylové faktory ovlivňují komunikát z mnohem širšího hlediska a také ve větších detailech. Zároveň se autor jen těžko vyhne tomu, aby ho některé z faktorů, například biologických, neovlivňovaly. Jelikož každý člověk je individuum s odlišnými vlastnostmi, osobností a povahou, každý individuální styl, tedy styl každého jedince, se rovněž bude lišit a vyznačovat se jedinečností.

2.3 Funkční styl

Vzhledem k povaze našich zkoumaných komunikátů se zaměříme na dva styly, které v projevech převládají, a to sice funkční styl odborný a funkční styl prostěsdělovací. Prostěsdělovací styl se v komunikátech objevuje, pokud je mluvčí vychýlen ze svého obvyklého, předem připraveného výkladu, a musí reagovat na novou komunikační situaci bezprostředně a spontánně, většinou pokud musí zodpovědět nějaký dotaz od adresáta. Zde se pak spontánnost a nepřipravenost zákonitě projeví. Na druhou stranu v případě funkčního stylu odborného o žádné větší spontánnosti nemluvíme, naopak připravenost a promyšlenost je asi první, co nás napadne v souvislosti s odborným vyjadřováním, nicméně tento styl má naopak jiné charakteristické znaky a hlavně požadavky, které bychom chtěli zmínit.

2.3.1 Funkční styl odborný

V první řadě bychom si měli vymezit, jaký styl přesně mluvčí z našich nahrávek používají. Tento styl totiž můžeme dosti bohatě vnitřně diferencovat. Vedle vědeckého stylu teoretického tu máme prakticky odborný, do kterého spadají nově vymezený styl populárně naučný, zaměřený především na neoborníky, čili laiky, dále styl esejistický a pochopitelně se již dále rozlišuje také styl učební.³¹ V případě didaktických projevů číslo 4 a 5 nemusíme dlouho váhat a zařadíme je úžeji do stylu učebního. Zato zařazení výkladu průvodce je, jak jsme již zmiňovali, poněkud komplikovanější, neboť v sobě nese kombinace mnoha funkcí komunikátu a též forma výkladu závisí na konkrétní povaze autora, v nejednom případě bychom dokonce mohli hovořit i o stylu populárně naučném, pokud by se průvodce snažil výklad maximálně zjednodušit a zároveň podávat informace lákavou, poutavou formou, což, jak jsme v první kapitole zmiňovali, je zároveň i popis jeho práce. V případě průvodců tak budeme balancovat na hranici funkčního stylu učebního, populárně naučného a odborného v užším slova smyslu.

Co chceme u funkčního stylu odborného vyzdvihnout především, je pak požadavek spisovného jazyka. Bezpodmínečnou spisovnost a neutralitu jazykových prostředků požadují odborné

³⁰ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 88

³¹ Tamtéž, s. 210

projevy psané, zatímco u mluvených projevů, zvláště nepřipravených nebo připravených jen v bodech, se častěji vyskytují hovorové výrazy, naopak knižní výrazy zde najdeme spíše vzácně. I mnoho hovorových výrazů však používá mluvčí ne zcela záměrně a nevědom si toho, že mají jiné než neutrální stylové zabarvení. Nespisovné jazykové prostředky, tedy obecnou češtinu, slang či nářečí, by však záměrně použit neměl v odborném projevu žádný mluvčí, neboť charakter funkčního stylu odborného je na spisovné normě založen.³²

V případě našich mluvčích se navíc nejedná o nepřipravený komunikát, průvodci se učí sylabus, tedy obsah výkladu, nazpaměť a vhodně jej pak adresátům interpretují, stejně tak pedagozi si na hodinu připravují osnovu a alespoň v bodech tak komunikát připravují předem. Nutno ještě podotknout, že opakování vyučovacích hodin se stejným tématem a stejné trasy prohlídky pak někdy nevyhnutelně vede k vytvoření jakéhosi modelu, tedy stále se opakujícího výkladu nebo alespoň jeho částí, který už má průvodce nebo pedagog naučen nazpaměť a stylisticky jej nijak nemění. I přes všechny zmíněné důvody, proč by mluvčí z námi zkoumaných komunikátů měli bez problémů zvládnout mluvit po celou dobu spisovně, budeme předpokládat za stěžejní neúprosný tlak češtiny obecné češtiny a v hypotézách v naší výzkumné části budeme naopak předpokládat výskyt nejen hovorových prvků, ale především i obecné češtiny v každém komunikátu.

Pokud se zaměříme na syntaktickou stavbu mluvených projevů odborného funkčního stylu, můžeme zde nalézt zvláštní úkaz. Zatímco v psaných projevech je sice věta delší, čili obsahuje mnohem více informací, souvětí bývá kratší, tedy počet vět menší. Oproti tomu v mluvených projevech se setkáme s jednodušší, kratší větou, ale počet vět v souvětí, především vedlejších vět v souvětí podřadném, je naopak vyšší než v psaném projevu.³³ Toto souvisí s další naší hypotézou, ve které se budeme zabývat právě příliš dlouhými souvětími, ve kterých se jak adresát, tak mluvčí velmi často přestanou orientovat a ztratí přehled, což způsobí nelogické ukončení výpovědi u mluvčího a zmatenost či naopak ztrátu pozornosti ze strany recipienta.

Dále se zde poněkud zvýšeně, nicméně stále v mnohem menší míře než u prostědělovacího stylu, objevují redundantní prvky, jako „vycpávková, plevelová slova“, vsuvky, které mohou někdy sloužit i jako kontaktní prostředky, nemotivované opakování výrazů či elipsa, tedy vynechávání částí výpovědi za účelem úspory jazykových prostředků a tím pádem i času.³⁴

Z hlediska morfologie a slovní zásoby bychom pak zmínili zvýšený počet deiktických zájmen, spojek, častější přítomnost genitivu, přítomného času a opisného pasiva.³⁵ Čistě z hlediska

³² ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 215

³³ Tamtéž, s. 217

³⁴ Tamtéž s. 217

³⁵ Tamtéž, s. 218

lexikologie pak odborný styl samozřejmě charakterizuje především přítomnost specifických termínů, professionalismů či slangů z daného oboru, jejichž hranice nejsou dosud příliš jasné.³⁶ V neposlední řadě pak v komunikátu odborného stylu funkčního nalezneme typicky i přejatá slova, častá je nominalizace, multiverbizace a zvýšený výskyt nevlastních, sekundárních předložek, které obecně lépe postihují vztahy.³⁷ I v případě našich mluvených projevů se setkáme s konkrétními údaji, jako například s vlastními jmény osob a míst či s letopočty a datумы.³⁸

2.3.2 Funkční styl prostědělovací

Naprostou typickou vlastností pro tento funkční styl je spontánnost a relativní nepřipravenost, neboť je více než jakýkoliv jiný funkční styl vázán na konkrétní komunikační situaci.³⁹ My jsme již několikrát připomenuli, kdy přesně se v našich zkoumaných projevech tento styl projevuje nejvíce, opakujeme tedy, že je to v případě vychýlení se od výkladu v důsledku položení dotazu adresátem. V takové situaci se pak mluvčí přesouvá z odborného výkladu, v krajním případě ze svého obvyklého modelu výkladu, do sféry mnohem prostší komunikace, na kterou navíc není připraven, a nemůže si tedy dopředu svůj projev zformulovat.

Pochopitelně, že mnohem více se spontánnost projeví v projevech mluvených, které jsou dominantou tohoto funkčního stylu, než v projevech psaných.⁴⁰ Pro tyto projevy je pak také typická určitá míra emocionality sdělení, kterou může mluvčí vyjádřit rozličnými způsoby, jak zvukovými a gramatickými, tak lexikálními.⁴¹

Jelikož funkční styl prostědělovací v podstatě žádnou pevnou normu nemá⁴², mohli bychom říci, že do něj můžeme zařadit prakticky cokoliv. Přesto ale nalezneme určité jevy, které jsou pro něj svým způsobem charakteristické. Prvním z nich je užívání běžné mluvy. Jak bude vypadat ta, to samozřejmě záleží na více faktorech, například na regionálním rozčlenění, pokud mluvíme o nářečí, na sociálním prostředí, pokud budeme mluvit o sociolektech, a na konkrétním jedinci jako takovém. Běžná mluva může být v podstatě jakýkoliv útvar jazyka, který se navíc může různě kombinovat s útvarem dalším, dominantní ovšem je, jak nás nijak nepřekvapí, obecná čeština.⁴³

Co se syntaktické stavby týče, nemá nijak pevnou podobu. Kompozice je pochopitelně ne příliš promyšlená, často dochází k asociativnímu uspořádání výpovědí, tedy podle měnicího se uvažování mluvčího, ty jsou tak v mnoha případech chaotické.⁴⁴ Rovněž vytýkání větných členů,

³⁶ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 218-219

³⁷ Tamtéž, s. 221

³⁸ Tamtéž, s. 222

³⁹ Tamtéž, s. 193

⁴⁰ Tamtéž, s. 194

⁴¹ Tamtéž, s. 199-200

⁴² Tamtéž, s. 201

⁴³ Tamtéž, s. 201

⁴⁴ Tamtéž, s. 203

vsuvkově dodaná sdělení, výše zmiňovaná elipsa, anakolut, tedy nedokončení výpovědi či odchylky a kontaminace vazeb charakterizuje syntax mluvených projevů prostěsdělovacího stylu, ovšem na rozdíl od psaných projevů nám v běžné mluvě nepříjdou tak nápadné, mnohdy je ani nepostřehneme a nijak výrazně nenarušují obsah sdělení.⁴⁵

Z lexikálního hlediska pak u prostěsdělovacího stylu můžeme vyzdvihnout kolokvialismy, tedy hovorové výrazy, které hraničí se spisovností, popřípadě už za spisovné považovány nejsou, dále zvýšený počet částic, citoslovcí, kontaktních prostředků, parazitních slov a také zájmen. Slangové výrazy jsou také časté.⁴⁶

Tyto poznatky využijeme hlavně ve výzkumné části, v sedmé kapitole, kde budeme zkoumat zvláštnosti v syntaxi, ona zmíněná plevelová, parazitní či vycpávková slova vlastní každému mluvčímu a také zmíněnou elipsu či kontaminaci vazeb.

⁴⁵ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 204

⁴⁶Tamtéž, s. 204

3. Spisovnost

Jelikož pro mluvené projevy odborného rázu je typický a v mnoha případech dokonce vyžadován spisovný jazyk, budeme projevy zkoumat především v tom, jak se právě od spisovné normy odlišují, ať už z hlediska morfologického, na které se zaměříme především, z hlediska syntaxe nebo lexikologie.

Abychom se ale těmito odchylkami mohli zabývat podrobněji, musíme si především obecně vymezit, co to vlastně spisovný jazyk je, kam řadíme češtinu hovorovou a co chápeme jako češtinu obecnou.

Slovník nespisovné češtiny⁴⁷ popisuje spisovný jazyk jako standard, tedy útvar národního jazyka plně kodifikovaný a zachycený v příslušných příručkách, který plní velmi širokou a v podstatě neomezenou funkci, především ale funkci reprezentativní. Hovorová čeština pak vyplňuje zbývající prostor mezi spisovným a nespisovným jazykem, jedná se o skutečnou mluvenou formu spisovného jazyka.

Nespisovný jazyk označuje jako substandard a rozděluje jej na nářečí (dialekty), interdialekty a sociolekty. Dle autora se nářečí v Česku udržují již jen v okrajových oblastech, jako například Chodsko či Podkrkonoší, zatímco například na Moravě se stále udržují tři tradiční nářečí - hanácké, moravskoslovenské a lašské. Pojem interdialekt se používá pro větší území, kde se stírají drobnější rozdíly mezi nářečími. Pochopitelně nejvýznamnějším interdialektem používaným na převážném území Čech a také na velké části Moravy je pak obecná čeština.⁴⁸

Sociolekty se dále dělí na argot, žargon, slang a profesní mluvu. Jak zmiňuje i samotný autor, v mnohých publikacích se sociolekty dále nerozlišují a hranice mezi nimi jsou často nejasné.⁴⁹

Dle Hubáčka⁵⁰ se pak spisovný jazyk dělí ještě vnitřně na knižní spisovnou češtinu, neutrální spisovnou češtinu a hovorovou spisovnou češtinu. V Hubáčkově pojetí tak hovorová čeština není jen jakýmsi přechodem mezi standardem a substandardem, ale je plnou součástí spisovného jazyka, jeho specifickou vrstvou, která je více otevřena pro výrazy na pomezí spisovnosti.

Dialekty Hubáček rozlišuje na čtyři velké skupiny, a to nářečí česká, hanácká, moravskoslovenská a slezská. Interdialekty, tedy útvary nadnářeční, spoujují nářečí s jazykem spisovným, neboť je rozlišujeme tam, kde jsou rozdíly mezi jednotlivými nářečími stále méně patrné. Mezi interdialekty Hubáček řadí obecnou češtinu, obecnou hanáčtinu, obecnou moravskou slovenštinu

⁴⁷ HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2009, s. 10

⁴⁸ Tamtéž, s. 10

⁴⁹ Tamtéž, s. 11

⁵⁰ HUBÁČEK, Jaroslav; JANDOVÁ, Eva; SVOBODOVÁ, Jana. *Čeština pro učitele*. Opava: OPTYS, 1996, s. 22

a obecnou laštinu (slezštinu). Obecná čeština má v Hubáčkově pojetí nejdominantnější postavení ze všech a plní funkci reprezentanta „mluvy všedního dne“.⁵¹

Sociolekty - na rozdíl od nářečí - nepovažuje za útvary strukturní, jelikož nemají své prostředky mluvnické, jedná se tedy spíše o specifické vrstvy slovní zásoby. Rozlišuje pouze slang a argot, uvnitř slangu se pak dle něj vydělují ještě profesionalismy a slangismy.⁵²

U Čechovců⁵³ je pak spisovný jazyk podobou uznávanou celonárodně, která se užívá například ve školách, při oficiální komunikaci, v hromadných sdělovacích prostředcích apod. Stejně jako Hubáček, i Čechová spisovný jazyk diferencuje do tří rozdílných vrstev, a to podle stylu převažujících prostředků. Shodně s předchozím pojetím se jedná o spisovnou češtinu hovorovou, neutrální a knižní.

Čechová však vyzdvihuje podstatný rozdíl mezi mluvenou a psanou podobou spisovné češtiny. Mluvená podoba tak bude zřídka obsahovat knižní nebo archaické prvky, ale naopak bude podléhat většímu tlaku obecné češtiny, jelikož má přirozeně společných mnoho prvků s nespisovnou formou. Obsahuje ovšem většinu neutrálních, slohově nepříznakových prvků, které mohou být použity stejně tak v mluvené podobě jako v psané.⁵⁴

Nespisovná čeština je však na rozdíl od spisovné formy výrazně diferencována, a to územně i sociálně. Regionální diference zahrnuje dialekty a interdialekty. Čechová uznává jako zachovalé a relativně stálé moravské dialekty: lašské, slezské, moravskoslovenské a středomoravské. Zároveň však dodává, že každé z těchto nářečí je i interdialekt, neboť každé v sobě nese ještě několik menších nářečí, která už většinou své odlišné znaky ztratila. Česká nářečí vymezuje na středočeská, jihozápadočeská, kde můžeme ještě rozlišit dialekt chodský a doudlebský, a severovýchodočeská. Středočeské nářečí pak taktéž považuje za základ obecné češtiny, a jelikož se Česká nářečí postupem času čím dál více sjednocovala, dominuje tak dnes v Čechách právě obecná čeština.⁵⁵

⁵¹HUBÁČEK, Jaroslav; JANDOVÁ, Eva; SVOBODOVÁ, Jana. *Čeština pro učitele*. Opava: OPTYS, 1996, s. 22-23

⁵² Tamtéž, s. 24

⁵³ ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996, s. 25

⁵⁴ Tamtéž, s. 25

⁵⁵ Tamtéž, s. 25-26

II. Výzkumná část

V této části se budeme zabývat analýzou konkrétních mluvených projevů. Naším cílem bude postihnout některé jevy typické pro mluvené projevy, například hovorové výrazy, které, jak jsme již zmínili, mají velikou tendenci do komunikátu pronikat. Dalším zkoumaným prvkem, který již do sféry spisovného jazyka nespadá, je potom obecná čeština. Snažili jsme se tedy nalézt nespisovné prostředky, které se v projevu nejčastěji vyskytují, a vyhodnotit, nakolik obecná čeština mluvený projev skutečně zasáhla. Cílem této části ovšem nebylo zaznamenat každý jediný hovorový či nespisovný prvek, který se v komunikátu vyskytnul. Naším záměrem bylo na přítomnost takovýchto jevů i ve spisovných projevech upozornit, dokázat jejich hovorovost či nespisovnost a bezpečně tak podložit naše hypotézy uvedené níže. Ty prvky, které se vyskytovaly u více mluvčích a s poměrně vysokou frekvencí, nebo pro nás byly nějakým způsobem zajímavé, jsme si pak rozebrali podrobněji, porovnali výskyt u všech mluvčích a zamysleli se nad jejich použitím.

Další rovínou jazyka, kterou jsme zkoumali, pak byla syntax. Zaměřili jsme se na opět na jevy, které jsou pro mluvený komunikát typické, a jejichž výskyt jsme tedy očekávali. Rovněž jsme se pokoušeli nalézt některé jevy více typické pro obecnou češtinu, jelikož v této rovině jazyka pochopitelně nemůžeme vymezit syntax jednoduše na spisovnou a nespisovnou. Dále jsme se snažili nalézt vyjadřovací prostředky charakteristické pro projev každého mluvčího, především se jedná o takzvaná „vycpávková, plevelová“ slova, která si osvojujeme jako zlozvyk a mnohdy je pak i nevědomky používáme v řeči. Pochopitelně příliš velké množství těchto prvků pak kvalitu našeho projevu snižuje.

V neposlední řadě jsme se pak zabývali hypotézami, které jsme si stanovili na začátku naší práce. Zjistíme, které byly pravdivé, popřípadě které byly pouze částečně pravdivé, či zda se některé zmýlily úplně.

4. Metoda výzkumu a jeho průběh

Pro sběr našich dat jsme použili diktafon, který jsme předali dvěma pedagožkám na prvním stupni základní školy a třem průvodcům na státním zámku Červená Lhota. Vzhledem k délce jedné prohlídky (cca padesát minut) a délce vyučovací hodiny (čtyřicet pět minut) jsme považovali čas věnovaný mluvenému projevu za přibližně stejný, ačkoliv projevy průvodců se nakonec ukázaly být o něco delší kvůli monologické formě výkladu. Účastníci byli požádáni, aby vedli prohlídku či vyučovací hodinu jako obvykle, především, aby mluvili stejně, jako doposud, tedy bez pokusů o vyšší kultivovanost jazyka či o vynucenou spisovnost projevu. Jelikož ovšem účastníci o pokusu předem věděli, nemůžeme zaručit, že jejich projevy nijak neovlivnilo vědomí toho, že jsou nahráváni, a tedy, že u nich neprobíhaly tendence mluvit vyšší, spisovnější řečí než obvykle.

Stanovili jsme si hypotézy naší práce. Nahrávky jsme poté přepsali do písemné podoby (viz. přílohy - projevy 1-3 jsou výklady průvodců, 4 a 5 projevy pedagogů) a zkoumali z hlediska morfologie a syntaxe, stylistiky a slovní zásoby. V této části práce byl naším hlavním zdrojem Slovník spisovné češtiny⁵⁶ a také Slovník nespisovné češtiny⁵⁷, ve kterých jsme příslušné výrazy vyhledávali a ověřovali jejich spisovnost, správné tvary a pochopitelně také styl, tedy zajímalo nás, zda spadají do sféry hovorové češtiny. Věnovali jsme se i výrazům, které mluvčí nevyslovoval podle pravidel spisovné výslovnosti a které tedy řadíme k jevům obecné češtiny právě z důvodu nesprávné či nedbalé výslovnosti.

4.1 Stanovení hypotéz

H1: V každém projevu se vyskytne nějaký prvek z obecné češtiny, žádný ze zkoumaných mluvčích neudrží spisovnou češtinu po celou dobu svého projevu.

H2: V projevu se bude objevovat mnoho hovorových prvků, projev tedy nebude neutrální, jako ve většině psaných komunikátů.

H3: Míra hovorových či dokonce obecněčeských prvků se zvýší, pokud mluvčí přejde z funkčního stylu odborného do prostědělovacího. V našem případě nejčastěji, pokud je vznesen dotaz, na který se nelze dopředu připravit, a mluvčí tak reaguje bezprostředně.

H4: U každého mluvčího se vyskytnou určité charakteristické prvky, většinou „plevelové“, které se budou v projevu mluvčího často opakovat a u každého autora budou zároveň odlišné.

H5: Příliš dlouhé souvětí podřadné o mnoha vedlejších větech může způsobit ztrátu orientace ve vlastním projevu a nelogické ukončení výpovědi.

⁵⁶ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha: Academia, 2009

⁵⁷ HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2009

5. Hovorové výrazy

5.1 No

V nahrávkách jsme zaznamenali celou řadu hovorových výrazů. Nejčastějším z nich pak byla částice *no*, v SSČ označována jako hovorová.⁵⁸ My jsme ji našli nejčastěji jako částici navazovací, kterou mluvčí používali pro přechod mezi tematickými celky, čili pomocí ní upozorňovali na nové téma, novou skutečnost, o které se bude hovořit. Částice *no* jsme mohli nalézt u všech mluvčích našich zkoumaných projevů, suverénně ovšem v počtu výskytu této částice dominují projevy mluvčích 1 a 3. U prvního mluvčího se částice *no*, nejčastěji doprovázena spojkou *a*, vyskytla celkem třiačtyřicetkrát, v dalších šestnácti případech se poté objevila vyslovena dohromady právě se spojkou *a*, tedy jako celek „*noa*“. Pokud budeme počítat čistě částici *no*, rovná se to celkem padesáti devíti použitím této částice během projevu. To už je jistě charakteristický rys, kterého si i ne nijak extra pozorný recipient všimne a který může projev nejen kvalitativně snižovat, ale v mnoha případech působí také komicky a velmi rušivě. Mluvčí z projevu číslo 3 na tom není o mnoho lépe. U ní se vyskytla částice v projevu čtyřiačtyřicetkrát v samotné podobě, ještě třikrát potom, stejně jako u mluvčího číslo 1, v podobě celku „*noa*“. Celkem se tedy tato částice v jejím projevu vyskytla sedmačtyřicetkrát. U ostatních mluvčích počet spojky *no* nepřekročil číslo deset, vůbec nejméněkrát se pak objevila v projevu mluvčí číslo 4, kdy se vyskytla v celém projevu pouze třikrát.

5.2 Tady

Dalším velmi častým prvkem, který jsme v projevech mohli pozorovat, bylo slovo *tady*. Nalezli jsme ho taktéž u všech mluvčích, v převážné většině se pak jednalo o příslovce ukazující místo.

... *a strávíme tady spolu zhruba padesát minut.* (Př. 1, s. 1)

... *tak mně tady zbyly...* (Př. 4, s. 2)

My jsme se ale zaměřili na slovo *tady* ve funkci ukazovacího zájmena, tedy pokud odkazuje na věc či osobu, která se v projevu vyskytuje, v mnoha případech je ještě doprovázeno ukazovacím zájmenem *ten*, *ta*, či *to*. V takovém případě se podle SSČ⁵⁹ jedná o jev hovorový. Nutno podotknout, že často není lehké rozlišit, zda se jedná o tento případ, nebo pouhé příslovce.

... *tak právě tady* (SSČ, s. 441) *v kráteru se mísilo s vodou...* (Př. 1, s. 2)

V tomto případě jsme si museli pomoci logickým myšlením. Slovo *tady* se na první pohled zdá jako příslovce ukazující místo. Průvodce však hovoří o kráteru, což je prastará, dva a půl tisíce let stará nádoba na míšení antického vína s vodou. Jelikož se tedy jedná o dobu již dávno

⁵⁸ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 223

⁵⁹ Tamtéž, s. 441

uplynulou a kratér navíc nepochází z naší vlasti, odvodíme si lehce, že významem věty není to, že by se víno kdysi mísilo s vodou právě na tomto zámku, v této místnosti, ale že průvodce pouze zdůrazňuje přítomnost kráteru právě ukazovacím zájmenem *tady*.

Podobně je tomu i v dalších případech.

...*tady* největší plátno třeba zobrazuje... (Př. 1, s. 2)

...*tady* to zatím přeskochíme... (Př. 1, s. 2)

Zde navíc vidíme již zmiňované spojení s ukazovacím zájmenem *to*, které ukazování významově ještě zesiluje. Označili jsme tedy za hovorové pouze ty výrazy, které doopravdy významově sloužily jako ukazovací zájmena. Úlohu nám neulehčovaly ani časté chybějící pauzy v řeči, mnohdy před čárkou, kdy by nám správná intonace mohla lehce napovědět, zda se jedná o ukazovací zájmeno, nebo o příslovce.

Četnost výskytu byla opět velmi vysoká, mluvčí 1 použil slovo *tady* celkem třiašedesátkrát, z toho v hovorové podobě se *tady* vyskytlo pouze třináctkrát. Mluvčí 2 použila výraz *tady* dohromady devětasedmdesátkrát, z toho jako ukazovací zájmeno bylo užito desetkrát. Tato mluvčí pak jako jediná použila ve svém projevu ještě podobné slovo, a to sice *tadyhle*.

Tadyhle (SSČ, s. 441) je ta babička, jak kouří. (Př. 2, s. 6)

Jak můžeme vidět, podle SSČ⁶⁰ se taktéž jedná o hovorový výraz, stejně jako v případě slova *tady* může zastupovat funkci příslovce či ukazovacího zájmena, ovšem obě formy jsou hovorové. Zde ho vidíme ve funkci příslovce.

5.3 Tenhle, tohle, tahle, tyhle + Tenhleten, tohleto, tahleta, tyhlety

Zvýšenou míru ukazovacích zájmen jsme zmiňovali již v teoretické části a považovali jsme ji za přirozenou součást mluvených projevů. V přílohách si můžeme povšimnout, že frekvence těchto zájmen je opravdu enormní a že mnohdy až narušuje plynulost projevu, který pak není tak příjemný na poslech. Jak jsme zmínili, samotná zvýšená přítomnost těchto ukazovacích zájmen je typickým rysem hovorovosti. Ve většině případů se ovšem jedná o běžná, spisovná zájmena typu *ten, ta, to, ty*.

Snažili jsme se tedy nalézt zájmena, která sice spisovná také jsou, nicméně přísluší již podle kodifikačních příruček hovorovému stylu. Myslíme tím pochopitelně zájmeno ukazovací *tenhle*, podle SSČ⁶¹ hovorové, neutrální tvar by bylo *tento*, a jeho další podoby, tedy *tahle, tohle* a *tyhle*.

⁶⁰ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 441

⁶¹ Tamtéž, s. 447

Tvary *tenhleten*, *tahleta*, *tohleto* či *tyhlety* uvádí SSČ⁶² jako pouhé zesílení právě zájmena *tenhle*, považujeme je tedy taktéž za hovorové. Všechny tvary až na životné *tihle* se postupně v projevech vyskytly, v projevu mluvčího 1 se pak ojediněle objevil právě tento tvar (Př. 1, s. 2), pochopitelně rovněž hovorový. Pouze v projevu mluvčí 4 se nevyskytlo žádné z těchto hovorových ukazovacích zájmen, v projevu mluvčí číslo 5 se pak vyskytlo pouze jednou.

Celkový souhrn použití těchto zájmen v projevech nám dokládá *Tab. 1*, níže. Do tohoto souhrnu pochopitelně nejsou započítána zájmena, která nebyla vyslovena v souladu s pravidly spisovné výslovnosti, došlo u nich ve většině případů k zjednodušení hláskových skupin, a tudíž jsme je zařadili do prvků obecné češtiny.

Tab. 1: Přehled četnosti výskytu ukazovacích zájmen hovorových

	Projev 1	Projev 2	Projev 3	Projev 4	Projev 5
Tenhle	0x	0x	1x	0x	0x
Tenhleten	3x	1x	0x	0x	0x
Tahle	1x	1x	0x	0x	0x
Tahleta	6x	4x	0x	0x	0x
Tohle	2x	4x	4x	0x	1x
Tohleto	4x	2x	0x	0x	0x
Tyhle	1x	0x	2x	0x	0x
Tyhlety	3x	3x	0x	0x	0x
Tihle	0x	0x	0x	0x	0x
Tihleti	1x	0x	0x	0x	0x

Jak vidíme z *Tab. 1*, četnost výskytu byla největší u mluvčího číslo 1. Rovněž si můžeme povšimnout, že větší zastoupení mají výrazy s přidaným zájmenem, tedy zesílené, což odpovídá charakteru řeči průvodce, který na předměty ukazuje a potřebuje je tedy zdůraznit. Projevy 4 a 5, tedy projevy pedagogů, mají slabší zastoupení těchto zájmen, nicméně rovněž se zde vyskytuje enormní počet zájmen ukazovacích neutrálních. Jak již bylo řečeno, nepočítali jsme do této tabulky zájmena vyslovená obecněčesky.

5.4 Taky

Opět poměrně častým hovorovým prvkem se stalo slovo *taky*. Ačkoliv se jedná o úženi, čili zaměnění spisovného neutrálního é za y, nejedná se o výraz z obecné češtiny, nýbrž příslovce

⁶² FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 446

z hovorové češtiny⁶³. Dle našeho názoru je *taky* jedním z těch slov, u kterých si hovorovost ani neuvědomujeme. Důvodem tak může být neznalost jemného stylového rozdílu mezi *také* a *taky*, samozřejmě se však může jednat i o čistou pohodlnost při vyslovování, neboť sami uznáme, že *také* nás při vyslovování namáhá více než *taky*. Zároveň krátké *taky* šetří nepatrně času, který mluvčí může využít například na oddech, pauzu v řeči, či naopak ještě rychlejší tempo řeči, pokud, jako v případě našich zkoumaných mluvených projevů, potřebuje podat více informací v krátkém čase.

Zajímavé je porovnání výskytu četnosti oproti čistě spisovnému *také*. V projevu mluvčího číslo 1 se hovorové *taky* vyskytne v komunikátu šestkrát, zatímco neutrální *také* šestnáctkrát. Stejně tak se tento poměr - více neutrálních výrazů, méně hovorových - vyskytne u mluvčí číslo 3, která použije hovorové *taky* pouze jednou a neutrálního *také* se posléze drží po celou dobu svého projevu, použije ho jedenáctkrát. Mluvčí číslo 5 pak vyrovnaně použije každý výraz jednou, čili poměr neutrálnosti a hovorovosti je v tomto případě u ní vyvážen.

Opakem jsou ovšem projevy mluvčích číslo 2 a 4. V tomto případě je poměr opačný, vidíme převažující počet hovorového *taky* a mnohem menší výskyt neutrálního *také*. Mluvčí 2 například použila výraz *taky* celkem šestnáctkrát, zatímco výraz *také* pouze pětkrát. V projevu číslo 4 dokonce vidíme, že výraz *taky* se objevuje pětkrát, zatímco *také* ani jednou. Právě tento obrácený poměr nás vede k otázce, nakolik jsou si obě mluvčí příznaku hovorovosti tohoto slova vědomy. U mluvčí číslo 4 bychom mohli logicky předpokládat, že slovo *také* považuje za knižní či stylově nevhodné, volí tedy radši výraz hovorový *taky* a toho se pak drží po celou dobu svého projevu.

Jelikož ale mluvčí 2 výraz *také* rovněž několikrát zařadí do svého projevu, nelze již předpokládat neznalost tohoto výrazu, nebo domnění o jeho knižnosti, zastaralosti či nevhodnosti. Mluvčí zkrátka výraz hovorový libovolně kombinuje s prvkem neutrálním, spíše bychom tedy mohli předpokládat důvody taktéž zmíněné, pohodlnost vyslovování, popřípadě šetření času.

Také to znamenalo, že vždycky v zimě... (Př. 2, s. 6)

Já bych... já taky, takže si z toho nic nedělejte. (Př. 2, s. 2)

On byl taky úplně první člen rodiny, kdo... (Př. 2, s. 3)

Vidíme zde několik příkladů z projevu mluvčí číslo 2. V prvním případě se jedná o neutrální příslovce *také*, komunikát je vyslovován beze spěchu, v klidnějším řečovém tempu a mluvčí tedy volí delší, neutrální výraz. Ve druhém z uvedených příkladů pak vidíme situaci, kdy autorka komunikátu přechází z odborného do prostěsdělovacího stylu, bezprostředně komunikuje s návštěvníky a reaguje tak na zcela novou komunikační situaci. V tomto případě je použití

⁶³ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 442

hovorového výrazu nejen zcela normální, ale na základě dřívější charakteristiky funkčního stylu prostědělovacího dokonce předpokládané. V posledním příkladu se pak jedná nejpravděpodobněji o zvolení hovorového kratšího výrazu za účelem pohodlnější výslovnosti. Vidíme, že po výrazu následuje slovo začínající dlouhou samohláskou, kombinace krátká plus dlouhá samohláska je tak pro autorku přijatelnější, než vyslovovat dvě po sobě jdoucí samohlásky.

5.5 Dobře

S částicí *dobře* se v našich projevech setkáme častěji než s příslovcem stejného znění. Právě ve funkci částice, konkrétně přitakání na předešlou výpověď, je *dobře*, podle SSČ⁶⁴ také *dobrá*, považována za částici hovorovou. Můžeme se lehce dovtípit, že tento výraz bude převažovat zejména u projevů pedagogů, neboť u těch se více než v projevech průvodců vyskytují reakce na odpovědi od žáků, během celé hodiny tak udržují s žáky jako s adresáty komunikaci, kdy reagují na jejich chování, vědomosti, odpovědi či dotazy.

Ve tvaru *dobrá* jsme v našich zkoumaných projevech tuto částici nenalezli. Jak jsme předpokládali, v mluvených projevech průvodců, tedy v projevech číslo 1, 2 a 3, jsme našli spíše *dobře* ve funkci příslovce. V projevu číslo 1 se jako hovorová částice nevyskytl vůbec, pouze jako příslovce, a to jednou v celém komunikátu.

...takže dobře mě poslouchejte... (Př. 1, s. 4)

V projevu číslo 2 se objevila pouze hovorová částice *dobře*, nicméně taktéž v malém počtu, pouze dvakrát.

Jo vy to? Dobře (SSČ, s. 62). *Tak*. (Př. 2, s. 2)

Tak těch much je tady možná víc, dobře. (Př. 2, s. 6)

U třetí průvodkyně se příslovce a částice objevily ve stejném poměru, tedy dvakrát a dvakrát.

Nebo slyšela sem to dobře? (Př. 3, s. 2)

... na tomhle zámku se ale necítila příliš dobře... (Př. 3, s. 6)

Jo. Dobře (SSČ, s. 62). *Pod'te za mnou.* (Př. 3, s. 7)

Jak chceš. Dobře. (Př. 3, s. 7)

⁶⁴ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 62

Znatelně vyšší frekvenci výskytu částice pak vidíme u projevů číslo 4 a 5, kdy se v prvním případě vyskytla hovorová částice celkem devatenáctkrát a příslovce dvakrát, v druhém případě částice devětkrát a příslovce pouze jednou. Potvrzuje se tedy to, co jsme zmiňovali o projevu pedagoga a udržování kontaktu s recipienty.

... *dobře poslouchejte a vymyslíte...* (Př. 4, s. 2)

...že *ste si to všichni dobře poznamenali...* (Př. 4, s. 5)

Kryštofe? Dobře. Honza. (Př. 4, s. 3)

Zachránil starou lokomotivu, dobře. (Př. 4, s. 4)

...*aby se to dobře rýmovalo a bylo to vtipné.* (Př. 5, s. 2)

Napsal hodně nařízení nebo těch reformací, dobře. (Př. 5, s. 2)

5.6 Koukat, nakouknout

Zajímavým prvkem hovorového stylu je pak sloveso *koukat*, vyskytující se v našich projevech také v podobě *nakouknout*. Oba tvary, jak *koukat*, tak *kouknout (se)*, hodnotí SSČ⁶⁵ jako hovorové. Kromě funkce slovesa se může toto slovo vyskytnout i v platnosti citoslovce, např. „Koukej, nezlob!“⁶⁶ My jsme se v našich projevech však setkali pouze s jeho častější podobou, tedy slovesem.

U mluvčí číslo 2 se tento výraz objevil celkem třikrát, z toho jednou ve tvaru *koukat* a dvakrát ve formě *nakouknout*, čili nahlédnout někam, v tomto případě do další místnosti.

Dyžtak tam jenom nakoukněte (SSČ, s. 199), ono... (Př. 2, s. 2)

Takže dyžtak tady (sem) jenom nakoukněte, já vás pustím... (Př. 2, s. 2)

... *většinou na něj nekoukají (SSČ, s. 147) zrovna nadšeně.* (Př. 2, s. 2)

Ve formě *kouknout se* se výraz jednou objevil v projevu mluvčí číslo 4.

Tak, koukněte (SSČ, s. 147) se teď na ta tučně zvýrazněná slova v článku. (Př. 4, s. 3)

Pouze ve formě *koukat* jsme výraz dvakrát zaznamenali i u mluvčí číslo 5.

Potom... eště já, eště na mě koukej (SSČ, s. 147). (Př. 5, s. 1)

⁶⁵ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 147

⁶⁶ Tamtéž, s. 147

...vy tady na mě koukáte, jak když vůbec nevíte, o čem **mluvím**. (Př. 5, s. 4)

U ostatních projevů jsme výskyt tohoto hovorového prvku nezaznamenali.

5.7 Moc

Běžně rozšířeným a vcelku nenápadným prvkem, který ovšem spadá do hovorového stylu, je pak *moc* ve funkci příslovce a neurčité číslovky.⁶⁷ Zajímavé je, že ačkoliv v našem SSČ jsme výraz našli jako hovorový, Sgall a Hronek neurčitou číslovku stále řadí do obecné češtiny.⁶⁸ Výskyt tohoto prvku jsme nezaznamenali pouze v projevu mluvčího číslo 1, jinak se ve všech komunikátech v menší či větší míře objevil.

Tady se to moc (SSČ, s. 184) neprojde. (Př. 2, s. 2)

Ale pokud byste chtěli manžela litovat, nemusíte zas tak moc (SSČ, s. 184). (Př. 2, s. 4)

...eh z talentu své matky moc nezdědil... (Př. 2, s. 5)

Pravdou je, že tady to Sofie neměla moc ráda. (Př. 2, s. 6)

Vidíme, že v projevu mluvčí číslo 2 se pouze ve třetím případě slovo *moc* uplatnilo jako číslovka, jinak bylo použito jako příslovce.

Díky moc (SSČ, s. 184). (Př. 3, s. 1)

... moc často tady nepřebýval a místní ho znali především... (Př. 3, s. 3)

Abych moc nezdržovala. (Př. 3, s. 6)

Já bych chtěla moc poděkovat za veškerou vaši pozornost. (Př. 3, s. 8)

V projevu číslo 3 se výraz vyskytl pouze v platnosti příslovce.

Z písmen ne, to už seš moc (SSČ, s. 184) daleko, Toničko. (Př. 4, s. 2)

To prosté obyvatelstvo se k tomu jazyku moc (SSČ, s. 184) nedostalo... (Př. 5, s. 2)

Projev mluvčích číslo 4 a 5 rovněž obsahoval slovo *moc* pouze v platnosti příslovce. Můžeme tedy prohlásit, že častější užití má rozhodně příslovce než neurčitá číslovka. Tento prvek se v komunikátech sice nevyskytoval tak často jako některé ostatní jevy, nicméně dle našeho názoru se jedná o další častý prvek, u kterého si mluvčí neuvědomuje jeho stylovou příslušnost, a tudíž

⁶⁷ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 184

⁶⁸ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 46

jej používá zcela automaticky, neboť neutrální *příliš* zní běžnému člověku přeci jen poněkud knižně, nehledě na rozdíl v délce obou slov.

5.8 Jestli

Musíme přiznat, že definování tohoto prvku jako hovorového bylo vcelku překvapivé i pro nás, neboť spojku *jestli* v běžném hovoru používáme snad každý. Nicméně podle SSČ⁶⁹ je spojka ve tvaru *jestli* skutečně hovorový výraz a za neutrální spisovný tvar pak lze považovat pouze formu *jestliže*.

Není proto žádným překvapením, že spojka *jestli* se vyskytla ve všech projevech s výjimkou čísla 5. U mluvčího 1 se vyskytla celkem třikrát, u mluvčí 2 jednou a u mluvčí 4 dokonce dvanáctkrát, což se již dá považovat za poměrně častý jev vzhledem k délce komunikátu. Trochu překvapivý pak byl výskyt neutrálního tvaru *jestliže* v porovnání s třikrát použitým *jestli* v projevu mluvčí číslo 3 (Př. 3, s. 5). Vzhledem k častějšímu použití tvaru hovorového předpokládáme tento jev za náhodný, tedy mluvčí si toto slovo vybrala bez úmyslu zdůraznit jakýkoliv stylový rozdíl.

5.9 Ted'ka

Tento prvek se vyskytl pouze v komunikátech průvodců, konkrétně u mluvčích číslo 1 a 2. Nejednalo se sice o nijak frekventovaný výraz, mluvčí číslo 1 jej použil čtyřikrát a mluvčí 2 ho použila dvakrát, přesto jej považujeme za jev hovorový⁷⁰. Vyšší výskyt si nicméně v obou projevech zachovalo neutrální *ted'*, v projevu mluvčího 1 se pak dokonce objevil výraz *ted'kon* (Př. 1, s. 9), který Slovník nespisovné češtiny hodnotí jako hovorový s odkazem na SSČ.⁷¹ My jsme v naší verzi SSČ každopádně našli pouze výrazy *ted'* a *ted'ka*.

5.10 Prostě

Další zajímavý a nutno podotknout, že v současné době v běžné mluvě velice rozšířený hovorový prvek, je slovo *prostě*. Za hovorové jej samozřejmě nepovažujeme, pokud plní funkci příslovce, ale pouze v případě, že se jedná o modální částici, kterou mluvčí utvrzuje vlastní výpověď.⁷²

V takovéto funkci jsme slovo našli v projevech číslo 1 a 3. V prvním případě se vyskytlo dvakrát, ve druhém dokonce čtyřikrát. Ani tak to ovšem nepovažujeme za nijak častý prvek, dalo by se spíše říci ojedinělý. Pochopitelně, že všichni mluvčí se snaží o jazykový projev na velmi vysoké úrovni, a jelikož částice *prostě* je dosti známý a hlavně dosti snadno postřehnutelný nešvar

⁶⁹ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 121

⁷⁰ Tamtéž, s. 445

⁷¹ HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2009, s. 425

⁷² FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 315

v mluvené řeči, můžeme prohlásit, že především u pedagogů, ale též průvodců, je patrná snaha tento nelibozvučný výraz eliminovat. Lze konstatovat, že snaha vcelku úspěšná.

Takže proto je prostě (SSČ, s. 315) pro dějiny velkým přínosem. (Př. 1, s. 2)

... tak sem tu druhou prostě nechal přinést. (Př. 3, s. 6)

5.11 Budem, projdem, neodůvodňujem, čtem

Nyní se zaměříme převážně na slovesa patřící do první a třetí třídy, která mluvčí užili v jejich hovorové variantě. Jak uvádí Havránek s Jedličkou⁷³, koncovky *-me* jsou u těchto typů sloves považovány za základní, kdežto zkrácené tvary končící na *-m* již platí jako hovorové výrazy. Kromě projevu číslo 2 se tento jev minimálně jednou vyskytl ve všech ostatních, v projevu mluvčí číslo 4 pak dokonce hned dvakrát - *neodůvodňujem* i *budem*.

My už se budem posouvat tedy do soukromých pokojů... (Př. 1, s. 8)

No a my teď teda projdem do té dámské ložnice... (Př. 3, s. 6)

Tak si to budem ale pamatovat. (Př. 4, s. 3)

...at' neodůvodňujem každé slovo zvlášť? (Př. 4, s. 3)

Pepo, musíš poslouchat to, co čtem... (Př. 5, s. 4)

5.12 Zkontroluju, zmiňuju, děkuju

Zaměříme se podrobněji taktéž na některá slovesa třetí třídy, konkrétně typu *kupuje*. Dle SSČ, podle hesla *koupit*, se tvary *kupuju* a *kupujou* považují za hovorové vedle neutrálních *kupuji* a *kupují*.⁷⁴ Rovněž Havránek a Jedlička tyto tvary s koncovkami *-u* a *-ou* neuznávají na neutrální spisovné, připomínají dokonce jejich častý výskyt v obecné češtině, nicméně zařazují je do hovorové, tedy spisovné vrstvy jazyka.⁷⁵

Výskyt těchto tvarů jsme zaznamenali pouze v projevech číslo 1 a 3, v nijak veliké míře, první dvě slovesa se v tvaru uvedeném výše se objevila pouze jednou, výraz *děkuju* pak v projevu číslo 3 celkem dvakrát.

*...ted'ka (SSČ, s. 445) si zkontroluju (typ *kupuje*, SSČ, s. 147) vaše vstupenky a vaše kroky... (Př. 1, s. 1)*

*Proč já tady tuhletu dámu jakoby zmiňuju (typ *kupuje*, SSČ, s. 147). (Př. 1, s. 6)*

⁷³ HAVRÁNEK, Bohuslav; JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 2002, s. 108

⁷⁴ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 147

⁷⁵ HAVRÁNEK, Bohuslav; JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 2002, s. 127

Děkuju (typ kupuje, SSČ, s. 147). (Př. 3, s. 6 a 7)

5.13 Můžu, můžou

Tento hovorový tvar, vedle neutrálního *mohu, mohou*⁷⁶, jsme objevili pouze u mluvčí číslo 2. Celkem byl výraz použit v komunikátu třikrát, dvakrát v první osobě singuláru, potřetí v třetí osobě plurálu, nejednalo se tedy o nijak rozšířený jev, u ostatních mluvčích se poněkud překvapivě nevyskytl.

Takhle můžu (SSČ, s. 184) schválně ukázat, že opravdu... (Př. 2, s. 4)

Je to otvírací, ale otvírat to nemůžu... (Př. 2, s. 6)

Když se rozhlédneme, některé věci můžou faráře připomenout. (Př. 2, s. 7)

5.14 Holka, kluk

Za stále ještě poměrně častý jev pak můžeme pokládat výskyt substantiv *holka* a *kluk*, obojí dle SSČ hovorové výrazy.⁷⁷ Vcelku logické je, že se tato substantiva vyskytla častěji v komunikátu pedagogů, zatímco v projevech průvodců se objevila pouze u mluvčího číslo 1. Zde se substantivum vyskytlo ve zdrobnělé podobě - *holčička*. V komunikátech pedagogů jsme pak tato substantiva mohli nalézt v podobě oslovení, u mluvčí číslo 4 obě, v projevu číslo 5 pak pouze oslovení *holky*.

Nás bude zajímat ta malá holčička na zádech... (Př. 1, s. 9)

Holky (SSČ, s. 98), když někde něco najdete, tak to tam necháte ležet. (Př. 4, s. 1)

Dobrý holky, už vám nesvítí do očí? (Př. 4, s. 5)

Kluci (SSČ, s. 135). Výborně, sedněte. (Př. 4, s. 2)

Eště něco, holky (SSČ, s. 98)? (Př. 5, s. 2)

5.15 Svoji

Objevili jsme taktéž přivlastňovací zájmeno *svá* v podobě, kterou SSČ uvádí jako hovorovou, a to sice v delší variantě *svojí*, tam, kde stojí v pádech jednotného čísla vedle své kratší varianty. Dle normy je v tomto případě pouze kratší tvar *svoji* považován za neutrální spisovný.⁷⁸

Hovorovou variantu jsme našli v projevech číslo 3, 4 a 5.

⁷⁶ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 184

⁷⁷ Tamtéž, s. 98 a 135

⁷⁸ Tamtéž, s. 428

Tak zkuste trošku zapojit svoji (SSČ, s. 428) představivost... (Př. 3, s. 5)

... anebo si to vybarvíš nějakou svoji (SSČ, s. 428) pastelkou. (Př. 4, s. 5)

Dyt' máš svoji (SSČ, s. 428) hlavu, ne? (Př. 5, s. 3)

5.16 Fakt

Výraz *fakt* jsme našli v projevu mluvčích číslo 3 a 5. Nejednalo se pochopitelně o substantivum, nýbrž o modální částici. V tom případě je tedy dle SSČ⁷⁹ hovorová. Nemluvíme o nijak častém výskytu, v projevu číslo 3 se objevila dvakrát, v projevu 5 pouze jednou.

...když budete šeptat, tak já to fakt (SSČ, s. 81) neuslyším. (Př. 3, s. 5)

... no a když si to vezmete tak kolem a kolem, tak světu se fakt nic nestalo. (Př. 3, s. 5)

Pepa řekne to fakt (SSČ, s. 81) ne a ty to hned smažeš? (Př. 5, s. 3)

5.17 Paráda

Zajímavým výrazem je pak slovo *paráda*, které hodnotí SSČ⁸⁰ rovněž jako hovorové. V jednom z našich zkoumaných projevů se tento prvek několikrát objevil, pochopitelně se jednalo o projev pedagoga, ve formě souhlasného, obdivného hodnocení, a byl to projev mluvčí číslo 4. Zde se slovo vyskytlo celkem čtyřikrát.

No vidíš. Paráda. Ted' už myslíte jenom na češtinu. (Př. 4, s. 5)

5.18 Výrazy s nižší frekvencí výskytu

Zde se budeme krátce zabývat ostatními hovorovými výrazy, které se v projevech mluvčích sice vyskytly, ale ne v tak časté míře, abychom jim věnovali samostatnou podkapitulu, většinou se jednalo o ojedinělý prvek, který se objevil v projevu konkrétního mluvčího pouze jednou či dvakrát.

Prvním jedinečným a zároveň velmi zajímavým slovem je *zabrouzdat*. Toto sloveso se vyskytlo v projevu mluvčího číslo 1 a musíme konstatovat, že nebylo zcela vhodně zvoleno, především po sémantické stránce.

⁷⁹ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 81

⁸⁰ Tamtéž, s. 261

Tady ve vězním pokoji zabrouzdáme do dávné historie našeho zámku... (Př. 1, s. 3)

*A když potom zabrouzdáte (viz výše) do té spodní pasáže, tak **ty malé** dvířka jsou...* (Př. 1, s. 7)

Jak vyplývá z textu, autor použil toto slovo ve významu „přesunout se v myšlenkách do minulosti“ v prvním případě a „pohledem se přesunout níže“ v druhém případě. V obou situacích by však bylo vhodnější použít sloveso *zabrousit*, které SSČ ve významu jiném než „ostřit, broušením upravit“, považuje za hovorový výraz, nicméně sémantický význam v podobě „dostat se někam jinam“, ať už přeneseně v řeči, nebo doslova, zde skutečně existuje.⁸¹ Naproti tomu použité sloveso *zabrouzdat* jsme ve SSČ našli pouze pod heslem *brouzdat (se)*. V tomto případě se jedná o neutrální spisovné sloveso, jehož jediný význam zní „brodit se vlhkým prostředím“, například rosou či řekou.⁸² V kontextu, v jakém ho autor použil, tak sémantický význam neodpovídá skutečnosti a jde tedy o nevhodně zvolený výraz. Vzhledem k tomu, že odpovídající sloveso *zabrousit*, které být použito mělo, je hovorové, zařadili jsme výraz sem, do hovorových prvků, a jako hovorový prvek také označili i sloveso *zabrouzdat*, ačkoliv ve svém původním významu hovorové není.

Dalším ojedinělým prvkem je pak sloveso *nevyzbyde*. SSČ podle hesla *zbyt* dokládá, že neutrální spisovná forma je pouze *zbude*, zatímco tvar *zbyde* se považuje za hovorový.⁸³ My jsme tento tvar našli pouze u mluvčí číslo 4 ve výše zmíněném tvaru.

*Na koho nevyzbyde (SSČ, s. 560 - *zbyt*)...* (Př. 4, s. 3)

Poměrně zajímavým slovem je také *tipnout*. Nalezli jsme ho v projevech mluvčích 1 a 3, každý ho použil pouze jednou. Podle SSČ za neutrální spisovný označujeme tento pojem pouze v případě, že se jedná o tipování při hře či zápase, tedy například odhadování výsledku zápasu. Při jakémkoliv jiném odhadování, například ceny, ale i kupříkladu správné odpovědi, se však již toto sloveso považuje za hovorové.⁸⁴ V našem případě se jednalo o zmiňované uhádnutí správné odpovědi.

... tipnete (SSČ, s. 449) si, co asi drží v pravé ruce? (Př. 1, s. 6)

Stačí si tipnout (SSČ, s. 449) tu nejznámější, to se asi trefíte. (Př. 3, s. 6)

Dále nám zbyly výrazy, které se vyskytly opravdu minimálně a z dalšího hlediska pro nás nejsou nijak extra zajímavé, pouze tedy uvedeme jejich výskyt.

⁸¹ FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 534

⁸² Tamtéž, s. 37

⁸³ Tamtéž, s. 560

⁸⁴ Tamtéž, s. 449

Trefit (se) se objevilo ve dvou projevech, v čísle 3 a 4. (Př. 3, s. 6) a (Př. 4, s. 4) Podle SSČ se ve významu „správně vybrat, něco vystihnout“ jedná o hovorový výraz.⁸⁵ Substantivum **pusa** se objevilo dvakrát v jednom projevu, konkrétně v čísle 4. (Př. 4, s. 4 a 5) I tady nám SSČ potvrzuje, že se jedná o hovorový výraz.⁸⁶ Stejně tak **video** označuje slovník za slovo hovorové⁸⁷, našli jsme ho v projevu číslo 5. (Př. 5, s. 1)

Honem se v komunikátu číslo 5 objevilo jednou (Př. 5, s. 2), SSČ toto příslovce jednoznačně označuje za prvek hovorový.⁸⁸ Stejně tak **fotka**, která se ojedinele objevila v projevu mluvčí číslo 3 (Př. 3, s. 3), nemůže konkurovat neutrální spisovné *fotografii* a SSČ ji tak právem označuje za hovorové substantivum.⁸⁹ Jako poslední výraz, kterému chceme věnovat alespoň malou pozornost, tu máme sloveso **frčet**. To se objevilo v projevu mluvčího číslo 1 (Př. 1, s. 11) a jednalo se zřejmě o snahu komunikát oživit aktualizací a neobvyklou formulací. Na první pohled by se takovýto výraz mohl řadit do obecné češtiny, ve slovníku jej však nalezneme pod významem rychlého pohybu jako hovorový.⁹⁰

Tímto bychom tedy sféru hovorových prvků opustili a zaměříme se již na nespisovný jazyk, prvky obecné češtiny.

⁸⁵ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 454

⁸⁶ Tamtéž, s. 344

⁸⁷ Tamtéž, s. 491

⁸⁸ Tamtéž, s. 98

⁸⁹ Tamtéž, s. 85

⁹⁰ Tamtéž, s. 86

6. Prvky obecné češtiny

V první řadě si musíme vysvětlit, do jaké míry jsme se prvkům obecné češtiny věnovali, co jsme za takovýto prvek považovali a co již ne. V mnohém je totiž obecná čeština dosti společná s češtinou spisovnou, hranice mezi nimi se někde stírají a je pak obtížné prvky z takovéto oblasti rozlišit. Navíc kodifikace neustále postupuje vpřed a tlak obecné češtiny na spisovnou nadále sílí, leckteré kodifikační příručky tak buď nestíhají, jsou poněkud zastaralé, či si dokonce odporují v tom, co je spisovné a co nikoliv.

My jsme se snažili postupovat podle nejnovějších norem a kodifikací, velice nápomocna nám k tomu byla publikace od Sgalla a Hronka *Čeština bez příkras*⁹¹, která se tematikou obecné češtiny zabývá opravdu důkladně a která díky poměrně novému roku vydání (2014) neopomíjí žádné změny, které se v této oblasti odehrály za posledních několik let.

Základní otázkou pro nás byla výslovnost některých slov a to, zda je tato výslovnost v souladu s normami spisovné výslovnosti, či nikoliv, a spadá tedy do sféry obecné češtiny. Především se jednalo o sloveso být v první osobě singuláru a plurálu, tedy jsem, jsme, popřípadě druhé osoby plurálu, tedy jste. Mluvčí často střídali výslovnost s *j* a bez něj. Podle Sgalla a Hronka ovšem ve spisovné češtině můžeme výslovnost bez *j*, tedy *sem*, *sme*, *ste*, bez problémů tolerovat, pokud tedy sloveso nenásleduje po samohlásce. V takovém případě je spisovná pouze výslovnost *jsem*, tedy s *j*. Jedná se i o varianty typu *jdu* - *du*, *jméno* - *méno*.⁹² Toto pravidlo jsme tedy respektovali a za výslovnost obecné češtiny pokládali pouze ty výrazy, které bez počátečního *j*- následovaly ihned po samohlásce.

U slov jako *přijdu*, *příjmení*, *půjdu*, která jsou vyslovována jako *přídu*, *přímení*, *pudu*, už se ovšem autoři přiklánějí k obecněčeské výslovnosti⁹³, a tedy i my jsme takto zjednodušené hláskové skupiny označovali za obecněčeské výrazy. Stejně tak ostatní uvedené zjednodušování hláskových skupin jako *dyž*, *dyby*, *dycky*, *dyť*, *štvrtej*, *eště* nebo *esli* budeme podle Sgalla a Hronka označovat jako prvky obecné češtiny.⁹⁴ Jak jsme již zmiňovali v kapitole hovorových prvků, též jsme rozlišovali výslovnost zájmen. Pouze výše uvedená ukazovací zájmena s vysloveným *h*, tedy *tenhle*, *tenhleten*, jsme počítali mezi jevy spisovné hovorové. V souladu se Sgallem a Hronkem

⁹¹ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014

⁹² SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 34

⁹³ Tamtéž, s. 34

⁹⁴ Tamtéž, s. 34-35

pak jejich protějšky vyslovené jako *tendle, tendleten, todle* taktéž označujeme za prvky obecné češtiny.⁹⁵

Pokud ještě zůstaneme u fonetických jevů, za obecněčeský jev budeme dále považovat úžení, většinou é-> ý (dobré -> dobrý), popřípadě diftongizace ý-> ej (velký -> velkej) či změnu y-> a (tedy -> teda) a protetické *v* na začátku slova začínajícího samohláskou *o* (vopravdu, vosum).⁹⁶

Ohledně délky samohlásek, i zde najdeme několik jevů, které budeme považovat za patřící do obecné češtiny. V první řadě se bude jednat o krácení, čili *prosim* místo *prosím*, *nevím* místo *nevím*, ale i *fen* místo *fěn*. Navíc v obecné češtině zcela zaniká rozdíl mezi *ji* a *jí*, *ni* a *ní*, my jsme tedy označovali především zájmeno *ji*, které neodpovídalo spisovnému tvaru, např. pokud bylo vysloveno jako *jí* v akuzativu singuláru, a přiřadili ho do vrstvy obecné češtiny.⁹⁷

Stejně tak dloužení samohlásek považujeme za rys obecné češtiny, například ve slovech jako *vzádu, támhle, né* apod.⁹⁸

Pochopitelně tvar *bysme*, popř. *abysme, kdybysme* řadíme jednoznačně do obecné češtiny, jak autoři sami uvádí, tak tento výraz spolu s výrazem *dýl* dosud kodifikační příručky odmítají uznat jako prvek hovorový a zůstává tedy zcela nespisovným jevem.⁹⁹ Své stálé místo má v obecné češtině i tvar *seš*, tudíž ho do nespisovné vrstvy rovněž počítáme.¹⁰⁰ Stejně tak jsme sem zařadili i některé jevy hyperkorektní, tedy taktéž nespisovné, jednalo se opět o sloveso být, především v druhé osobě singuláru kondicionálu. Jak uvádí Havránek a Jedlička¹⁰¹, v případě zvrtného zájmena je koncovka *-s*, která se připojuje přímo k zájmenu, pravidlem, jiné podoby než *sis, ses, kdybys*, například chybné **kdyby jsi si**, tak do spisovného jazyka zkrátka počítat nemůžeme.

V neposlední řadě jsme do obecné češtiny počítali i několik následujících tvarů sloves, a to sice typu *čet* bez koncového *l*, *dávaj* bez koncového *í* a také sloveso *začli*. V prvním případě se podle Sgalla a Hronka u těchto typů sloves jedná o jev pro obecnou češtinu charakteristický¹⁰², ani my jsme proto dlouho neváhali a tyto formy označili za obecněčeské. Stejně tak v případě *dávaj* se nepřítomnost koncového *i* rozšířila poměrně znatelně a taktéž se jedná o obecnou češtinu.¹⁰³ Poslední zmiňované sloveso budeme v této podobě také řadit do obecné češtiny, ačkoliv jeho pozice zdaleka není tak jasná jako u předchozích. Sgall a Hronek ve své publikaci uvádějí, že

⁹⁵ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 45

⁹⁶ Tamtéž, s. 30-31

⁹⁷ Tamtéž, s. 33

⁹⁸ Tamtéž, s. 34

⁹⁹ Tamtéž, s. 29

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 49

¹⁰¹ HAVRÁNEK, Bohuslav; JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 2002, s. 109

¹⁰² SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 49

¹⁰³ Tamtéž, s. 51

např. *začla* se vedle *začala* již vyskytuje velmi běžně a čím dál častěji proniká i do spisovné vrstvy.¹⁰⁴ My se každopádně budeme řídit Havránkovou a Jedličkovou mluvnicí, která uvádí v přičestí dosud jediný spisovný tvar, a to *začal, začala*.¹⁰⁵

Poněkud problematické z hlediska rozlišování obecné a spisovné češtiny pak bylo užití jmenných tvarů u adjektiv a trpného rodu. Jak Sgall a Hronek uvádí, obecná čeština vlastně tyto krátké tvary (*zdráv, udiven*) nezná a nepoužívá, jedna z mála výjimek je adjektivum *bos* a pochopitelně zájmena přivlastňovací.¹⁰⁶ Opisné pasivum je dle autorů v obecné češtině velmi vzácné, mnohem častější je tak pouze konstrukce vytvořena z přídavného jména v základním tvaru a spony.¹⁰⁷ Vidíme tedy, že se jedná o rys pro obecnou češtinu dosti charakteristický, rozhodli jsme se tedy tento jev rovněž zařadit do prvků obecné češtiny, přinejmenším tam, kde by bylo užití opisného pasiva s adjektivem ve jmenném tvaru vhodné a kde tato obecněčeská konstrukce nápadně vyčnívala. Jako příklad uvedeme spojení z projevu mluvčí číslo 2.

Samozřejmě, devatenáct set sedmnáct byl zámek elektrifikovaný. (Př. 2, s. 5)

Z hlediska lexika pak samozřejmě uvádíme nespisovná slova, nejčastěji uvedená ve Slovníku nespisovné češtiny¹⁰⁸, objevili jsme i některé slangové výrazy mezi průvodci a dokonce slova v českém jazyce neexistující - například slovo *šikmina* v projevu mluvčí číslo 2 (Př. 2, s. 5), které jsme v žádném z námi použitých slovníků nenalezli, vyskytuje se ale v jazyce slovenském. Do morfologie jsme řadili chybně užitá slova (*ovar* místo *odvar*, *vlezavost* místo *vlezlost*) či chybně užitý tvar (*oni* místo *ony*, *postela* místo *postele*, *ty* místo *ta*).

Cílem naší práce ovšem není dopodrobna rozebrat a okomentovat veškeré nespisovné jevy, které se v projevech vyskytly, nýbrž potvrdit či vyvrátit hlavní hypotézu, H1, čili fakt, že tlak obecné češtiny je natolik silný, že ani v předem připraveném odborném mluveném projevu se mluvčí jejímu občasnému použití neubrání a nespisovný jazyk tak vždy do komunikátu pronikne. Pro přehled jsme tedy vytvořili pro každý projev tabulku s četností nespisovných jevů, která zahrnuje výslovnost, souhláskové i hláskové změny, chybné užití tvaru a nejčastěji použité obecněčeské výrazy. Tyto tabulky nám podle našeho názoru dostatečně osvětlí, nakolik obecná čeština mluvený projev skutečně zasáhla. Dopodrobna zpracovány jsou pak veškeré jevy přímo v přepsaných nahrávkách, které dokládáme v přílohách.

¹⁰⁴ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 50

¹⁰⁵ HAVRÁNEK, Bohuslav; JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 2002, s. 118

¹⁰⁶ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 38

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 54

¹⁰⁸ HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2009

Tab. 2: Četnost výskytu obecněčeských prvků ve zkoumaném projevu č. 1

Projev číslo 1	
FONETICKÉ JEVY	
zj. hlás. sk. - počáteční j	16x
zj. hlás. sk. - j uprostřed	3x
zj. hlás. sk. - k, v	0x
zj. hlás. sk. - h	1x
zj. hlás. sk. - ostatní	6x
protetické v před o	1x
změkčování	0x
krácení samohlásek	1x
prodlužování samohlásek	7x
úžení - e-> y/ é-> ý	2x
ý -> ej	0x
y -> a	7x
í-> ý / i-> y	0x
MORFOLOGIE	
chybný tvar	12x
splývání ji/jí, ni/ní	2x
bysme, abysme, kdybysme	0x
seš	0x
hyperkorektní tvary	0x
chybějící l v trpném rodu	0x
chybějící í u typu dělají	0x
příčestí typu začla, začli	0x
chybějící opisný pasiv	13x
LEXIKOLOGIE	
jo, bo (nář.), kamrlík, nakukat, in, naschle, vrkočovina (slang)	

Tab. 3: Četnost výskytu obecněčeských prvků ve zkoumaném projevu č. 2

Projev číslo 2	
FONETICKÉ JEVY	
zj. hlás. sk. - počáteční j	12x
zj. hlás. sk. - j uprostřed	5x

zj. hlás. sk. - k, v	3x
zj. hlás. sk. - h	0x
zj. hlás. sk. - ostatní	2x
protetické v před o	1x
změkčování	1x
krácení samohlásek	8x
prodlužování samohlásek	10x
úženi - e-> y/ é-> ý	2x
ý-> ej	0x
y/i-> a	2x
í-> ý / i-> y	1x
MORFOLOGIE	
chybný tvar	5x
splývání ji/jí, ni/ní	6x
bysme, abysme, kdybysme	2x
seš	0x
hyperkorektní tvary	0x
chybějící l v trpném rodu	0x
chybějící í u typu dělají	0x
příčestí typu začl, začla, začli	0x
chybějící opisný pasiv	5x
LEXIKOLOGIE	
jo, drbna, parohárna (slang), šikmina (v českém j. neexistuje)	

Tab. 4: Četnost výskytu obecněčeských prvků ve zkoumaném projevu č. 3

Projev číslo 3	
FONETICKÉ JEVY	
zj. hlás. sk. - počáteční j	23x
zj. hlás. sk. - j uprostřed	2x
zj. hlás. sk. - k, v	4x
zj. hlás. sk. - h	8x
zj. hlás. sk. - ostatní	1x
protetické v před o	7x
změkčování	0x
krácení samohlásek	7x
prodlužování samohlásek	8x

úženi - e-> y/ é-> ý	8x
ý -> ej	0x
y -> a	4x
í-> ý / i-> y	1x
MORFOLOGIE	
chybný tvar	7x
splývání ji/jí, ni/ní	3x
bysme, abysme, kdybysme	1x
seš	0x
hyperkorektní tvary	0x
chybějící l v trpném rodu	0x
chybějící í u typu dělají	0x
příčestí typu začl, začla, začli	0x
chybějící opisný pasiv	13x
LEXIKOLOGIE	
drbna, parohárna (slang), ufiknutá, mikrovlnka, práskačka, jo, naschle	

Tab. 5: Četnost výskytu obecněčeských prvků ve zkoumaném projevu č. 4

Projev číslo 4	
FONETICKÉ JEVY	
zj. hlás. sk. - počáteční j	35x
zj. hlás. sk. - j uprostřed	4x
zj. hlás. sk. - k, v	0x
zj. hlás. sk. - h	1x
zj. hlás. sk. - ostatní	3x
protetické v před o	0x
změkčování	1x
krácení samohlásek	10x
prodlužování samohlásek	3x
úženi - e-> y/ é-> ý	11x
ý -> ej	1x
y -> a	3x
í-> ý / i-> y	0x
MORFOLOGIE	
chybný tvar	4x
splývání ji/jí, ni/ní	5x

bysme, abysme, kdybysme	0x
seš	1x
hyperkorektní tvary	2x
chybějící l v trpném rodu	2x
chybějící í u typu dělají	1x
příčestí typu začl, začla, začli	0x
chybějící opisný pasiv	5x
LEXIKOLOGIE	
jo, opáčko, super, vychytat, fixa, ségra, kecat, řešit	

Tab. 6: Četnost výskytu obecněčeských prvků ve zkoumaném projevu č. 5

Projev číslo 5	
FONETICKÉ JEVY	
zj. hlás. sk. - počáteční j	23x
zj. hlás. sk. - j uprostřed	0x
zj. hlás. sk. - k, v	1x
zj. hlás. sk. - h	3x
zj. hlás. sk. - ostatní	1x
protetické v před o	0x
změkčování	0x
krácení samohlásek	14x
prodlužování samohlásek	3x
úžení - e-> y/ é-> ý	2x
ý -> ej	0x
y -> a	5x
í-> ý / i-> y	0x
MORFOLOGIE	
chybný tvar	1x
splývání ji/jí, ni/ní	1x
bysme, abysme, kdybysme	0x
seš	0x
hyperkorektní tvary	0x
chybějící l v trpném rodu	0x
chybějící í u typu dělají	0x
příčestí typu začl, začla, začli	3x
chybějící opisný pasiv	1x

LEXIKOLOGIE
interaktivka (slang), jo, fajn, řešit

7. Syntaktická a stylistická stránka projevů

Jak jsme si v naší práci uvedli již dříve, za typický prvek pro mluvené projevy považujeme například eliptičnost výpovědi, anakolut, čili nedokončení výpovědi nebo kontaminaci vazeb. Uvedli jsme, že je můžeme nalézt především v prostěsdělovacím funkčním stylu, my se ale podíváme, kde se vyskytly v našich zkoumaných projevech.

Elipsu jsme našli hned několikrát, začneme projevem mluvčího číslo 1, kde se objevila hned na začátku projevu, kdy ovšem autor zatím pouze navazuje kontakt s adresáty, žádný výklad neprobíhá a můžeme zde tak hovořit o funkčním stylu prostěsdělovacím.

Děti do tří let nemusí, ano? (Př. 1, s. 1)

Vidíme tedy zkracování výpovědi, z předchozích výpovědí nám pochopitelně dochází, že se jedná o obutí si papučí. Věta by tak bez elipsy zněla asi takto: „Děti do tří let si obouvat papuče nemusí, ano?“

V následujícím případě už se ovšem o prostěsdělovací funkční styl nejedná, neboť elipsa se zde vyskytuje i během výkladu, tedy našli jsme ji v odborném funkčním stylu.

No a proto například tyto tři prudké schody, na které jsem vás upozornil a kterými jsou ty dvě původní budovy propojeny dohromady. (Př., s. 3)

Zde můžeme vidět vynechání dokonce verba finita, z kontextu recipientovi vyplývá, že se jedná o sloveso být ve významu existovat, celá věta by tak zněla: „No a proto jsou tu například tyto tři prudké schody...“

Stejně tak uvedeme poslední příklad, kdy bylo elipsy použito i v odborném funkčním stylu, opět z projevu mluvčího číslo 1.

...ten je vyšíváný nití pouze pozlacenou a autorkou ještě Johannova matka... (Př. 1, s. 10)

Zde již z předcházející věty vyplývá, že vypuštěné slovo bude opět sloveso být ve významu existovat, vzhledem k logické návaznosti vět nám tak ani nepřijde nijak zvláštní, že autor sloveso vynechal a neopakoval dvakrát za sebou.

Abychom ale přítomnost elipsy nedokazovali pouze na mluvčím číslo 1, uvedeme další příklad z projevu mluvčího číslo 4. Zde se elipsa několikrát vyskytla v úvodu hodiny, kdy pedagožka ještě nevykládá, ale zařizuje jisté záležitosti administrativního charakteru, tudíž opět můžeme mluvit o stylu prostěsdělovacím.

Tak, Toničko, omluvenku. (Př. 4, s. 1) - přines omluvenku

Tak, Peťa papír? (Př. 4, s. 1) - má papír, přinesl papír?

Rovněž jsme ale našli elipsu v průběhu výkladu, ačkoliv se jednalo o dialog s adresátem, výklad pedagožky již započal, tudíž můžeme mluvit o odborném funkčním stylu.

Na konci každé věty, Valčo? (Př. 4, s. 1)

Z předcházející věty si můžeme lehce odvodit, že bez elipsy by věta v nezkrácené podobě zněla: „Co píšeme za začátku každé věty, Valčo?“

Pokud přejdeme ke kontaminaci větných vazeb, tedy užití například jiné předložky, než sloveso běžně vyžaduje, těch jsme našli opravdu dost, pochopitelně si všímáme souvislosti kontaminace vazeb s delšími souvětími, které jsou dost pravděpodobně příčinou zmatení mluvčího, který může navazovat na jinou větu, než na kterou by měl. Uvádíme některé z mnoha příkladů, všechny zvláštní a zmiňované jevy jsme pak zvýrazňovali žlutou barvou přímo v přiložených nahrávkách.

... to se jim upevňovalo za kotníky a vážilo až patnáct kilogramů. (Př. 1, s. 2) - upevňovat na

*...dokáže si někdo z vás odhadnout, za co asi byla **trestaná**?* (Př. 3, s. 1) - tipnout si, odhadnout

...ten se mu ale netěšil příliš dlouho... (Př. 3, s. 2) - z něj netěšil

...když zde přišli Schönburgové a ti si představovali zámek v posledním... (Př. 1, s. 4)

*Takže **dyžtak** tady (sem) jenom nakoukněte...* (Př. 2, s. 2)

Poslední dva příklady jsou velmi zajímavé, obzvláště u mluvčího číslo 1 se tento obrat se *zde*, když vhodnější by bylo *sem*, objevoval v komunikátu poměrně často.

Pochopitelně i anakolut, nedokončenou výpověď jsme v komunikátu našli.

Tadeáši! Tak co ti... (Př. 1, s. 1)

Takže vy se... (Př. 2, s. 2)

Další jevy, který se dle našeho názoru vyskytnou snad v každém mluveném projevu jako přirozená stránka řeči, jsou pak přeřeknutí, následné opravy a pauzy v promluvě. Pauzou v promluvě mluvčí získává čas na rozmyšlenou, v mnohém případě ale raději než mlčení naopak zvolí metodu “vycpávkového, plevelového” slova, které slouží nejen jako nešvar, ale pochopitelně i jako prostředek k získání času. Plevelovým slovům se budeme věnovat níže u každého mluvčího zvlášť a pauzy v řeči, veškeré opravy a dokonce známé citoslovce, kterými také získáváme čas k přemýšlení, *eh* a *ehm*, jsou v přílohách patřičně přepsány, nepovažujeme tedy za nutné uvádět příklady těchto velmi častých a velmi přirozených jevů.

Jedna z našich hypotéz se zabývá místy v komunikátu, ve kterých se objevuje prostěsdělovací funkční styl. Jako příklad můžeme uvést pasáž z projevu mluvčího číslo 1, kdy zodpovídal dotaz od recipienta.

*Né, ty s... ty **sou** dobové, **anó**. Tak v podstatě eh tady Johann tady žil na přelomu devatenáctého a dvacátého století, to znamená, že to je už jako víceméně z té první republiky, ale **sou** opravdu původní. Eh, ovšem **teda** z eh sou z té doby, nejsou to **pučené** z divadla, **sou**...některé **sou** od eh prababičky našeho pana kastelána.*

Eh, nebudete mi tomu věřit, ale ted'kon (SNČ, s. 425) tady máme sto dva.

*Pokud **teda** počítáme i ty nejmenší **kamrlíky** (SNČ, s. 186), které my tady jako máme. Ale v podstatě... eh... osmdesát procent zhruba, eh, celého zámku je pro vás přístupných. Zbytek tvoří samozřejmě depozitáře a a různé místnosti, které jsou určeny přímo jako pro nás pro personál. (Př. 1, s. 9)*

Z úryvku vidíme, že počet hovorových slov se v porovnání s obvyklým výkladem nijak závažně nezvýšil. Zato ale můžeme pozorovat zvýšený výskyt prvků obecné češtiny, především zjednodušení hláskových skupin s *j* na počátku, dloužení samohlásek, změna *y*-> *a*, dokonce i užití nespisovného slova *kamrlík*. Též se objevuje vycpávkové slovo *jako*, citoslovce *eh*, pauzy v řeči a nemotivované opakování.

Podíváme se ještě na další příklad z projevu jiného mluvčího.

*Jó, tady...já tady mám vyzkoušeno, že to projede. **Výborný**.*

*To vyšívala kněžna Karolina, vidíte, že je tam **podepsaná**, a ty další **ména** to **sou ména** jejich dětí.*

Šest jich bylo.

Eh, to byl potom syn, jeden z těhletěch šesti, měl potom sám devět. (Př. 2, s. 7)

Opět jsme nezaznamenali žádný zvýšený výskyt hovorových prvků. Vidíme ale znovu poněkud vyšší koncentraci jevů z obecné češtiny. Především úžení *é*-> *ý*, nepřítomnost opisného pasivu „je tam podepsána“, časté zjednodušení hláskových skupin s *j* na začátku a dokonce špatný tvar *ty* jména místo *ta* jména. Z hlediska syntaxe pak opět vidíme nemotivované opakování, pauzu v řeči, citoslovce *eh* a jedno hovorové ukazovací zájmeno.

Abychom ale mohli platnost hypotézy skutečně vyvrátit, nebo potvrdit, ujistíme se ještě na jednom úryvku z projevu mluvčího.

*Né (dloužení), mísa na ovoce to nebyla. Nebo slyšela **sem** to dobře? (-) Asi ne. Na vodu... No, na jakou? **Né**. Ano, správně. (-) A co se tím pak to? Na křtění no. Tak skoro. (Př. 3, s. 2)*

V tomto případě nepoložil adresát autorce dotaz, nýbrž ona naopak vznesla dotaz mezi návštěvníky a prostřednictvím dialogu s nimi tak komunikovala. Vzhledem k povaze komunikace můžeme jistě tento styl označit za prostěsdělovací. Vidíme opět převážně prvky obecné češtiny, z hovorových výrazů se zde objevuje pouze dvakrát částice *no*. Dvakrát vidíme prodloužení samohlásky a jednou zjednodušení počátečního *j*. Kromě nedokončené výpovědi navíc vidíme dvakrát neudělanou pauzu v řeči, čili velmi rychlé tempo promluvy.

Další z našich hypotéz se pak zabývá myšlenkou příliš dlouhého, nepřehledného souvětí, ve kterém se nakonec nevyznají ani adresát, ani autor sám. Uvedeme si několik příkladů.

Johannovi vděčíme za poslední rekonstrukci zámku do nynější podoby, ta probíhala v letech devatenáct set dva až devatenáct set deset, a větší hodnotu profesní kariéry, tak on působil jako diplomat a vyslanec... (Př. 1, s. 2)

Jistě uznáme, že vděčit někomu za větší hodnotu profesní kariéry nedává tak zcela úplně smysl, což je přesně význam, jakým na sebe první věta hlavní, přerušovaná vsuvkou v podobě věty vedlejší, navazuje. Právě ona vsuvková věta vedlejší je nejspíše příčinou, proč se mluvčí poněkud ztratil. Jak jsme již v naší práci zmiňovali, v mluveném projevu pochopitelně platí, že čím kratší věty a souvětí, tím lepší přehlednost i pro adresáta, nicméně zároveň jsme si dříve uvedli i to, že zákonitě se v mluvených projevech objevuje více vět v souvětí, ač kratších než v projevech psaných. Stačilo by přitom ukončit souvětí za slovem *deset*, čili za vedlejší větou, a navázat novou hlavní větou, ve které by mluvčí sdělil informace o majitelově kariéře.

Noa právě přízvisko Pyskatá si Markéta vydobyla od české civír... církve, jelikož ten sňatek s Janem Jindřichem Lucemburským nebyl církevní a zároveň i tohleto je její karikatura a ta vznikla až dvě stě let po její smrti, což znamená, že autor samotný ani nemohl vědět, jak Markéta Korutanská ve skutečnosti vypadala... (Př. 1, s. 6)

Stejně tak zde se u stejného mluvčího projevuje snaha o co nejrychlejší tempo řeči, a tedy vynucené spojování vět do složitých souvětí. Výsledné souvětí tak příliš nedává smysl z hlediska vztahu sdělovaných informací, neboť spojení o necírkevním sňatku a navázání „a zároveň i tohleto je její karikatura“ dost dobře nevysvětluje, jak spolu tyto informace vlastně souvisí. Odpověď je nasnadě - nijak, jedná se pouze o snahu ekonomicky zahustit řeč do souvětí.

Bylo to právě z toho důvodu, že tyto prostory sloužily k přijímání eh z návštěv z řad eh příbuzných eh, přátel či známých, takže ani u nás, jako je malý zámek Červená Lhota, nesmí chybět... (Př. 1, s. 8)

Zde vidíme menší problémy již ve větě předcházející té, kterou se zabýváme my. Jelikož se tentokrát nejedná o nijak extra dlouhé souvětí, můžeme se domnívat, že již první přeřeknutí narušilo koncentraci mluvčího v následující větě, a proto vznikla tato vsuvka, která na nás ovšem

nepůsobí zcela správně. Pravděpodobnější je zde ale opět tendence k jazykové ekonomičnosti, čili snaha ušetřit co nejvíce času použitím co nejméně slov. Zvolení výrazu „u nás“ by nám pochopitelně nijak nevadilo, pokud by na něj ovšem bylo navázáno větou typu „na malém zámku Červená Lhota“. Tato věta do celkového vyznění zkrátka z hlediska návaznosti nezapadá, místo snahy ušetřit čas mohl autor zvolit víceslovnou variantu, například „ani na takovém místě, jako je...“, a celkové vyznění by okamžitě nabylo nového směru, nehledě na to, že by možná ztratil dvě vteřiny z vymezeného času, ale jazyková úroveň by se tím o mnohé zvýšila.

Tady za vámi se pak ještě nachází kredenc a tato kredenc je zdobena trojí symbolikou. (-) Vy z vnější na dvířkách můžete vidět alegorii čtyř živlů, zvnitřku na dvířkách jsou čtyři části dne a dole pak můžete vidět výrobu vína anebo také čtvero ročních období, to... jak se vám líbí. (Př. 3, s. 5)

Tady ale žil až úplně poslední čtyři roky svého života, a potom, co zemřel pětadesátiletý baron Ignác Stillfried, majitel zámku, si vzal za manželku právě Diettersovu sedmnáctiletou dceru. (Př. 2, s. 1)

Co se týče předposledního příkladu, zde byla předcházející věta vyslovena bez patřičné pauzy v řeči, můžeme ji tedy velmi lehce do výsledné délky souvětí připočítat. I zde vidíme tendenci k co nejrychlejší a nejekonomičtější řeči, nicméně zde byla ona snaha již natolik silná, že mluvčí dokonce vynechala slovo, nejpravděpodobněji *část*, a celé souvětí je navíc ukončeno pauzou a poněkud neodůvodněným výběrem slov „jak se vám líbí“, které ani nebyly intonačně položeny jako otázka, jedná se tedy spíše o nejistotu, jak vlastně celé souvětí zakončit.

V posledním úryvku pak musíme řešit problematiku intonace. Vidíme, že čárka mezi slovy *pětadesátiletý* a *baron* zde není, a to z jednoduchého důvodu - jelikož mluvčí ji zde neudělala. Neproběhla zde naprosto žádná pauza, pokles, zkrátka nic, co by čárku naznačovalo. Z hlediska významu a vzhledem k tomu, že *majitel zámku* je psáno čárkami odděleně jako přístavek, nás po chvíli pochopitelně napadne, jak by věta ve skutečnosti měla znít. Jedná se totiž o to, že Dietters, nikoliv baron Ignác, zemřel pětadesátiletý, čili ve věku padesáti pěti let. Zde pochopitelně měla být zřetelně odlišena čárka. Baron Ignác, což byl majitel zámku, si poté vzal za ženu jeho dceru. Vidíme, že i v psaném textu je tato interpretace velmi matoucí, představme si tedy, jak toto souvětí asi vnímá adresát, který jej v rychlosti vyslechne a nemá možnost se k němu vrátit znovu. Narazili jsme tedy i na poněkud netradiční „ztracení se v souvětí“, nicméně i zde platí, co jsme již několikrát zmínili. Čím kratší věta a především souvětí, tím pro recipienta lépe, obzvláště v takovýchto případech, kdy se mluvčí snaží o rychlé tempo řeči a hrozí tedy ještě navíc problém s pochopením obsahu v důsledku nesprávné intonace. Tímto jsme snad naši hypotézu dostatečně

podložili a přesuneme se k některým vybraným syntaktickým jevům charakteristickým pro běžnou mluvu, tedy i obecnou češtinu.

Především, v největší míře, se jedná o ukazovací zájmena. Ve všech našich zkoumaných nahrávkách jsme zaznamenali opravdu enormní míru výrazů typu *ten, to, ono, on* apod. Zvýšená míra ukazovacích zájmen je pochopitelně, jak jsme uvedli dříve, charakteristická i pro odborný funkční styl, nicméně v takovémto množství již o odbornosti hovořit nemůžeme, naopak se jedná z určitého pohledu o „vycpávková, plevelová slova“, která mimo zdůrazňování objektů mají mluvčímu získávat čas na rozmyšlenou.

Tato ukazovací zájmena bychom z věty klidně mohli vypustit, nemají totiž žádný zásadní význam a syntakticky tedy do věty pevně gramaticky nepatří. Zajímavá myšlenka je ta, že k tomuto jevu v minulých stoletích, kdy v naší zemi převládala němčina, přispěla právě ona svými členy pro podstatná jména. Na rozdíl od českého jazyka však pozice těchto členů v němčině není volná, člen je pevně gramaticky dán a nelze jej jako naše zájmena vypustit.¹⁰⁹

Stejně tak další podobné výrazy, které i naši mluvčí často užívali v podobě vsuvek sloužících k navázání kontaktní funkce s adresátem či jako nešvar, „vycpávkové slovo“, například *podívejte*, hovorová částice *no*, kterou jsme si blíže rozebrali v kapitole hovorových prvků, často také v kombinaci se spojkou *a*, tedy *no a, jistě, samozřejmě, řekl/a bych, myslím, bohužel, řekněme, teda, opravdu, prý, pak, kdyžtak, ještě, že jo, že ne* apod., podle Sgalla a Hronka¹¹⁰ patří do kategorie tzv. přídatných větných prvků a do výpovědi syntakticky pevně nepatří, charakteristické je pro ně často pouze zvukové, tedy intonační, vstupování do výpovědi.

O tom, kdo pobýval zde v Kamarýtově ložnici, myslím, že není vůbec žádných pochyb... (Př. 1, s. 10)

*...a protože **sme** velmi inteligentní prohlídka, tak nikdo neřekne, že to byl gril, že ne?* (Př. 3, s. 5)

Co bychom rovněž mohli charakterizovat jako jev typický pro běžnou mluvu, tedy i obecnou češtinu, je pak pozice příklonek na začátku věty, tím vlastně zůstávají bez přízvuku a stávají se z nich předklonky.¹¹¹

Si to čtete. Matěj, Honza. (Př. 4, s. 2)

*Ti dám, že **deš** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34) na záchod.* (Př. 5, s. 1)

Omlouvám se, mi nedošlo. (Př. 3, s. 1)

¹⁰⁹ SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 56

¹¹⁰ Tamtéž, s. 56

¹¹¹ Tamtéž, s. 55

Předposlední speciální jev, kterému bychom chtěli věnovat pozornost, je pak omezení až absence instrumentálu u substantiv v případě vyjádření funkce. Zde pak v převážné většině případů převládá nominativ, který v běžném hovoru zní mnoha mluvčím přirozeněji, zatímco zmiňovaný instrumentál pak někteří mohou vnímat dokonce jako hyperkorektní tvar.¹¹²

Eh, kromě toho, že byl v devatenáctém století velmi významný historik a literát, tak byl především farář v nedaleké Deštné. (Př. 1, s. 10)

To zde tady totiž byli majitelé (7. p., majiteli) rytíři Kábové z Rybňan... (Př. 1, s. 3)

On byl taky úplně první člen rodiny, kdo tehdy získal inkolát. (Př. 2, s. 3)

On Johann byl opravdu výborný diplomat, politik. (Př. 2, s. 3)

Poslední úkaz, který si rozebereme jako typický pro běžnou mluvu, ačkoliv kdybychom v této jazykové rovině zůstali déle, mohli bychom takto pokračovat ještě dlouho, bude pak časté užití nesklonného zájmena *co* (někdy ještě *jak*) místo zájmena vztažného. Toto nesklonné zájmeno je pak v mnoha případech doprovázeno ještě ukazovacím zájmenem, někde je dokonce přítomnost ukazovacího zájmena nutností (např. akuzativ s předložkou). Ve spisovném neutrálním jazyce bychom pochopitelně použili zájmeno vztažné nebo jinou kombinaci výrazů (ten, který), nicméně jak Sgall a Hronek sami namítají, tato forma nevyjadřuje totéž a navíc v tomto případě nám obecná čeština dovoluje mnohé libovolné způsoby vyjádření, které spisovná čeština naopak nemá.¹¹³

...takže většina věcí, co uvidíte, pochází právě z jejich období. (Př. 2, s. 1)

Pán, co je v brnění, tak to je poslední z těch dětí, Zikmund... (Př. 2, s. 2)

*...nejstarší syn Karel, tedy jeden z těch, co **zastřelil** (zastřelili) buvola afrického...* (Př. 1, s. 5)

...a přeji vám krásný zbytek víkendu, em, těm, co chodí do školy i krásný zbytek prázdnin... (Př. 3, s. 8)

Pro ty, co tady nebyli včera... (Př. 4, s. 1)

Nyní se konečně dostáváme k již zmiňovaným slovům, která například Marie Svobodová označuje jako „plevelová“¹¹⁴, Marie Čechová jako slova „parazitní“¹¹⁵ a další název pak rovněž může být známé slovo „vycpávkové“.

¹¹² SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014, s. 55

¹¹³ Tamtéž, s. 57

¹¹⁴ SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: PRAGOEDUCA, 2002, s. 64

¹¹⁵ ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 82

Podle Marie Svobodové je nepoužívání nadměrné míry těchto prvků právě jeden z důvodů, proč adresát vyhodnotí poslouchaný mluvený projev jako příjemný. Pochopitelně zde pak hrají roli i další faktory jako spisovný jazyk bez nemotivovaného opakování slov, bez citoslovcí typu *eh* a *ehm*, slangů či dokonce snad vulgarismů. Funkci zde plní i správná výslovnost, tedy nezjednodušování hlásek, vyslovování zřetelné a se všemi slabikami, které by měly být vysloveny apod. Jako typická plevelová slova pak uvádí např. *vlastně, prostě, v podstatě a jaksí*.¹¹⁶

Jistě by nás okamžitě napadly další tyto výrazy, které denně slyšíme v našem okolí, velmi oblíbené je z naší vlastní zkušenosti například *čili, tedy*, popřípadě nespisovné *teda, pochopitelně, každopádně a samozřejmě*. Nejen, že tyto parazitní výrazy skutečně narušují příjemný poslech mluveného projevu, neboť v případě delšího rozsahu komunikátu jsou velmi snadno i laikem postřehnutelné, mnohdy působí dokonce komicky, pokud jsou užívány v extrémní míře a mluvčí si již jejich používání ani není vědom. Otázkou je, jak můžeme používání těchto prvků omezit. Nejjednodušší, ačkoliv asi ne nejprjemnější, by pochopitelně bylo, pokud by nás na jejich používání někdo upozornil. Druhou možností by potom bylo použít pro soukromé účely stejnou metodu sběru dat, jakou jsme volili i my v naší práci, tedy například nahrát si svůj projev na diktafon a poté jej rozebrat. Samozřejmě ne každý je ochoten věnovat svůj volný čas takovýmto aktivitám, nicméně pokud vykonáváme práci, která vyžaduje vysokou kulturu mluvené řeči, což nepochybně náplň práce pedagoga nebo průvodce splňuje, nebylo by na škodu si alespoň čas od času dát tu práci a vlastní projev si poslechnout.

Vezmeme si teď jednotlivě projevy všech mluvčích a podíváme se, jaké „plevelové“ slovo, popřípadě slova, se u nich vyskytovalo/a nejčastěji.

Co se týče **mluvčího čísla 1**, ten si velmi oblíbil hovorovou částici *no* jako způsob přechodu mezi tematickými celky, k čemuž jsme se již v kapitole hovorových výrazů vyjadřovali. Velmi frekventovaná pak rovněž byla spojka *tak*. Jako plevelový výraz bychom mohli vyhodnotit slovo *tedy*, které mluvčí použil celkem čtyřadvacetkrát, *samozřejmě*, které se vyskytlo čtrnáctkrát, *nicméně*, ne příliš obvyklý parazitní výraz, autor opakoval desetkrát a *vlastně* se objevilo osmkrát. Ostatní vycpávková slova nebyla použita tak často, například typické slovo *jaksí* se v celém komunikátu vyskytlo jen dvakrát.

Mluvčí číslo 2 v mnohem větší míře než ostatní používala ukazovací zájmena, konkrétně na počátku věty. *Ono* se vyskytlo celkem pětkrát, nutno dodat, že jednou i v případě, kde mělo být *ony*. Mnohem častější pak bylo užití zájmena *oni*, které použila celkem osmnáctkrát jako vyjádření univerzálního všeobecného podmětu. *On* a *ona* na počátku věty se pak také objevilo vícekrát, než tomu bylo u ostatních mluvčích. Nejčastější sloveso u mluvčí číslo 2 bylo *podívejte*.

¹¹⁶ SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: PRAGOEDUCA, 2002, s. 64

Používala ho očividně jako prostředek kontaktní, chtěla tak udržovat bezprostřední komunikaci s adresáty a v komunikátu se vyskytuje celkem jedenáctkrát. Ostatní plevelové výrazy jako *vlastně* se vyskytovaly v menší míře, tento zmíněný například třikrát, což je vcelku zanedbatelný počet, *tedy* se už ale objevilo sedmkrát, *v podstatě* dokonce osmkrát.

U **mluvčí číslo 3** naprosto dominovalo slovo *pak*, které se objevilo třiapadesátkrát. V mnoha případech bylo následováno slovem *ještě*, které se nakonec v komunikátu vyskytlo sedmadvacetkrát. Jedná se o dosti neobvyklý parazitní výraz. Již v části věnované hovorovým prvkům jsme taktéž uvedli, že tato mluvčí používala často částici *no*, doplněnou v mnoha případech rovněž spojkou *a*. Další vysoce frekventovaný a rovněž neobvyklý prvek *pak* najdeme ve slově *úplně*. Mluvčí ho řekla celkem čtrnáctkrát. Velmi často se v komunikátu objevoval i výraz *jako*, který bychom parazitním prvkem ani tak neoznačovali, spíše bychom hovořili o jednotvárné stylizaci. Zajímavý byl zejména v kombinaci s předcházejícím příslovcem *tak*, tedy *tak jako*, v této podobě se objevil třikrát. Ostatní parazitní výrazy se v porovnání s výše zmíněnými vyskytovaly ve velmi malé míře.

V **projevu číslo 4** se objevoval ve zvýšené míře výraz *tak* a *takže*, nejčastěji ve funkci spojky. Jednalo se o výskyt opravdu velmi častý a taktéž bychom mohli hovořit o monotónní stylizaci, nepřiliš pestrém výběru jazykových prostředků, nicméně z našeho pohledu se o parazitní výraz alespoň z nějaké části jedná. Rovněž výraz *dobře* ve funkci přitakání jsme našli vícekrát, konkrétně šestnáctkrát. Z dalších častěji se objevujících prvků můžeme zmínit *asi* (devětkrát), *teda* (třikrát) a také slovo *jo*, které se objevilo celkem desetkrát, z toho čtyřikrát ve spojení *že jo*.

U **mluvčí číslo 5** jsme upozorovali výskyt podobných parazitních výrazů jako u mluvčí číslo 4, především se opět jednalo o spojky *tak* a *takže*, které se dohromady v komunikátu vyskytly dvaapadesátkrát. Stejně tak jsme opět zaznamenali vysoký výskyt slova *jo*, dokonce ještě častější než v předchozím projevu, celkem ho mluvčí použila šestařicetkrát. Častěji se pak objevilo i slovo *teda* (pětkrát), *vlastně* jsme našli pouze dvakrát a *v podstatě* pouze jednou.

Závěr

Nyní se vrátíme k hypotézám, které jsme si stanovili v naší práci výše (s. 23), a vyhodnotíme, které z nich se ukázaly být pravdivé.

V **H1** jsme vyslovili základní stanovisko celé naší práce, tedy že žádný ze zkoumaných mluvčích nebude mluvit spisovně po celou dobu svého projevu a použije také obecnou češtinu. Tuto hypotézu se nám nepochybně podařilo dokázat rozbořem, který dokumentují *Tab. 2, Tab. 3, Tab. 4, Tab. 5 a Tab. 6* (všechny na s. 39 - 43). Podařilo se nám dokázat, že obecná čeština skutečně do všech projevů pronikla, a to navíc z více jazykových rovin, ať už zvukové a jednalo se o nespisovnou výslovnost a některé fonetické jevy, tak z hlediska morfologie a rovněž lexikologie. U syntaktické stránky sice nemůžeme většinu označených jevů považovat za přísné porušení normy a tedy chybu, nicméně ukázali jsme si rovněž jevy, které se objevují mnohem více v obecné češtině než ve spisovné. Tato hypotéza se tedy ukázala být pravdivá.

H2 nám stanovila předpoklad, že v komunikátech nalezneme větší míru hovorových prvků a nebude se tedy jednat o neutrální styl jako ve většině písemných projevů. V kapitole o hovorových jevech jsme si dopodrobna rozebrali vybrané výrazy, které se v projevech vyskytovaly nejčastěji, a rovněž věříme, že se nám podařilo dokázat celkové hovorovější zbarvení zkoumaných projevů, než bývá zvykem u opozičních projevů psaných. I tuto hypotézu tedy pokládáme za pravdivou.

H3 se ovšem ukázala jako zčásti problematická. Na vybraných úryvcích z našich nahrávek se nám sice podařilo dokázat, že míra obecněčeských prvků se u prostěsdělovacího funkčního stylu zvýšila, nicméně druhá část hypotézy, tedy zvýšení také počtu hovorových prvků, se pravidlem být neukázala a hypotézu číslo 3 tak pokládáme za pravdivou pouze z poloviny.

H4 jsme se věnovali na posledních stránkách naší výzkumné části a bez většího váhání ji tedy označujeme jako pravdivou, neboť plevelové prvky jsme našli u každého mluvčího a taktéž se ukázaly být odlišné a specifické u každého projevu.

Rovněž **H5** jsme vyměřili dost prostoru v poslední kapitole, uvedli jsme si četné příklady delších souvětí, především podřadných, kde docházelo k nejasnostem ve významu, nelogickému navázání či dokonce problému interpretace v důsledku nesprávné intonace. Ukázalo se, že pokud mluvčí použije příliš dlouhé složité souvětí a zároveň se bude snažit o rychlé tempo řeči, nakonec skutečně dojde ke ztrátě přehlednosti a vyznění souvětí bude působit nelogicky. I tato poslední hypotéza se ukázala být pravdivá.

Nakonec čtyři z pěti hypotéz můžeme vyhodnotit jako pravdivé a jednu pravdivou z poloviny, předpoklady naší práce se tedy ukázaly být správné.

Nás pochopitelně nejvíce zajímala naše hlavní hypotéza, H1, která se týkala obecné češtiny v mluvených projevech odborného stylu. Uvedli jsme si tedy, že do našich projevů obecná čeština

nezpochybnitelně zasáhla a to v poměrně veliké míře. Ačkoliv se z našeho pohledu nejedná o projevy opravdu zásadního společenského významu, přesto zde existuje jistá norma a ta zní, jak jsme uvedli v teoretické části naší práce, že mluvené odborné projevy by se měly vyznačovat spisovností. Přestože hovorové výrazy jsou z větší části tolerovány a uznávány jako jejich přirozená součást, k obecné češtině by se zkrátka mluvčí uchýlovat neměli a hodnotíme to jako zásadní chybu.

Ted' ovšem nastává otázka, nakolik jsou si mluvčí toho, že se k obecné češtině uchylují, skutečně vědomi. My sami jsme se přesvědčili, že tlak obecné češtiny je neúprosný a že kodifikační příručky, tím pochopitelně myslíme i jejich autory a kodifikátory celkově, se s ním nevypořádávají tak dobře, jak by měly. Uváděli jsme již dříve, že se nejen často opoždují a nestíhají sledovat nejnovější kodifikační normy, navíc si tím pádem také často i odporují v tom, co je spisovné a co už ne. V jednom případě jsme uváděli naši vlastní zkušenost, kdy příslovce a neurčitou číslovku *moc* SSČ hodnotil jako hovorový výraz, zatímco Sgall a Hronek ji ve své Češtině bez příkras považovali za výraz obecné češtiny. Stejně tak můžeme uvést i slovo *papuče*, které SSČ nehodnotí dokonce ani jako hovorový výraz¹¹⁷, ovšem nalezneme jej ve SNČ, kde je s odkazem právě na předchozí zmiňovaný slovník hodnocen jako hovorový¹¹⁸. My jsme se rozhodli řídit SSČ a *papuče* do hovorové vrstvy tedy neřadit, ale tyto rozpory nás přivádí k další otázce.

Jestliže student bohemistiky, který ví, kde příslušné výrazy vyhledávat, jaké kodifikační příručky použít, a pochopitelně sám má určité znalosti v tomto oboru a cit ohledně stylového rozvrstvení jazykových prostředků, má občas problém se v některých situacích orientovat podle normy a mnohdy se dokonce musí rozhodovat, které kodifikační příručky dát vlastně přednost, jakou šanci má pak rozlišovat, co je spisovné a nespisovné, či co je dokonce navíc hovorové, běžný, blíže nevzdělaný uživatel českého jazyka? Člověk, který se českým jazykem blíže nezabývá a nepotřebuje si ověřovat různá pravidla a normy, navíc sotva bude doma mít Slovník spisovné češtiny, Slovník nespisovné češtiny, Akademickou mluvnici češtiny nebo i nejběžnější Pravidla českého pravopisu. Pochopitelně tu pak existuje Internetová příručka Ústavu pro jazyk český, která ovšem neobsahuje tak rozsáhlé informace jako papírové příručky, a stejně tak vyjadřujeme pochybnost, zda o ní je tolik běžných mluvčích zpraveno.

Nejen nejednotnost a nepřehlednost, ale také neinformovanost je tak základním problémem. Ve školách, ať už základních nebo středních, jsme jistě všichni slyšeli typickou větu „Mluvte hezky spisovně.“ Ovšem co přesně jsme vlastně řekli špatně a důkladné vysvětlení toho, co tedy

¹¹⁷ FILIPEC, Josef; DANĚŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009, s. 261

¹¹⁸ HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2009, s. 298

považujeme za spisovné a co za obecnou češtinu, čemu se vyvarovat, už asi slyšelo o mnoho méně z nás. Přitom kde jinde než právě ve škole bychom se měli dozvědět o existenci obou útvarů národního jazyka, jak spisovné češtiny, tak obecné češtiny? Obecná čeština se nám ostatně zdá poněkud vyloučena jak z běžné vyučovací látky, tak z pozornosti povolanějších osob, lingvistů. Celkově se k ní stavíme jako k něčemu, co je přípustné pouze v neoficiálních projevech, tedy doma, mezi vrstevníky, kamarády, v rodině, a co v kultivované společnosti a na veřejnosti nemá místo. To je z určité části pravda, ovšem její naprosté ignorování a mlčení o jejích jevech se nám neukázalo jako velmi přínosné. Jak jinak si chceme vysvětlit potvrzení naší hlavní myšlenky, tedy to, že stále častěji proniká i tam, kde podle kodifikátorů a lingvistů nemá právo být?

Budeme se opakovat, ale podle našeho názoru právě neinformovanost je hlavní příčina jejího stále častějšího šíření. Jedině pokud budeme vědět veškeré informace o obou útvarech a jejich specifických projevech, můžeme si svobodně vybrat, jaké jazykové prvky použijeme v různých případech, a budeme se samostatně rozhodovat, zda si můžeme dovolit obecnou češtinu použít, nebo zda bychom se měli držet spisovné normy. Rozdílnost a příslušnost těchto prvků ovšem musíme nejdříve znát.

Sami jsme viděli, že obecná čeština pronikla i do projevů pedagogů a průvodců, tedy lidí, kteří při svém povolání denně ovlivňují spousty těch, kteří je poslouchají, u pedagogů se navíc jedná o mladou generaci, která pochopitelně jazykové vyjadřování svého učitele bude napodobovat a brát si z něj příklad. Pokud se tedy nebudeme snažit udržet vysokou jazykovou úroveň, spisovnost a kultivovanost alespoň ve společenských mluvených projevech, kde jsou nejen vyžadovány normou, ale také společensky nutné pro zachování a šíření spisovného českého jazyka, jak dlouho bude trvat, než se obecná čeština nezadržitelně rozšíří do naprosto všech mluvených projevů a nám už to ani nebude připadat zvláštní, protože nebudeme mít žádné spisovné vzory?

Seznam použité literatury

Publikace

- ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-12-9
- ČECHOVÁ, Marie; KRČMÁŘOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4
- HAVRÁNEK, Bohuslav; JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. 26. vyd., ve Fortuně dotisk 2. vyd. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-555-0
- HUBÁČEK, Jaroslav; JANDOVÁ, Eva; SVOBODOVÁ, Jana. *Čeština pro učitele*. Opava: OPTYS, 1996. ISBN 80-85819-41-4
- HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina; ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Mluvený projev a přednes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Učebnice pro střední školy [Státní pedagogické nakladatelství, edice]
- LANGER, Antonín. *Úspěch veřejné promluvy: kapitoly z rétoriky*. Praha: FORTUNA, 1993. ISBN 80-7168-063-X
- SGALL, Petr; HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2459-4
- SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: PRAGOEDUCA, 2002. ISBN 80-7310-005-3

Encyklopedie a slovníky

- FILIPEC, Josef; DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1080-3
- HUGO, Jan a kol. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3. rozšířené vyd. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1

Další necitovaná literatura k tématu

- Pravidla českého pravopisu*. Praha: FIN PUBLISHING, 2009. ISBN 80-86002-89-7
- ŠÍŠKA, Zbyněk. *Fonetika a fonologie*. Dotisk 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0428-1

ŠONKOVÁ, Jitka. *Morfologie mluvené češtiny: frekvenční analýza*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Studie z korpusové lingvistiky. ISBN 978-80-7106-956-0

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. *Internetová jazyková příručka*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, ©2008-2012. Dostupné na: <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>.

Seznam příloh

Příloha 1: *Přepis nahrávky projevu mluvího číslo 1*

Příloha 2: *Přepis nahrávky projevu mluví číslo 2*

Příloha 3: *Přepis nahrávky projevu mluví číslo 3*

Příloha 4: *Přepis nahrávky projevu mluví číslo 4*

Příloha 5: *Přepis nahrávky projevu číslo mluví 5*

Vysvětlivky k přílohám

(-) - znamená místo, kde mluvčí neudělal intonační pauzu nebo kde nebyla provedena správná intonace, převážně stoupavá místo klesavé

- **tučně** jsou v textu označeny obecněčeské jevy, nespisovné výrazy či nesprávně použité, chybné tvary, rovněž nespisovná výslovnost a chybějící opisný pasiv

- podtrženy jsou v textu výrazy a tvary hovorové

- **žlutou barvou** jsme označovali zvláštní syntaktické jevy jako výplňková slova, elipsu, nelogické ukončení výpovědi, kontaminaci vazeb apod.

... - znamenají dlouhou pauzu v promluvě či nedokončení výpovědi

V závorkách jsou uvedeny zkratky kodifikačních příruček a slovníků, které jsme vysvětlili v seznamu zkratek a rovněž uvedli v seznamu literatury, za zkratkou vždy uvádíme i příslušnou stránku, na které lze uvedený výraz či jev najít. Odkaz na stránku uvádíme pouze u prvotního výskytu výrazu.

Příloha 1

Dobrý den, začíná prohlídka zámeckých interiérů ve čtrnáct hodin.

Dobrý den vážení návštěvníci (-), já vás vítám na státním zámku Červená Lhota, (-), nebudu to prodlužovat, ted'ka (SSČ, s. 445) si zkontroluju (typ kupuje, SSČ, s. 147) vaše vstupenky a vaše kroky potom budou směřovat nahoru do prvního patra.

No (SSČ, s. 223) abyste se u nás cítili jako doma, tak tam na vás čekají naše kouzelné zámecké papuče. Takže prosím, **pod'te** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34).

Dobrý den.

Prosím.

Ano, prosím.

Ano, děkuji.

Dobrý den.

Prosím.

Dobrý den.

Děti do tří let nemusí, ano?

Tak, prosím.

Já **du ted'ka** ve čtrnáct hodin, jestli (SSČ, s. 121) chcete, ještě mě stihnete možná. **Nevim** (krácení) ale, kolik vás je.

Tak to určitě **né** (dloužení), já už sem plný.

Tadeáš! Tak **co ti...** Dou **teda** (y-> a) se mnou nebo nejdou?

Co?

Noa nemůžeš se jich zeptat? (-) Já ted' mám nahoře lidi už.

Tak co, **dete teda** se mnou?

Jo jo jo jo jo jo jo (SSČ, s. 124).

Ještě chvíličku strpení, **ješčekáme** na pár návštěvníků, hned sem zpátky.

Tak, ještě jednou tedy krásný den vážení návštěvníci, (není int. pauza) dovolte mi na úvod, abych se představil. (-) Jmenuji se Jakub Schmidt a strávíme tady spolu zhruba padesát minut.

A pokud by vás v průběhu prohlídky samozřejmě napadly nějaké dotazy, tak se neváhejte zeptat, já vám rád a na cokoliv odpovím, od toho **sem** tady, my průvodci **zme** (nář.) za tyhlety (SSČ, s. 447) vaše dotazy velice rádi.

No a pokud bychom se tedy měli bavit už o nynějším zámku, tak byt' tedy byl osidlován už od čtrnáctého století, tak my půjdeme po stopách především po posledních majitelích a těmi byla knížecí rodina Schönburg Hartenstein.

Od začátku devatenáctého století se tady vystřídaly celkem čtyři generace této rodiny a nejvýznamněji se do dějin jak Červené Lhoty, tak především do dějin světových zapsal třetí generací Johann Schönburg, jehož portrét vidíte tady, napravo od vitríny.

Kdo to vlastně Johann byl? Johannovi vděčíme za poslední rekonstrukci zámku do nynější podoby, ta probíhala v letech devatenáct set dva až devatenáct set deset, **a větší hodnotu profesní kariéry**, tak on působil jako diplomat a vyslanec na sklonku zániku Rakouska-Uherska.

Jeho destinacemi například byl Londýn, Bukurešť, ale od roku devatenáct set jedna působil jako mimořádný vyslanec u papežského stolce ve Vatikánu, no a právě i Johann vyjednal s Mussolinim mírovou smlouvu o tom, aby Vatikán jako samostatný stát vůbec vznikl. Takže proto je prostě (SSČ, s. 315) pro dějiny velkým přínosem.

No a Johannovo působení ve Vatikánu si můžeme připomenout právě tady ve vitríně, tam totiž naleznete Johannovy vizitky a nebo také pokladnici z Benátek, kde sídlil ve vyslanectví Rakouska-Uherska.

Kromě tady (SSČ, s. 441) těchto, dalo by se říci, drobností, tak si domů přivezl i řadu upomínkových předmětů a asi nejcennější exponát, který si Johann z Itálie dovezl, je ta velká černá nádoba uprostřed ve vitríně.

Říká se jí konkrétně kratér a je dva a půl tisíce let stará, pochází až z doby Periklovy.

Pokud by někoho v hloubi duše napadala otázka, k čemu se používala, tak ona zejména sloužila při náboženských obřadech ke smíchávání vody a vína. Ono totiž víno v antice bylo tehdy velmi hutné, tou konzistencí připomínalo spíše kašovitou hmotu, takže aby se vůbec námi lidmi dalo pozřít, tak právě tady (SSČ, s. 441) v kratéru se mísilo s vodou a následně se pilo.

Co se potom týče obrazového fondu tady v hostinském apartmá, tak vyjma těchto dvou obrazů italské tematiky byste tady našli vesměs výjevy **venkovského života z prostého lidu**... Eh, z konce osmnáctého století.

Tady například můžete vidět rybolov. Vpravo od něj je to potom stříhání ovcí, tady největší plátno třeba zobrazuje dožínkové slavnosti, tady to zatím přeskočíme, no a nad vitrínou vidíme obraz ledování.

Dokázal by mi někdo z vás říct, k čemu se to ledování používalo, k čemu sloužilo?

Výborně, přesně tak, malé bezvýznamné plus pro vás. I díky tomu, že máme rybník... zámek na rybníku, tak i tahleta (SSČ, s. 446) technika se zde prováděla.(-) My **teda** víme, že byly ze zamrzlého zámeckého rybníka **vysekávané** kusy ledu, které se společně s potravinami skladovaly ve sklepeních.

No a my také z dobových záznamů víme, že tento led nám tady mnohdy vydržel až do konce léta, takže ta technika byla opravdu velmi efektivní.

Noa obraz nad vchodovými dveřmi jsem vynechal záměrně a a to proto, že ten jako jediný se tematice vymyká. Tady totiž můžete spatřit dobové tělesné tresty. No a když se do... pozorně podíváte do popředí obrazu, tak si všimnete dvou pánů. A zajímavostí právě je, že tihleti dva pánové seděli na dřevěném oslu, který měl hřbet **seřezaný** do špičky, a údajně na něm seděli tři dny a tři noci za to, že neplatili daně. No a samozřejmě, aby bylo mučeníčko ještě více účinnější, tak pro ty největší hříšníky bylo připraveno závaží, to se jim **upevňovalo za** kotníky a vážilo až patnáct kilogramů.

Samozřejmě máme tady i zastoupení z řad dam, takže když se naopak zadíváte do pozadí obrazu, tak uvidíte klečící ženu. Ta byla asi **trestaná** za co?

Prosím? Smilstvo to nebylo. Kuplířství taky (SSČ, s. 442) ne. Ani že by to byla... že by byla čarodějnice.

No zbývá nám jedna z posledních možností, bylo to za pomluvy, za klevety.

Samozřejmě tahleta žena, jak si můžete povšimnout, tak byla **pranýřovaná**, no a každý člověk ko... který kolem této dámy prošel, tak po ní mohl hodit různé kusy shnilého ovoce nebo zeleniny, ale pakliže ty klevety byly závažnějšího ražení, tak v těch nejhorších případech se ani kamením nešetřilo, takže potom ji to muselo asi skutečně velmi bolet.

Jinak tyto dvě okolní místnosti ještě byly vybaveny v rokokovém stylu, takže také můžete nahlédnout a až si prohlédnete hostinský pokoj, tak **my** se odebereme dvoukřídlymi dveřmi do věžního pokoje.

Prosím vás opatrně, **bo** (nář.) čekají tam na vás tři prudší schody, tak ať se vám tam něco nestane, no a zároveň budeme také procházet malou místnůstkou, která patřila tady k hostinskému apartmá a fungovala jako šatna nebo převlékárna.

A já si myslím, že pro vás tam budou asi nejvíce poutavé dva cestovní kufry z přelomu devatenáctého a dvacátého století, které patřily právě Johannu Schönburg Hartensteinovi, a jeden takový samostatný cestovní kufr bez oblečení vážil až dvacet kilogramů.

Tady ve věžním pokoji zabrouzdáme (dle zabrousit - stejný význam - do minulosti, SSČ, s. 534) + (nespr. užití slova - brouzdat = chodit vlhkým prostředím - SSČ, s. 37) do dávné historie našeho zámku a povíme si něco o architektonickém vývoji celé stavby vůbec. Takže ve čtrnáctém století tady nebyl zámek tak, jak ho dnes vidíte, ale byla zde gotická rytířská tvrz, a původně se objekt skládal ze tří samostatně stojících budov na tomhleto (SSČ, s. 446) skalnatém podloží.

Jenom tedy pro představu, právě věžní pokoj je vepsán mezi dvě samostatně stojící budovy, **jejiž** (zj. hlás. sk.) oporové zdivo tady vidíte, a třetí obytnou budovu tvořila obranná hranolová věž, ta je zde ve zdivu ještě **zachovaná**, a v jejímž přízemí byste potom našli prodejnu suvenýrů.

Takovým důležitým mezníkem pro tuhle (SSČ, s.447) stavbu byl rok patnáct set třicet. **To zde tady totiž** byli **majitelé** (7. p., majiteli) rytíři Kábové z Rybňan, no a právě Jan Kába se rozhodl, že tuhletu ryze rytířskou tvrz přestaví v pohodlný renezanční zámek.

Jenomže, při spojování celého komplexu dohromady tedy taky vyvstal problém. A to ten, že všechny ty tři obytné budovy mají podlahy v různé výškové hladině, jelikož podloží zámku je na skále. No a proto **například tyto tři** prudké schody, na které jsem vás upozornil a kterými jsou ty dvě původní budovy propojeny dohromady.

Život Jana Káby ale přešla tragická událost, roku patnáct set padesát sedm ho postihla morová epidemie, no a tehdy Janu Kábovi zemřelo na mor pět z šesti jeho dětí.

Tuhle událost ostatně připomíná epitaf (pauza) na stěně, což je jakási vzpomínka na tuhle událost, no a můžeme si zde povšimnout čtyř zemřelých dcer a jednoho zemřelého syna. Přeživší bratr Zikmund je pak vyobrazen zde.

No a pravděpodobně hned po této tragické události nechal Jan Kába vystavět kapli Nejsvětější trojice na návrší nad rybníkem, jakožto místo posledního odpočinku právě pro své děti.

K původnímu vybavení zámecké kaple patřilo také támhleto torzo sochy svatého Rocha, jakožto ochránce a patrona právě před morovými epidemiemi, nicméně jedná se pouze o smyšlenou postavu, (-) není ničím reálně podložená.

Kromě tohoto epitafu se však z doby kábovské i včetně sochy dochovala truhla pod epitafem a nebo také támhleto křeslo v čele stolu.

Co se týče druhé (pauza) výrazné přestavby Červené Lhoty, tak ta probíhala ve století sedmnáctém, kdy si konkrétně roku šestnáct set čtyřicet jedna koupil Lhotu Vilém Slavata z Chlumu a z Košumberka, tedy ten Vilém Slavata, který byl roku šestnáct set osmnáct defenestrován tř... při třetí pražské defenestraci z oken pražského hradu. (-) Za jeho působení tady na Lhotě probíhala rozsáhlá barokizace, kdy zejména trámové stropy byly nahrazeny barokními klenbami, ty ostatně vidíte i zde. (-) Můžete si povšimnout i motivu pětিলisté růže Pánů z Hradce, no a potom je pro nás důležité století devatenácté, když zde přišli Schönburgové a ti si představovali zámek v posledním, v romantickém stylu, tak, jak ho vlastně vidíte i dnes.

Takže to by bylo z věžního pokoje vše a my se plynule přesuneme do uvítacího pokoje.

Jak jste si jistě všimli, tak předsíň je vybavena v loveckém stylu. (-) Všechny trofeje až na jednu jedinou skutečně pochází ze zdejší obory, tu ostatně můžete vidět vyobrazenou zde na plátku ze sedmnáctého století.

Nicméně využiju toho, že tady máme děti, takže dobře mě poslouchejte, protože jediná trofej, která odsud není, tak je tady tahleta trofej nad dveřmi. A poznáte, děti, co je to za zvíře?

Co to, děti, bude?

Bizon to není, ale začíná to na stejné písmenko.

Výborně, je to buvol, no a tohoto buvola afrického ulovili synové Johanna Schönburga, Karel a Luis, při své cestě po Africe, konkrétně tedy z Keni roku devatenáct set třicet tři. No a tuto cestu například dokumentují ty fotografie nalevo od okna.

Pánům mohu prozradit, že to auto je značky Rols Royce. No a potom zde ještě můžete vidět tři fotografie, které zachycují Červenou Lhotu těsně před romantickou přestavbou zámku, a to právě na popud Johannovy babičky Luisy Schönburgové. No a právě i Johannova babička Luisa se při té romantické přestavbě druhé... v druhé polovině devatenáctého století rozhodla, že si jaksí přerozdělí pokoje na zámku, aby si striktně oddělila pokoje soukromé, společenské a reprezentační.

Co ona v tom devatenáctém století udělala? Jednu jedinou věc, a to tu, že si zazdila pavlač, která tady byla směrem na nádvoří. Vznikla tím tahle předsíň a tím pádem **jakýsi pomyslný** rozcestí tady na zámku. Abyste si dokázali blíže představit, jak to tady tehdy leželo a běželo, tak vám **odevřu** dvoukřídlé dveře... (pauza) abyste se mohli i zorientovat. Za těmito dveřmi **ste** si totiž obouvali vaše zámecké papuče. No a stejně tak jako vy, tak i v dřívějších dobách všichni návštěvníci, kteří se... putovali sem na zámek, stoupali po tomhle (SSČ, s. 447) reprezentačním schodišti a ubírali se zde do předsíně.

Člověk, který zde byl velmi váženým hostem a byl zde ubytován nějaký delší čas, tak se odebíral dveřmi, kterými jsme přišli, přes věžní pokoj do hostinského apartmá. Ten, kdo nesl nějaké důležité úřední psaní nebo poštu, tak šel potom **támhle** (dloužení) dveřmi za rohem, kde se naproti nachází jídelna pro správce zámku a vlevo pánská pracovna. No a ten, kdo šel za **někým** společenským setkáním nebo na slavnostní oběd či večeři, ten šel právě tady dveřmi pod buvolem, kde se nachází jídelna a salónek, což sou pokoje společenské.

No a až vy si prohlédnete loveckou předsíň, tak půjdeme po stopách úředníků a podíváme se do pánské pracovny.

Děkuji.

Pracovna je-ediný reprezentační pokoj zde na zámku, no a v současnosti je to také pokoj největší. A od devatenáctého století také tento prostor sloužil jako jakési představení všech majitelů z rodiny Schönburg Hartensteinů, kteří vlastnili tento zámek, a nejinak tomu bude nyní i dnes.

Jak jsme si říkali, tak Schönburgové sem přicházejí v devatenáctém století, konkrétně Johannův dědeček Heinrich Eduard Schönburg. (-) Byl to major rakouské armády, ale především to byl první muž z rodiny, který získal český inkolát. My bychom to klidně volně mohli přeložit jako české státní občanství, a to především díky tomu, že se oženil s Marií Paulínou Schwarzenbergovou, která tehdy pobývala na Hluboké.

Bohužel, manželství netrvalo dlouho, pouhé čtyři roky, jelikož Marie jednoho dne nešťastně spadla z koně a srazila si vaz.

Heinrich se potom o dva roky po její smrti oženil s její mladší sestrou Luisou, tedy tou, které vděčíme za romantickou přestavbu zámku, a zplodili syna, (-) druhého majitele, Josefa Alexandra Schönburga. (vyznívá jako syn druhého majitele, nikoliv, že je druhý majitel)

Tento muž už se pohyboval v diplomatických službách, nicméně, co je zajímavé, tak do podvědomí zdejších lidí se dostal především proto, že byl manželem údajně nejkrásnější zámecké paní a tou byla Karolína Josefína rozená z Lichtenstein. Jejíž portrét potom uvidíme v salónu.

No a jejich synem byl již zmiňovaný Johann Schönburg, o kterém jsme se bavili v úvodu naší prohlídky, a tady ho vidíme hned dvakrát.

Jednak tady na podstaci na kon... na koni a nebo také na kresbě na komodě. My už sme se v hostinském pokoji bavili také o Johannově diplomatické kariéře a tady právě můžeme zmínit i řadu ocenění, které Johann v průběhu své politické éry získal.

No a asi nejcenějším oceněním, to byl Kristův řád. Tento Kristův řád se i v současnosti uděluje přímo papežem a to většinou hlavám státu, takže to, že tohleto ocenění získal Johann jako vyslanec za diplomatické služby je obrovská čest. (-) S tím ostatně souvisí i svíce, které vidíte ve vitríně, které dostal u příležitosti tohoto ocenění.

Druhým takovým za... významným darem od papeže je i květinové aranžmá v rohu, a to získal od papeže Pia desátého u příležitosti na květnou neděli z roku devatenáct set dvanáct.

Johann svoji diplomatickou kariéru ukončil po zániku Rakouska-Uherska a od dvacátých let pobýval na Červené Lhotě prakticky nepřetržitě. Lhota se mu (pro něj) v podstatě stala jediným a zároveň milovaným domovem, který kdy pro sebe a pro svou rodinu udělal.

Díky tomu právě inicioval... inicioval velmi důmyslnou přestavbu Červené Lhoty, tu poslední rekonstrukci.

Po jeho smrti v roce devatenáct set třicet sedm zdědil pozemek nejstarší syn Karel, tedy jeden z těch, co zastřelil (zastřelili) buvola afrického, a toho už vidíme tady na fotografii na komodě.

Karel, eh, jakožto Rakušan tady pobýval až do roku devatenáct set čtyřicet pět a jelikož se mu jeho rakouské občanství později převádělo automaticky na říšské, takže mu... tak mu byl v témže roce jeho majetek konfiskován na základě Benešových dekretů.

Nicméně co znamenaly Benešovy dekrety pro náš zámek a o osudech zámku po roce čtyřicet pět, tak k tomu se dostanu ke konci prohlídky, takže o tuhle část také nepřijdete.

To by bylo tedy ve stručnosti o těch čtyřech majitelích, my si řekneme krátce něco ještě o vybavení, eh, tady v pánské pracovně máme jeden z velmi cenných obrazů z naší zámecké sbírky a je to tohle květinové zátiší s knihou a brýlemi od německého malíře Georga Flegela z přelomu šestnáctého a sedmnáctého století.

No a konečně, přímo naproti němu uvidíte asi nej...ošklivější dámu evropských dějin.(-) Je na něm vyobrazena Markéta Korutanská Tyrolská přezdívána třeba Markéta Pyskatá.

Proč já tady tuhle dámu jakoby zmiňuju (typ kupuje, SSČ, s. 147). Eh, nemusíte jí vůbec...eh, protože, co možná nevíte, tak je spjatá i s českými dějinami. Jelikož byla manželkou bratra Karla čtvrtého, Jana Jindřicha Lucemburského. Nemusíte ho ale, prosím vás, litovat, protože byli manželé (manželi), když jemu bylo pouhých dvanáct let a ona byla tehdy o čtyři roky starší. Noa manželství trvalo taky pouhé čtyři roky a bylo realizováno proto, protože oba disponovali velkou částí majetku, tak právě proto.

Noa právě přízvisko Pyskatá si Markéta vydobyla od české církve... církve, jelikož ten sňatek s Janem Jindřichem Lucemburským nebyl církevní a zároveň i tohleto je její karikatura a ta vznikla až dvě stě let po její smrti, což znamená, že autor samotný ani nemohl vědět, jak Markéta Korutanská ve skutečnosti vypadala, noa pak, ve čtrnáctém století prameny tvrdí, že tato dáma byla velmi půvabná a navíc, jako jedna z mála žen, se taky pohybovala ve vrcholných kruzích politiky, což nebylo na (pro) šlechtičny běžné.

Poslední obraz, který já zmíním, tak je pak nad vitrínou s lou... se svícemi a na něm uvidíte Jáchyma a Zachariáše, což sou synové Adama prvního Slavaty. Je to vlastně vůbec jeden z prvních obrazů v Čechách, který zachycuje celou lidskou postavu ve stoje.(-) v reprezentativním postoji. Na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století.

Eh, pokud ste někteří z vás byli už v Jindřichově Hradci, tak ste mohli tenhleten (SSČ, s. 446) obraz spatřit taky. Je tu někdo takový?

A chystáte se někdo z vás do Jindřichova Hradce?

Nevadí, tak v Jindřichově Hradci... Prosím?

V Jindřichově Hradci mají totiž pouze kopii, kterou malovala Johannova sestra, Fanny Schönburgová, později Černínová, když se do Jindřichova Hradce provdala, takže tam mají zhruba o sto padesát let mladší obraz, tohleto je vlastně jeden z mála pozůstatků, co nám tady zbylo (zbyly) po Vilému Slavatovi ze sedmnáctého století.

Nicméně když se podíváte na stojícího chlapce, tipnete (SSČ, s. 449) si, co asi drží v pravé ruce?

Výborně, přesně tak, je to dobový dudlík, neboli cumel a ten se právě skládal nejčastěji z látky nebo z kapesníku, do kterého se dával chleba a pak se namáčel do vody, do medu, případně do makového ovaru (SSČ, s. 256 = vařené vepř. maso z hlavy a krku, správně odvar), aby děti potom lépe spaly.

Takže to by bylo tedy z pracovny všechno, my se přesuneme do... naproti do jídelny, noa abyste vy děti z té prohlídky něco měly, tak pokud si chcete pohladit naši vycpaninu medvěda, tak já vás za ní pustím, co vy na to?

Tak jako jsme v pracovně končili sedmnáctým stoletím, tedy slavatovským obrazem, tak my tady na něj plynule navážeme. Z tohoto eh... z tohoto zámeckého křídla byl dříve v sedmnáctém století obrovský barokní slavatovský sál, který prostupoval dále touhleto zdí do vedlejší... (pauza - křik dítěte) do vedlejší místnosti.

Nicméně v devatenáctém století, když **zde potom přišli** Schönburgové, tak když se právě rozhodli, že tenhleten... **Jesli** (zj. hlás. sk.), tak si klidně můžete popojít vedle. Jestli brečí.

Nicméně když **zde potom** v devatenáctém století **přišli** Schönburgové, tak ti se rozhodli, že tenleten obrovský barokní sál budou využívat a že si ho následně přepaží na jídelnu a na salón.

O tom, jak to tehdy byla opravdu násilná přestavba, tak svědčí i **tady**, když se podíváte (pauza - křik dítěte) **tady** na tuhle hranici zdi se stropem, tak skutečně můžete vidět, že není klenba ukončena. Jako kdyby procházela skrz tu zeď ve vedlejší místnosti, noa z tohoto bohatě štukovaného stropu se **jenom dochoval** tento malinkatý kousek v jídelně, protože v salónu,(-) **můžete si všimnout**, že už je úplně jiný strop.

Jenom tedy pro představu, jak ten strop vypadal za Viléma Slavaty v sedmnáctém století, tak ty štuky nebyly bílé, byly pozlacené a to zrcadlí, což je tedy ten prostor mezi štuky, tak byl **pokrytý** renezančními freskami, jež sami teď momentálně vidíte, jenomže **tady** tenhleten styl nekorespondoval se stylem romantizmu, tak z nějakých nepochopitelných důvodů Johannova babička absolutně nedbala na historickou a odpovídající hodnotu a přetřela to na bílo a na béžovo.

Právě jídelna je asi nejvíce **poznamenaná** tou romantickou přestavbou i díky těm plastickým štukovým zdem, které tady vidíte, takže možná vám ta jídelna připadá zbytečně přeplácaná nebo kýčovitá.

Nicméně za vámi můžete vidět barokní kredenc ze sedmnáctého století a ta je zdobena trojí symbolikou. Z té vnitřní části na těch velkých dvířkách vidíte symboly čtyř částí dne a z té vnější části to potom budou motivy čtyř živlů. A když potom zabrouzdáte (viz výše) do té spodní pasáže, tak **ty malé** dvířka jsou... eh **opatřeny** čtvero ročními obdobími.

V jídelně uvidíte a zároveň i uslyšíte asi nejstarší hodiny na zámku, a to ty první právě napravo, pocházejí z Holandska, opět ze sedmnáctého století, a **sou** zdobeny na motivy mořských panen.

Pokud jste v průběhu prohlídky eh... bedlivě pozorovali hodiny v jednotlivých místnostech, mohli jste zjistit, že všechny hodiny **jsou na zámku** dosud funkční, ale samozřejmě musíte být shovívaví, protože některé se stářím zpožďují a některé naopak předbíhají.

Noa pod nimi uvidíte jedno velmi oblíbené zařízení, prosím vás, není to gril, je to ohřívadlo a to z toho důvodu, že se kuchyně nacházely dříve v přízemí. A než tedy služebnictvo doneslo jídlo sem do jídelny, tak vychladlo a tady se pouze nad horkou párou přehřívalo.

Samozřejmě, že po jídle se pánové i dámy odebírají do salonu ke společenským aktivitám a my je budeme následovat, takže si projdeme dál.

Tak běžte spát.

Ták, vyzout papuče a dolů, **anó**? Za málo.

Červenolhotecký salónek je tedy zasvěcený nejkrásnější zámecké paní, Johannově matce, Karolíně Josefině, jejíž portrét vidíme přímo tady mezi okny. Noa právě díky ní **sme** tady v salónu, protože **na dobu**, když zde pobývala ona, na konci devatenáctého století, tak i **evokuje** soubor biedermaierovského nábytku, kterým je **tendleten** (ČBP, s. 45) pokoj vybaven a který měla velmi ráda.

Karolína byla, **řekněme**, takovou první průkopnicí z řad dam tady u nás na zámku, protože do doby, než **zde** přichází ona, tak Lhota plnila funkci pouze víkendového a letního sídla.

No jelikož si Karolína jako první ze zdejších dam oblíbila, eh, Červenou Lhotu a zejména okolí, tak se jako první s manželem Josefem Alexandrem rozhodli, že zde budou pobývat prakticky nepřetržitě.

Eh, společně vychovali celkem šest dětí včetně Johanna Schönburga, no a díky tomu, že zde Johann trávil dětství, tak právě i on si v dospělosti za své sídlo vybral zdejší Červenou Lhotu.

Když už to ted'ka vezmu z obecné roviny, tak v salony odjakživa **platila** (platily) za místa společenská, do kterých se investovaly nemalé finanční prostředky. Proč tomu tak bylo? Bylo to právě z toho důvodu, že tyto prostory sloužily k přijímání eh z návštěv z řad eh příbuzných eh, přátel či známých, takže ani u nás, jako je malý zámek Červená Lhota, nesmí chybět tohle krásné a cenné benátské zrcadlo.

Tohleto benátské zrcadlo pochází konkrétně z italského Murana, což byla mekka benátských zrcadel, v italském Muranu se vůbec poprvé začala benátská zrcadla vyrábět. (-) Myslím si, že neméně krásným doplňkem tady v salónu je i vyšívaný paraván před kamny a ten už pochází přímo z rukou naší zámecké paní, Johannovy manželky Sofie.

No a potom za vámi ještě uvidíte směsici vídeňského a míšeňského porcelánu. Jenom tedy pro upřesnění, ta horní police je míšeňského původu, poznáte ho podle typického tyrkysového zabarvení a ty dvě police dole, tak to už je porcelán vesměs vídeňský.

My už se budem posouvat tedy do soukromých pokojů a budeme do nich vcházet jednak budoárem, který sloužil jako odpočinková část zejména pro dámy, můžete pohlédnout z francouzského okna do anglické zahrady, a do těchto soukromých pokojů budeme zároveň vcházet takovými relativně tajnými dveřmi, protože ty **teda** byť splývají s **okolí** (okolím) tapiserií, tak zároveň mají kliku a **sou** tudíž velmi nápadné. Přesto ale plnily svůj význam, protože jelikož jsme se společně pohybovali v prostorách, kde i dříve se hosté mohli volně pohybovat, tak právě tyhle nápadné tajné dveře s klikou měly hosty decentně upozornit na to, že tam už sou pokoje ryze soukromé a do nich už hosté nesmějí. Ale i když vy jste našimi hosty, tak se tam spolu podíváme.

Nacházíme se v nejužším křídle našeho zámku a všechny pro...posto...po...pokoje prostupují celou šířkou zámeckého křídla. No a proto, když se opatrně dotknete tapety za vámi, což opatrně můžete, tak zjistíte, že mezi zdí a tapetou je jakási škvíra. Noa ta právě sloužila **něco jako izolace**, aby zdi v zimních měsících velmi rychle neprochladly.

Díky tomu, že už **zme** tedy v soukromých ložnicích, tak máte konečně tu čest spatřit jednoho z nejvýznamnějších představitelů našeho zámku, tedy Johanna Schönburga s celou rodinou a to právě tady ve vitrině.

Pod'te se **teda** trochu smáčknot eh dprostřed, myslím si, že se vejdete.

Nahoře uvidíte celkem tři fotografie, které je zachycují při jejich dovolené v Itálii na konci devatenáctého století, můžete si všimnout, že Johann s manželkou Sofií byl opravd... byli opravdu velmi plodným párem, skutečně ten manželský sňatek byl **naplněný** láskou a vychovali celkem devět dětí.

Ten věkový rozptyl je poměrně vysoký, rozdíl mezi nejmladším a nejstarším dítětem je devatenáct let. Právě proto i při poslední rekonstrukci v letech devatenáct set dva až devatenáct set deset se rozhodli, že zvednou podkroví a tam právě vybudují pokojíčky pro jejich děti.

V té prostřední polici napravo potom už uvidíte samotnou autorku vyšívaného paravánu před kamny v salónu, ta dáma s kloboukem je Johannova manželka Sofie. Tahleta dáma byla velmi osobitá a introvertní a mimochodem svůj volný čas ráda trávila před zámekem, kde pěstovala růže,

noa pod ní uvidíte vyobrazeného Johanna Schönburga a jak jste zvyklí z pracovny, tak opět na koni.

Já v souvislosti s Johannovou rodinou zmíním ještě jednu fotografii a to tady tuhle a říkali **zme** si, že Johann měl těch dětí celkem devět a tady uvidíte čtyři z nich. Nás bude zajímat ta malá holčička na zádech, ta se **menuje** Sofie, je **pojmenovaná** po matce, **je Johannova nejmladší dcera**, narodila se v roce devatenáct set sedmnáct a prosím vás, stále ještě momentálně žije, takže my tu Johannovu éru nemáme ještě zcela vůbec uzavřenou.

Abychom ji uzavřeli alespoň symbolicky, tak Johann zemřel v březnu roku devatenáct set třicet sedm poměrně krásnou smrtí, zemřel ve spánku ve Vídni ve věku šedesáti sedmi let a jako jediný je na vlastní žádost pochován tady u nás na Červené Lhotě. Jeho pohřeb se tehdy ve Vídni stal obrovskou manifestací, kdy mu Habsburkové na jeho hrob poslali největší věnec, **pardon, na jeho rakev**, na kterém stálo: „Nejvěrnějšímu z věrných.“

I to dokazuje to, jaké postavení Johann u císařského dvora tehdy asi měl. Bohužel, jeho manželka Sofie, tak ta zahynula tragicky v září roku devatenáct set čtyřicet čtyři, opět ve Vídni, když byla Vídeň **bombardovaná**, tak ona právě zahynula v jednom z bombardovaných domů, **je pochována tady ve Vídni**.

Abychom ale končili alespoň trošku pozitivnější notou, tak ted'ka tady mám spíše něco pro dámy, my budeme procházet až do pánské ložnice opět přes převlékárnu, no a v ní si povšimnete nalevo fěnu, rok devatenáct set třicet šest, no a **již** (jež) vlastní značku AEG.

Né, ty s... ty **sou** dobové, **anó**. Tak v podstatě eh tady Johann tady žil na přelomu devatenáctého a dvacátého století, to znamená, že to je už **jako** víceméně z té první republiky, ale **sou** opravdu původní. Eh, ovšem **teda** z eh sou z té doby, nejsou to **pučené** z divadla, **sou**...některé **sou** od eh prababičky našeho pana kastelána.

Eh, nebudete mi tomu věřit, ale ted'kon (SNČ, s. 425) tady máme sto dva.

Pokud **teda** počítáme i ty nejmenší **kamrlíky** (SNČ, s. 186), které my tady **jako** máme. Ale v podstatě... eh... osmdesát procent zhruba, eh, celého zámku je pro vás přístupných. Zbytek tvoří samozřejmě depozitáře a a různé místnosti, které jsou určené přímo **jako** pro nás pro personál.

No, co by tady v pánské ložnici mohlo upoutat vaši pozornost, tak snad to může být aromalampa ze sedmnáctého století, mosazný lustr v kombinaci s českým křišťálem vážící přes dvě stě padesát kilogramů, krásně vyřezávaná neobarokní skříň anebo také napravo od kamen uvidíte ohřívadlo do postele, které fungovalo na bázi nahřátí **uhlíkami** (uhlíky).

Nicméně kdybyste v letech devatenáct set dvacet sedm až devatenáct set čtyřicet pět zazvonili tady na původní zvonky u dveří, tak vám s největší pravděpodobností otevře komorník Anton, vlastním jménem Antonín Vrkoč, tady přímo naproti mě na fotografii.

Jistě mi dáte za pravdu, že není zvykem zmiňovat se na zámcích o služebnictvu, ale tady musíme udělat obrovskou výjimku. Jak už jsem říkal, tak devatenáct set čtyřicet pět byl zámek konfiskován na základě Benešových dekretů, noa bezprostředně po této události právě komorník Antonín Vrkoč chtěl, aby se zámek zpřístupnil veřejnosti. Bohužel to tehdy nebylo ani tak jednoduché, protože po roce devatenáct set čtyřicet pět se také ustanovila Národní kulturní komise, která **jaksi** měla za úkol rozdělit nebo rozčlenit historické objekty na území Čech do jakýchsi tří pomyslných kategorií.

Jenom tedy pro představu, tak do první kategorie **spadly** ty objekty, které podle komise měly velkou historickou hodnotu a byly okamžitě zpřístupněny návštěvníkům. To je například případ

Hluboké nebo Českého Krumlova. Do druhé kategorie potom **spadly** ty objekty, které tu vypovídající hodnotu měly logicky nižší a z nich **se staly většinou z těchto objektů** ozdravovny zejména pro děti, no a zbývá nám třetí kategorie, tak to už mnozí z vás tušíte, že **ta na tom dopadla** asi nejhůř a podle komise to byly objekty naprosto bezcenné a bezvýznamné a z nich sou... z nich se staly většinou majetky JZD a družstva. **Z** těch objektů, kterých se to obecně týkalo, na to rozčlenění, bylo dva a půl tisíce.

Do té první kategorie se dostalo necelých tři sta. Nebyl to právě případ Červené Lhoty, ta skutečně **spadla** do druhé kategorie a ozdravovna tady na čas byla a to až do roku devatenáct set čtyřicet osm.

V témže roce, když už to vypadalo, že by se po Lhotě prošli první návštěvníci, tak si na ni udělal zálsuk tehdejší ministr zemědělství Ďuriš a ten se rozhodl, že si zde vybuduje rekreační středisko pro své zaměstnance.

Noa to už se právě tady komorníkovi Antonínu Vrkočovi nelíbilo, a proto si připravil takovou malou lest. (-) My tu už říkáme interně **vrkočovinu** (slang).

Jelikož věděl přesný termín, kdy má ministr přijet na obchůzku zámku, tak se rozhodl, že využije parného a suchého léta, které v té době panovalo, a že upustí zdejší zámecký rybník.

Protože věděl, že to dno je bahnité, no a že do rybníka ústí nejenom kanalizace ze zámku, ale i z okolních vesnic, a že bláto bude zapáchat.

Noa on to taky udělal. Jamile rybník upustil, ministr Ďuriš přijel, zjistil, že zámek je prakticky neobyvatelný díky extrémnímu suchu, a ptal se právě Vrkoče, jestli to tak je v průběhu celého roku. No a samozřejmě, ptal se na špatné adrese, protože Antonín Vrkoč mu všechno odkýval, údajně mu tehdy ještě **nakukal** (SNČ, s. 267), že naše zámecká hráz skutečně prosakuje a že by bylo velmi finančně náročné tuhletu hrát opravit, my už se můžeme samozřejmě pouze domnívat, na základě čeho se ministr rozhodoval, ale skutečnost je opravdu taková, že se vrátil do Prahy s nepořízenou a z koupi zámku sešlo a právě až od roku devatenáct set čtyřicet devět je zámek zpřístupněn veřejnosti a tady bývalý komorník za Johanna Schönburga, Antonín Vrkoč, byl posléze prvním kastelánem a zároveň průvodcem tohoto zámku.

My už se podíváme do poslední místnosti naší prohlídky, do Kamarýtovy ložnice, a budeme do ní vcházet malou chodbičkou, kde si napravo ve vitríně povšimnete kněžských rouch, pluvíálu a ornátu.

Ten pluvíál je větší, svítivější, je **vyšíváný** zlatou nití a autorkou je opět Johannova manželka Sofie, no a ten ornát, ten je menší, matnější, ten je **vyšíváný** nití pouze pozlacenou a **autorkou** **ještě** Johannova matka, ta nejkrásnější zámecká paní, Karolína Josefína.

S dovolením.

Nic se neděje.

O tom, kdo pobýval zde v Kamarýtově ložnici, **myslím**, že není vůbec žádných pochyb, ta náboženská tematika je tady opravdu hodně znát.

Kdo to vlastně Bedřich Kamarýt byl? Eh, kromě toho, že byl v devatenáctém století **velmi významný historik a literát**, tak byl především **farář** v nedaleké Deštné. No a Bedřich Kamarýt zároveň zažil také tři zdejší majitele z rodiny Schönburg Hartenstein. Jak Johannova dědečka Heinricha Eduarda, tak jeho otce, Josefa Alexandra, včetně Johanna.

Traduje se, že mu zde Schönburgové **uvolili** (spíše uvolnit, uvolit se - ochota k něčemu, SSČ, s. 479) ložnici právě proto, aby zde pobýval s nimi a kázal i v kapli Nejsvětější **trojici** (trojice) na návrší nad rybníkem. Můžete si povšimnout krásně vyřezávané rokokové postele s motivem

Božího oka, no a právě Boží oko v čele s eh, kameny a tyrkysovým táflováním tvoří jakýsi jeden celek, který **má tady v Kamarýtově ložnici**.

Za zmínku rovněž stojí **na táflování** také malba Madonny v šípkovém keři a tuhletu Madonnu v šípkovém keři nemaloval nikdo jiný než Johannova sestra Fanny Schönburgová, později Černínová, co malovala kopii slavatovského obrazu pro Jindřichův Hradec.

Noa Bedřich Kamarýt je v podstatě také významný tím, že on jako jeden z prvních zaznamenal zmínku o tom, proč je vlastně Červená Lhota červená. No a vy samozřejmě čekáte na závěr prohlídky, že vám tuhletu pověst prozradím, ale nebude to tak jednoduché, máte totiž na výběr. Chcete slyšet pravdu nebo lež?

Výborně, to **sem** chtěl slyšet. Takže vám řeknu obojí.

Samozřejmě začneme tou mystifikací, tahleta pověst se odehrává v šestnáctém století a vypráví o manželích Johance a Guntramovi. Zatímco Johanka byla vyznáním husitka, tak manžel Guntram byl vyznáním pravokatolík. No, jak už to tak bývá, tak dvě rozdílná náboženství nešla do té domácnosti dohromady a vznikl mezi nimi náboženský rozpor.

No a Johanku už údajně jednoho dne rozohnilo to, že se Guntram opakovaně několik hodin denně modlí ke křížku a rozhodla se, že tomu učiní přítrž a že vyhodí manželův křížek z okna dolů do rybníka.

Nicméně jakmile vzala křížek a přistoupila k oknu, tak se pod tíhou hříchu, který chtěla spáchat, **ji ďábel stáhl údajně dolů na skálu**. Samozřejmě, Johanka se o tuhletu skálu zabila a její krev potřísnila tehdy ještě sněhobílou fasádu zámku. Služebnictvo se den co den snažilo tuhletu skvrnu zabělit, ale bez výsledku. Jakmile totiž jeden den zabělili, druhý den se skvrna znovu objevila. Tak se **jí** pokusili opakovaně zabělit, ale další den ta skvrna **vyvstála** (dloužení, možné jen vyvstávat - SSČ, s. 527) zas. Takhle to údajně trvalo asi necelé půl roku, až potom najednou jednoho dne někomu napadlo, proč by tahleta fasáda nemohla být přetřena na červenou, aby se skvrna zamaskovala. No a odtud tedy pověst o Červené Lhotě.

Noa teď vás zklamou, tedy ta pravda. Červená proto, že v šestnáctém století, když v českých zemích frčela (SSČ, s. 86) **renezance, jedním z hlavních poznávacích** znaků renezance je právě barva červená, takže aby byla šlechta **in** (SNČ, s. 176), tak to prostě přetřeli na červenou. Nic víc v tom prosím vás nehleďte.

Už jenom díky tomu, že Lhota měla odjakživa takovou bílo-cihlovou barvu, takže to **jen** v podstatě **jenom** sjednotili. První zmínka o zdejších místě je ze století čtrnáctého, když zde byla obyčejná Lhota, později se jí říkalo bílá nebo též zlatá.

Červená se v pramenech objevuje až od roku šestnáct set dva.

Takže vážení návštěvníci, zazvonil zvonec a naší prohlídky je konec, já vám mnohokrát děkuji za pozornost, přeji vám krásný zbytek dne a opět někdy na viděnou.

Thank you for your visiting and have a nice day.

Na shledanou.

Na shledanou.

Na shledanou. (vícekrát)

Těch tady bylo. Když byste šli... ano, Zlatovláska, samozřejmě. Když byste šli **vlastně** k půjčovně lodiček, tak tam u WC máte veškerý výčet pohádek, které se tu natáčely, samozřejmě nejs... nejslavnější je Zlatovláska.

Za málo.

Ano, ta pohádka je venku, před zámkem...eh, myslím, že potřebujete, ale je to kousek **vod** restaurace, to znamená, že vy **jako** na pohádku, tak půjdete vlastně přímo do restaurace a tam už, tam už se doptáte, kde to přesně je.

Na shledanou.

Naschle.

Příloha 2

Takže dobrý den, moje **méno** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34) je Eliška Červenková a já vás chci přivítat tady na státním zámku Červená Lhota, který je tedy v současné době pod správou Národního památkového ústavu.

Začala bych asi pro nás nejdůležitějšími majiteli, to byla knížecí rodina Schönburg Harten...Hartenstein. Oni tady žili až do roku devatenáct set čtyřicet pět, takže většina věcí, **co** uvidíte, pochází právě z jejich období. Hned tady na fotografii vedle vitríny, tak to je princ Johann, ten je pro nás asi ze Schönburgů nejdůležitější. (-) Na začátku dvacátého století totiž nechal zámek kompletně přestavět a to byla poslední přestavba, zámku dala dnešní podobu. **Také princ Johan, to byl** diplomat u papežského stolce ve Vatikánu a potom, co se vrátil z Itálie, přivezl na zámek i menší sbírku uměleckých předmětů. Například ty kusy černě lakovaného nábytku, ty jsou tedy v napodobenině Orientu. (-) Dále třeba dva obrazy vedle okna. (-) Tam si můžeme prohlédnout, jak vypadala antická architektura. (-) A nejzajímavější je předmět tady ve vitrině v prostřední polici, taková černá nádoba. Říká se tomu kratér. Kratér je starý přibližně dva a půl tisíce let a používal se k ředění vína s vodou. Antické víno bylo totiž neskutečně kyselé, a **pokud** se nedalo mnohem více vody než vína, tak výsledek se ani nedal pít.

Teď když se podíváme nahoru na ty velké obrazy. (-) Ty pochází z druhé poloviny osmnáctého století a můžeme si tam prohlédnout, jak vypadal život tehdejšího obyvatelstva. Tak třeba nad vitrinou, tomu se říkalo ledování. **Vidíte**, oni vesničané v podstatě vyřezávali kusy ledu ze zamrzlé řeky a ten led si potom odnesli do spíže, aby se potraviny nekazily. (-) Takže něco jako lednička. Na protější straně rybolov. Tady nade dveřmi stříhání ovcí. A na tom úplně **největším plátně, dožínkové slavnosti**. Poslední obraz, tady nad vstupními dveřmi, ten už se trošičku odlišuje, jsou to tělesné tresty. **Podívejte, tady** (SSČ, s. 441) dva pánové sedí **jako by** na dřevěném oslu. Ten osel, ten měl totiž hřbet vybroušený do špičky. Pánové měli ještě na nohou závaží a v **téhleté** (SSČ, s. 447) pozici tam seděli celé dva dny a dvě noci. Trest to byl **určený** pro neplatiče daní. Ale pozor, je tam ještě jeden trest a to pro dámy. (-) **Podívejte**, jak tam jedna žena klečí v kládě na pranýři. Co asi tak provedla? (-) Za co **jí** potrestali?

Ani krádež, ani nevěra, ani **čarodejnice**. Je to **drbna** (SNČ, s. 112).

Že každá, každá ne. (-) I když já se přiznám, já asi **jo** (SSČ, s. 124). Tak a **tyhlety** tři místnosti, to je v podstatě hostinské apartmá našeho zámku. Proto bych **taky** (SSČ, s. 442) jednoho hosta mohla zmínit, byl to hudební skladatel Karel Dietters z Diettersdorfu. Asi ho znát nebudete, ale určitě byste znali Mozarta. (-) To byl jeho současník. Překvapivě, tehdy byl Dietters mnohem známější a oblíbenější než samotný Mozart. Tady ale žil až úplně poslední čtyři roky svého života, a potom, co **zemřel pětadesátiletý baron Ignác Stillfried**, majitel zámku, si vzal za manželku právě Diettersovu sedmnáctiletou dceru. Tak na tom není samozřejmě nic až tak zvláštního, ale představte si, že ten pětadesátiletý pán tu sedmnáctiletou dívku ještě přežil. (-) Ona totiž zemřela už rok po svatbě. Máme tady i takový malý Diettersův salonek, ehm, jsou tam dva jeho hudební nástroje, housle, na stole je citera, vedle okna je i jeho portrét. Tak a za chvíli se budeme přesouvat přes šatnu hostů. (-) Tam budou dva veliké kufry z počátku devatenáctého století a jeden takový prázdný kufr vážil padesát kilogramů. Takže tady máte čas, v klidu si to prohlédněte a přesuneme se dál.

Ano.

Prázdný, přesně tak.

Dyžtak tam jenom nakoukněte (SSČ, s. 199), **ono** (ony) jsou tam potom nepříjemné schody, takže se vrátíme **těmahle dveřma** a já vás pustím přes ty s... zvladatelnější schody.

A tam potom můžete i přes ty schody do další místnosti, jenom opatrně v papučích, **prosim** vás.

Do pětáctýřicátého. (-) Já ještě potom o tom budu mluvit.

Tahleta je dětská. Ani ne, ale ta **postel vystavená** je zrovna dětská. Že vás škádlí, že byste se tam vešla, vidíte? Já bych... já **taky**, takže si z toho nic nedělejte.

Takže **dyžtak tady** (sem) jenom nakoukněte, já vás pustím přes ty **druhý** (é-> ý) dveře.

Eh, vzadu je poutko, držátko. Tak.

Držátko.

Tam jsou **taky** schody, ale lepší. (-) Tyhlety.... Tady se to moc (SSČ, s. 184) neprojde. Takže vy se...

Jo vy to? Dobře (SSČ, s. 62). Tak.

Vás si tady zavřu a **přídeme** z druhé strany. (-) Za chvíličku **sme** tady.

Ehm, to **sou** ty schody. No (SSČ, s. 223) vidíte, jak ste **šikovný** (í ->ý). Tak, tady se k nim připojíme.

Úplně bez problémů, tady je to krása. Tady je to malinkaté. Tak. Zase se tu zavřeme.

A tady si uděláme takový krátký výlet do úplně nejhlubší historie zámku, do čtrnáctého století. Jenže pravdou je, že ve čtrnáctém století tady zámek vůbec nebyl a stávala tady mnohem obvyčejnější gotická tvrz. Ta byla tvořena třemi samostatnými budovami, **kde dvě budovy, ty byly** takové normální obytné a třetí, hranolová věž, ta zase sloužila k obraně té tvrze. Potom asi největší změna nastala až v roce patnáct set třicet. (-) Dostal se sem rod Kábů z Rybňan a Jan Kába nechal tvrz přestavět právě na mnohem pohodlnější renezanční zámeček. Tak například tahleta místnost, **oni** ji v podstatě vložili mezi ty dvě původní obytné stěny... eh budovy. Ty měly právě takhle ty stěny. (-) A ještě tím, že **ste** vešli po schodech, překonali **ste** i propojování podlah. (-) Každá samostatná budova měla podlahu v trošičku jiné výšce.

Po té přestavbě, **oni Kábové** tady žili docela poklidně asi takových dvacet let, ale potom proběhla veliká morová epidemie a Janu Kábovi zemřelo dohromady pět ze šesti jeho dětí. Ty můžeme vidět na epitafu. Čtyři dívky a jeden ten malý chlapec. Pán, **co** je v brnění, tak to je poslední z těch dětí, Zikmund, a teprve po jeho smrti celý ten epitaf namalovali. A když už se tam díváte, **ono** je tam nádherně poznat, jak vypadalo gotické umění. Totiž, pokud se nejednalo o portrét, vůbec nerozlišovali jednotlivé lidi. (-) Takže podívejte na ty čtyři dívky, **oni** (ony) jsou si strašně podobné, jako kdyby je tam kopírovali. Ale kdybyste mi to **nevěřili, sváděli to na rodinou podobu**, stačí se podívat na pána v brnění a na Ježíše Krista. (-) I oni dva vypadají skoro stejně.

V podstatě z celé kábovské doby, ze šestnáctého století, tady zůstaly jenom tři předměty. (-) Kromě epitafu ještě truhla pod ním a **támhle** (dloužení) ve předu křeslo v čele stolu. Nyní něco především pro dámy. (-) Prohlédněte si pána na portrétu, je to florentský vévoda Francesco první de Medici a měl to být nejkrásnější muž celého šestnáctého století. (-) **Tak co říkáte, líbí se vám?** Tak to jsem ráda, že má úspěch, většinou na něj nekoukají (SSČ, s. 147) zrovna nadšeně. Ale aby to nebylo líto pánům, čeká nás nejošklivější dáma a nejkrásnější dáma. A pro všechny ještě malá hádanka. (-) **Podívejte** (se) na tyhlety tři zlaté věci. (-) Co by to mohlo být?

Nene. Dávala se tam voda, voda něčím **speciální** (krácení). Nene. Voda svěcená. Jsou to křtitelnice, používají se do dneška ke křtu, **vopravdu** se **pučí** do kapličky, proběhnou křtiny a zase se vrátí do expozice.

Tak my už se teď budeme zase pomalu přesouvat do další místnosti.

Pod'te. Akorát.

Téhleté předsíni mezi průvodci většinou přezdíváme **parohárna** (slang). Je to samozřejmě kvůli trofejím a ty pocházejí ze zdejší obory. Až na jednu výjimku, **támhle** nade dveřmi. Poznáte to zvíře?

Burol, přesně tak. (-) Burol africký, zastřelený v roce devatenáct set třicet tři bratry Karlem a Luisem Schönburgovými. **Támhle** vzadu vedle okna jsou i dvě fotografie právě z Afriky. (-) Na spodní je i ten zastřelený buvol. Tak zvířátek tady máme ale mnohem více. (-) **Podívejte**, spousta malých obrázků všude po stěnách. (-) **Tak ale ty** zvířata vypadají často dost zvláště. Je to proto, že lidé, co je malovali, je nikdy ve svém životě neviděli. Takže tady asi takový nejpodivnější případ, to je ovocokráva. A nebo ještě **támhle** nade dveřmi je tasvánský čert. (-) Vidíte jak má jakoby dlouhý ocas, on je c celý chlupatý, má naznačené rohy, no spíš je jako z pohádky. Ale na druhou stranu něco se i překvapivě povedlo... povedlo. **Podívejte**, **támhle** nade dveřmi je slon. (-) Ten si je, **myslím**, i podobný.

To ani ne, ale oni spíš o těch zvířatech slyšeli a nikdy v životě je neviděli, takže jenom podle toho vyprávění se je snažili namalovat.

A tady na třech fotografiích je taky Červená Lhota. Takhle vypadala v druhé polovině devatenáctého století, těsně před romantickou úpravou. A ještě jednu věc vám tady chci ukázat, mapku na stěně. Ta je z roku sedmnáct set padesát dva. (-) Například na rybníku byl tenkrát malý altánek. Když se panstvo rozhodlo jet například na lodičky, tak v altánku **tam** byli hudebníci a dělali takový doprovod. Ale úplně nejdůležitější rozdíl je přímo na zámku. (-) Na první pohled je to poznat. Vidíte ten rozdíl?

E-e. To je taky pravda, ale na jakém ste zámku? Červená Lhota je...? Je červená? No není. Ten zámek byl totiž tenkrát ještě bílý. (-) My máme i pověst o tom, proč je vlastně Červená Lhota červená? **Ted' ale zklamu vás**, na to si musíte počkat, řeknu vám **jí** úplně **na konec** (na konci) naší prohlídky.

A teď z vás ze všech vytvořím úřednickou návštěvu. Čeká na nás pracovna a projdeme ještě kolem ředitelny. (-) To je menší místnost. Na psacím stole úplně vzadu vedle okna bude taková menší hnědá krabička a to je kalkulačka. Uměla počítat a odčítat.

Támhle vzadu za psacím strojem je kalkulačka. Tady nás čekají zase dva malé schůdky.

Tak tohle... tohleto už je trošku pozdější doba, ale i tak přece jenom.... Zase **sou** to děti z jedné rodiny, tak....

Tady v pracovně si můžeme prohlédnout všechny čtyři majitele z rodu Schönburgů. První z nich je tady na tom velkém obraze, je to Heinrich Eduard. On byl taky úplně **první člen rodiny**, kdo tehdy získal inkolát. (-) To bylo české státní občanství. Potom jeho nejstarší syn je tady na obraze, Jozef Alexandr. Tohoto pána si většina lidí pamatovala jako manžela nejkrásnější zámecké paní, Karoliny Josefiny z Lichtensteinu. Tak na tu se můžete těšit, uvidíte **jí** asi o dvě místnosti dál na obraze. Ted' se ale přesuneme tady k pánovi na jezdecké sošce. (-) Je to princ Johann. (-) **Vzpomínáte**, mluvila jsem o něm hned na začátku prohlídky. (-) On Johann byl opravdu **výborný diplomat, politik**. (-) Dokonce získal i Kristův řád, nejvyšší papežské vyznamenání. (-) Po první světové válce pomohl vytvořit Vatikán jako samostatný stát.

Támhle vzadu ve vitrině květinové aranžmá. Tak to byl dárek právě od papeže Pia desátého, jako taková upomínka na květnou neděli z roku devatenáct set dvanáct. Nebo ještě tady v té druhé vitrině. To jsou skutečně svíce. (-) Kostelní malované svíce mají souvislost s jiným Johannovým řádem. A princ Johan zemřel ve Vídni, v roce devatenáct set třicet sedm, ale protože Červenou Lhotu měl ze všech nejraději, tak byl pochován právě tady. (-) Eh, pro zajímavost, kdybyste si chtěli udělat procházku, **vemte** (ČBP, s. 34) to za mostem doprava do parku, na kopečku je žlutá kaple a přímo za ní je i Johannův hrob.

A poslední majitel je tady na fotografii, Karel Schönburg. **On** Karel, **ten** tady žil i za druhé světové války, ale původem to byl Rakušan, takže naprosto automaticky dostal občanství německé říše. (-) A to je taky důvod, proč v roce devatenáct set čtyřicet pět byla Červená Lhota zkonfiskovaná. (-) Samozřejmě na základě Benešových dekretů. Já bych k tomu jenom chtěla dodat, že Schönburgové skutečně nebyli vůbec žádní nacisté, ani s nimi nijak nesympatizovali, nic. (-) Jenom měli to občanství a proti tomu už se potom nedalo nic dělat.

Tak tím je teď uzavřeme a ukáži vám pár zajímavostí. Na obraze za vámi, to **je** Jáchym a Zachariáš z rodu Slavatů. Vyšší chlapeček drží v ruce takovou malou bílou věc. Je to dudlík. Když byly děti hodné, na dudlík se za odměnu mazalo něco sladkého, med, marmeláda, přesně tak. Ale na druhou stranu, pokud dítě zlobilo, neposlouchalo, **oni** ten dudlík namočili do odvaru z makovic a děťátka za chvíli usnula.

A teď, když se podíváte tady do rohu, je tady medvědice. Ta měla velice důležitý úkol. **Podívejte**, v tlapách drží podnos, tam si každé ráno zámecký pán vyzvedával svoji denní poštu. Takhle **můžu** (SSČ, s. 184) schválně ukázat, že opravdu do dnešního dne medvědice má dopisy. **Á** ona je to v podstatě i tak trošičku chudinka. Když se zámek otevřel pro veřejnost, stávala dole na kase, a tam se jednou v noci spustil alarm. **Tak** přijeli to vyšetřit policisté a **oni** když vstoupili do té kasy, všude byla velická tma, jenom v jednom rohu byl takový mohutný stín. Tak oni tedy stín vyzvali, ať se vzdá a složí veškeré zbraně. Ale protože stín na to nijak nezareagoval, tak policisté udělali to, že začali střílet. Teprve potom, co si rozsvítili, zjistili, že nám zastřelili právě vycpanou medvědici.

A ještě **támhle** na obrázku je ta slibovaná ošklivá dáma. Je to vévodkyně Markéta Tyrolská a Korutanská. (-) Taky se jí říkalo Markéta Pyskatá a měla to být úplně nejošklivější žena celých evropských dějin. Byla to manželka Jana Jindřicha Lucemburského, takže švagrová Karla **štvrtého**. **Oni** když se brali, jí bylo dvanáct a Janu Jindřichovi osm let. Ale pokud byste chtěli manžela litovat, nemusíte zas tak moc (SSČ, s. 184). (-) Oni se rozvedli a ten rozvod byl docela vtípná záležitost. Jednou se Jan Jindřich vracel zpátky do hradu z lovu, ale Markéta před ním zabouchla brány, odmítla ho pustit dovnitř, stejně tak byla **smluvená** i s okolními pány, takže nikdo ho nikam nepustil, on se musel vrátit až do svojí vlasti a mezitím o něm Markéta prohlásila, že nikdy neplnil svoje manželské povinnosti.

Říkáte, že se nedivíte, ale to vás překvapí to pokračování. (-) Po tomhle rozvodu **Markéta se znovu provdala**, vzala si císaře Ludvíka Bavora a s tím měla i několik dětí. Cože? (-) Dobrovolně, ano. Ale zase **abysme** byli fér (SSČ, s. 82), pravdou je, že ten obrázek je z trošičku pozdější **době**, než ve které **ona** žila, takže nikdo přesně neví, jak ta dáma vypadala, a je i teorie, že vlastně ošklivá být vůbec nemusela, že ji tenkrát jenom pomluvíli za to, jaké způsobila rozbroje. (-) Ale kdo ví. Tak tady si to doprohlédněte a přesuneme se do jídelny.

Určitě.

Je to volská hlava.

Ano. Samozřejmě.

Myslím, že od obojího něco. Vidíte? (německy)... ted'ka (SSČ, s. 445) **nevím**, jak se to čte německy, to ta řadová číslovka... (německy) .

Eh, zakládat ne, ale osamostatnit, aby byl jako samostatný stát. Protože to bylo po té první světové válce, když potom vznikaly ty nástupnické státy.

Á, tady se nám zabouchly dveře.

Samozřejmě, devatenáct set sedmnáct byl zámek **elektrifikovaný**.

V jídelně se rovnou podíváme nahoru na strop. (-) Ten je ze sedmnáctého století a můžeme si taky všimnout, že je v podstatě nedokončený. V sedmnáctém století tady byl veliký taneční sál a ten šel v podstatě na celou šíři křídla, takže tahleta jídelna, to už je jenom asi jedna třetina. A výzdobu stropu provedli dva mistři z dílny Inocence Komety. Co myslíte, jak dlouho mohlo trvat, než celý ten sál vyzdobili? (-) Takže tuhletu plochu krát tři? (-) Mohlo to být za sedm týdnů, sedm měsíců nebo sedm let. Těch sedm týdnů je správně. A oni to dokonce i trochu protahovali, protože za den dostávali velice slušně zapláceno nebo to se aspoň tedy říká.

A přímo za vámi na sloupu jsou taky hodiny. Ty pochází z počátku osmnáctého století z Holandska a **sou** naprosto nejstarší na celém našem zámku. (-) Ale přesto, když se zaposloucháte, stále tikají, jsou funkční, dokonce i odbíjejí. (-) Ale mají malý nešvar, nikdy neodbíjejí v tu dobu, když by měly. (-) **Podívejte**, teď ukazují tři čtvrtě, takže správně by odbíjely, ale většinou odbíjejí tak pět minut před tím nebo potom, **jak zrovna to vyjde**.

A přímo pod hodinami je i předmět. (-) Co by to mohlo být? Gril je hodně blízko. Tak ale **oni** jídlo negrilovali oni ho... ohřívali, přesně tak. Ohřívadlo na jídlo. Schönburgové měli kuchyni dole v přízemí a než se jídlo vyneslo až sem nahoru, stačilo samozřejmě prochladnout. Ale nemůžeme si představit, že by eh se to ohřívalo přímo tady, přece by služebnictvo rušilo panstvo. (-) Takže ohřívadlo stávalo v té **parohárně**. (-) A my **kdybysme** prošli těmihle dveřmi, vyjdeme přímo pod buvolem. Ještě vám tady ukážu drobnůstky. (-) Podívejte, na skleničkách, to je erb rodu Schönburgů. (-) A ještě tady... takhle na nádobách, iniciály, er, el znamená Rotte Lhote, Červená Lhota. Stejně jako panstvo i my přejdeme z jídelny do salonu. Tam si můžete otevřít.

Určitě. Nevejdete se? Počkejte. Mě nenapadlo, že tady neprojedete. Tak.

Už jsme tedy viděli nejkrásnějšího pána i nejošklivější dámu, zbývá naše nejkrásnější dáma. (-) Je tady na portrétu, Karolína Josefína. Jestli (SSČ, s. 121) se vám líbí, to už je samozřejmě na vás, ale ona prý byla nejenom krásná. (-) Byla taky velice moudrá a výborná malířka a kreslířka. Třeba tohleto byl její rozkládací kreslicí stolec. (-) **Ono** stačilo jenom desku stolu nadzvednout a vznikla **šikmina** (ve slovensk. sl.), na které potom pracovala. Karolínin syn, princ Johan, ten ze své... eh z talentu své matky moc nezdědil, tak si alespoň dovezl ty umělecké předměty z Itálie. (-) Další je například obraz nad sekretářem. (-) Je to Bakchus a Ariadna anebo tady na stěně velké benátské zrcadlo.

K tomu se váže i menší pověra. (-) Říká se, že když si před zrcadlo stoupne ctnostná žena, zrcadlo začne hrát. Tak názorná ukáзка, **podívejte**. Mně to zrcadlo nikdy nezahrálo. Ale pravdou je, že původně za zrcadlem byl malý hrací strojek. Od toho mohla šňůrka vést přibližně někam dolů pod koberec, dáma na to jenom stoupla a zrcadlo skutečně začalo hrát.

A protože **sme** také na pohádkovém zámku, poznáte, která pohádka se tady natáčela? Zlatovláska přesně tak, ta je tady naše asi nejznámější, nejkrásnější. Pořádně se tady rozhlédněte. Pro

zajímavost, to byly ty hodiny o pět minut později. A teďka je na vás, poznáte, která scéna ze zlatovlásky byla právě tady v salonu, co se tady stalo?

E-ehm, všechno, co bylo zlý král, to bylo na Sychrově. Tady máme jenom hodného krále a princeznu. Tak já vám poradím, že sem by se vešlo všech dvanáct princezen najednou. Přesně tak, tady vybíral, která princezna je ta pravá, lítala tady moucha a radila mu. Dokonce, **podívejte**, ta moucha pořád sedí tady dole na lustru na krystalku, vidíte tady tu černou tečku? Přimo tady. Tak těch much je tady možná víc, **dobře**. (-) Není to přímo ta původní moucha, je to potomstvo.

A pro zajímavost, pohádek se tady točilo víc, třeba ještě O štěstí a kráse, O zatoulané princezně nebo O princezně na hrášku.

A tady těmi prosklenými dveřmi už je salon **spojený** s budoárem. Budoár byla místnost hlavně pro ženy, taková obytná a pracovní. (-) Ale nelze si představit ženu, že by skutečně pracovala. (-) Ona třeba si četla, nebo vyšívala, vyřizovala poštu a podobně. Hned za dveřmi uvidíme taky menší akvarel, ten namalovala teprve čtrnáctiletá Fanny Schönburgová a zobrazila svoji babičku, jak pohodlně sedí v křesle a kouří cigaretu. A já vám tam ještě musím otevřít tajné tapetové dveře. **Oni** (ony) nejsou tajné tak, že by byly neviditelné. (-) Právě naopak, jasné znamení pro hosty, že dál se nesmí. Za dveřmi je dámská ložnice.

Tadyhle je ta babička, jak kouří.

Ehm.

Těmi tajnými tapetovými dveřmi jsme vstoupili do nejužší části zámku. Abyste si to představili, tak tady oknem je vidět ven a stěna za vámi je zároveň **stěna** nádvoří. Tohle je celá šíře křídla. Také to znamenalo, že vždycky v zimě dámská ložnice prochladla úplně první. Proto se hledala izolace a **oni** nakonec použili látkové tapety. Trik **je v tom, mezi stěnou** a tapetou je **jakoby** vzduchová kapsička a právě ta tady v zimě drží teplo. Také se tím dá vysvětlit eh zvláštní zavěšení obrazů. (-) Je to právě proto, aby se tapety nepoškodily a nenarušila se izolace. Také se tady seznámíme s poslední zámeckou paní, je to Sofie Schönburgová. **Ona** na svoji dobu byla i celkem neobvyklá. Například se dost intenzivně, i když neúspěšně, snažila naučit česky. (-) Ale přece jenom na rakouskou šlechtičnu ta snaha byla velice obdivuhodná. Pravdou je, že tady to Sofie neměla moc ráda. (-) Když měla příležitost, vracela se do svého vídeňského domu. (-) A za druhé světové války dům obsadili nacisté. Sofie se tam přesto vydala, chtěla zachránit alespoň něco z rodového majetku a právě v té době probíhaly útoky spojeneckých vojsk. (-) Sofie proto zemřela pod troskami svého domu v roce devatenáct set čtyřicet čtyři.

My **ji** můžeme vidět ještě jednou, tady na fotografii ve vitrině. (-) Je to paní v černém s tím kloboukem, s peřím. A zbývá nám nesrovnalost. V dámské ložnici je velká manželská postel. Původní tradici, kdy pánové a dámy spali odděleně, porušili právě Johann se Sofií na počátku dvacátého století a společně žili tady v dámské ložnici. Pě ste pro zajímavost v pánské ložnici, tam si udělali rodinný obývací pokoj a princ Johann s manželkou měli taky dohromady devět dětí.

Teď se **pudeme** do pánské ložnice podívat, projdeme skrz dámskou šatnu. (-) Tam uvidíte několikery šaty opravdu od princezny Sofie a elektrický **fen** z počátku dvacátého století. (-) Je to značka AEG, do dneška ještě funkční, ale samozřejmě, dělali to **na** trošičku **na** jiné napětí, takže když jsme naposledy zkusili ten fén zap bap zapojit, ono nejenom, že nám to vyhodilo pojistky kompletně na zámku, ale dokonce i v půlce vesnice.

Tak **fen** je tady na stolečku.

Je to otvírací, ale otvírat to nemůžu, **nemam** od toho klíček.

Tady jsou dva malinké schůdky, ale **ty by asi neměly být problém**.

Teď jsme vstoupili do jedné z nejstarších místností na zámku. Tahleta patřila ještě do gotické tvrze, konkrétně do věže, a v podstatě měla chránit přístup dovnitř tady z téhleté strany od lesa. První, čeho si všimneme, je tenhle obrázek. (-) **Nepřide** vám na něm něco trošku divného? Je to pravda, skutečně je po smrti. (-) Tohle je manželka našeho prvního Schönburga, Marie Paulína, po tom, co spadla z koně a srazila si vaz. Pro zajímavost, v tom manželství nebyly děti, takže Heinrich se potom musel znovu oženit a on si vzal sestru téhleté první zesnulé manželky, Luisu. (-) Tu už máme tady na druhém obrázku a chlapec v popředí je Jozef Alexandr, manžel naší nejkrásnější dámy.

Tamhle vzadu u dveří se nám taky dochovaly původní zvonky na služebnictvo. Kdybyste na ně zvonili mezi lety devatenáct set dvacet sedum až devatenáct set čtyřicet pět, přišel by komorník Antonín Vrkoč. (-) A ten je tady na fotografii vedle kamen. Eh, já vím, není zvykem zmiňovat služebnictvo, ale Vrkoč, to byl náš první kastelán po konfiskaci. Tehdy zámek nejdřív vyklidili a přesunula se sem dětská ozdravovna. (-) Ale právě Vrkoč za zámek hodně bojoval, přál si ho otevřít pro veřejnost a nakonec se povedlo odsunout tu ošetřovnu zase někam jinam. Ale byl tu jiný problém. Zámek nabídli k prodeji a přihlásilo se ministerstvo zemědělství. Pan ministr Ďuriš si tady chtěl vybudovat takové rekreační zařízení na léto. Ale Vrkoč na ministra přichystal past. (-) V roce čtyřicet sedum, když bylo veliké sucho, parno, nechal ještě ke všemu vypustit vodu z rybníka. (-) Takže na pana ministra tady čekalo rozbahněné dno, obrovská spousta komárů a taky veliký zápach. Navíc Vrkoč ministra ujistil o tom, že takhle to tady vypadá každé léto, hráz rybníka prý prosakuje a je to velká zkáza. **Díky tomuhle zásahu, devatenáct set čtyřicet devět se Červená Lhota** prvně otevřela pro veřejnost. (-) Tedy pro vás. Tak. (-) A teď mám pro vás celkem pozitivní zprávu, přesto doufám, že aspoň někoho z vás nepotěší. (-) Zbývá nám poslední místnost naší prohlídky.

Jó, tady...já tady mám vyzkoušeno, že to projede. **Výborný**.

To vyšívala kněžna Karolina, vidíte, že je tam **podepsaná**, a **ty** další **ména** to **sou ména** jejich dětí.

Šest jich bylo.

Eh, to byl potom syn, jeden z těhletých šesti, měl potom sám devět.

Tak.

Oficiálně sme zámek obešli celý kolem dokolečka. Tady **sme** zpátky v hostinských apartmánech, konkrétně v Kamarýtově ložnici, a Bedřich Kamarýt, to byl farář z nedaleké Deštné. Taky velice dobrý přítel Schönburgů a on **dycky**, když byl na zámku, obýval zrovna tuhle místnost. Když se rozhlédneme, některé věci můžou faráře připomenout. (-) Třeba část právě oděvu farářského nebo rokoková postel zdobená motivem Božího oka a ta veliká kniha na stole, to je samozřejmě bible. (-) Konkrétně tahle je z roku sedumnáct set třicet čtyři. Protože prohlídka už se chýlí ke konci, máte ode mě slíbenou pověst o Červené Lhotě.

Tak ta se odehrává zpátky v době Kábů z Rybňan, v šestnáctém století, a **oni ti Kábové, to byli** hodně přísní katolíci. Jenže muž z jejich rodiny si vzal za ženu protestantku. Ono to vedlo k obrovským sporům, často se hádali, například žena manželovi vyčítala, že se stále modlí před velkým rodinným křížem a netráví čas radši s ní. Manželovi to přišlo velice divné, nejspíš si myslel, že žena je šílená, a chtěl jí pomoci tak, že se bude za **ní** modlit, takže ještě více než dříve. Ženu tím nijak neuklidnil, spíše více rozčilil. (-) Ona jednoho dne vzala ten kříž a chtěla ho

vyhodit ven z okna. Jenže jak byl ten kříž těžký, mohutný, stáhl **jí s tebou** dolů. Od té doby ženu už nikdy nikdo neviděl a lidé se domnívali, že ji odnesl ďábel za to, že se rouhala. Něco po ní ale přece jenom zbylo, krvavé skvrny na bílé fasádě zámku. Ty se mnohokrát přetíraly, ale záhadně během noci do rána se pokaždé objevily. Zůstalo tedy jediné řešení, celý zámek přetřít na červeno. Od té doby máme Červenou Lhotu.

Jenom pro zajímavost, ještě před eh tou... před tím než se Lhota stala červenou, jmenovala se Lhota Nová nebo Zlatá a Lhota Kábova.

Tak, to už je ode mě úplně všechno. Já doufám, že na zámku se vám líbilo, a chci poděkovat za pozornost. Na shledanou.

A papuče nejsou suvenýr, vrátit.

Proč by měl někdo pořád problém? No spíš náhoda. Ne ne ne, není. Já tady provádím pátý rok a nic se mi nestalo. Ne. V životě **sem** neměla nic zlomeného. Eh, totiž princ Johan jak byl diplomat, tak **vlastně** eh **měli cesty** a někdy **cestovala s ním** právě i princezna Sofie, tohle je hlavně z jejích cest, je to oblast Kavkazu a Zakavkazu.

Příloha 3

Tak jenom s dovolením, já tady otevřu. Tak můžete jít.

Takže já bych vás tady ještě jednou ráda přivítala na... prohlídce. (-) Moje **méno** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34) je Sára Součková a dnes **tady** budu vaší průvodkyní. **Todle** (zj. hlás. sk.) je hostinské apartmá. (-) **No** (SSČ, s. 223) a **tyhle** (SSČ, s. 447) zdi tady stály už ve čtrnáctém století, my ale dneska budeme obdivovat především to, co tu zbylo po posledních majitelích, rodině Schönburg Hartenstein.

Nejvýznamnějším představitelem této rodiny byl Johann Schönburg, jeho fotografii můžete vidět tady vedle vitríny, a Johann Schönburg nechal Červenou Lhotu mezi lety devatenáct set dva a devatenáct set deset přestavět. (-) On také působil jako velmi důležitý velvyslanec u papeže v Římě a o tom také svědčí tento černý lakovaný nábytek, který vy tady můžete vidět a který si nechal Johann přivést z Říma mezi lety devatenáct set dvacet dva a devatenáct set dvacet tři. (-) Má připomínat Orient.

Když se **pak ještě** podíváte tady po obvodu té místnosti, tak si můžete všimnout věcí, které jsou doopravdy z Orientu a jsou to ty talíře.

Nejstarší a nejcennější předmět v této místnosti je kratér, který najdete přímo uprostřed vitríny. (-) Ten kratér je dva a půl tisíce let starý, je z doby Periklovy a sloužil k míšení hutného antického vína s vodou. Když se pak podíváte ještě nad vitrínu a tady **tak jako** kolem dokola, tak si můžete všimnout obrazů z první poloviny osmnáctého století. Tyto obrazy mají představovat venkovský život. Třeba **tady** (SSČ, s. 441) na tom můžete vidět ledování, které se používalo i tady na zámku, kdy se v zimě vysekával led z rybníka, dával se do sklepení a tím udržoval potraviny čerstvé. Tady je pak rybolov, stříhání ovcí, dožínková slavnost a **tady** na tom posledním sou znázorněny dobové tresty.

Vy můžete vidět dva pány, kteří sedí vepředu na takovém dřevěném oslovi. (-) **Tyto** (i-> y) dva páni tam takto mohli být až dva dny a dvě noci a byli tam proto, že neplatili daně. Když se podíváte ještě za ně, tak si můžete všimnout dámy, která klečí a má ruce v kládě. Tato dáma tam takto mohla být až pět dní a pět nocí a dokáže **si** někdo z vás **odhadnout**, za co asi byla **trestaná**?

Ne, nebylo to cizoložství. Ne, nic neukradla. Jakže? Správně, byla to místní **drbna** (SNČ, s. 112). A každý, kdo kolem ní ten den prošel, tak si na **ní** mohl jednou uplivnout. **No** a tady **pak ještě** můžete vidět dva salonky, ty salonky **sou** zdobeny krásnými rokokovými malbami, bydlel tam v první polovině osmnáctého století host Ignáce Stillfrieda, Karel Dietters z Diettersdorfu, to byl velmi významný hudební skladatel. **No** a vy tam můžete v tom salonku z jeho doby vidět na stole citeru, v křesle housle, na malířském stojanu je pak skladatelův portrét. On Karel Dietters z Diettersdorfu byl u vídeňského dvora velmi oblíbení... oblíbený a ve své době byl dokonce oblíbenější než Mozart. Tady na Červené Lhotě strávil poslední čtyři roky svého života, když už byl starý a nemocný.

Až si prohlédnete **tady** ten hostinský pokoj, tak půjdeme přes převlékárnu a umývárnu hostů, a tam bych byla ráda, kdybyste si všimli dvou obrovských kufrů, které samy bez **čehokoli** vevnitř mohly vážit třeba i pid... padesát kilogramů. (-) **No**a pak projdeme rovnou až do věžního pokoje.

Jenom, chcete rozsvítit? Asi...asi bych mohla, co? Omlouvám se, **mi** **nedošlo**.

Mohla bych ještě poprosit **prosím** **tady** někoho u... těch dveří, aby nám rozsvítil? Díky **moc** (SSČ, s. 184).

Toto je věžní pokoj. (-) Věžní pokoj byl vybudován v šestnáctém století, když tady proběhla přestavba vedená panem Janem Kábou z Rybňan. **No**a on při této přestavbě spojil tři gotické

budovy, které tvořily tehdejší gotickou tvrz, v jeden renezanční zámek. (-) Což **teda samozřejmě** nebylo vůbec jednoduché, protože ta gotická tvrz... eh stávala, ty tři budovy stávaly na úplně jinak vyvýšených místech a tak, když se pak spojovaly, tak měly v jiné úrovni jak podlahy, tak okna, a proto tady musely vzniknout **tydlety** nepohodlné schody, po kterých my **sme** právě museli vystoupat. (-) Já se vám omlouvám a přísahám, že horší už tady nebudou.

Vy, jestli (SSČ, s. 121) **ste** chvíli byli před Červenou Lhotou, tak ste si i mohli všimnout toho, že na jedné straně jsou okna níž, než na druhé straně, a to je taky (SSČ, s. 442) právě proto, že ty budovy byly původně postaveny na jinak vyvýšených místech.

Kábové si tady žili docela poklidně až do roku patnáct set padesát sedm, toho roku zasáhla morová epidemie a Janu Kábovi to zabilo pět dětí. On ihned po této události nechal vystavět kapličku Nejsvětější trojice, tu byste našli takhle za mostem vpravo nad rybníkem, a v této kapličce býval donedávna i tento epitaf. Epitaf je slovo z řečtiny, znamená náhrobní nápis a vy tady můžete vidět čtyři Kábovy zemřelé dcery a jednoho syna. Když se pak trochu blíže podíváte na ty dcery, tak si můžete všimnout toho, že mají všechny takový podobný obličej. Není to proto, že by vypadaly úplně stejně, ale v té době kreslili malíři pouze jeden typ obličejů, a tak dívky rozlišili alespoň tím, že dvě **sou** menší a dvě **sou** zas o trochu větší. (-) **Ono** i když se **pak** podíváte třeba na ty svaté, tak to je **pořád** ten samý obličej dokolečka. (-) A je to právě proto.

Epitaf, truhla pod ním a **pak ještě** křeslo v čele stolu, **sou** jediné tři věci, které se nám dochovaly z doby Kábovské. K původnímu vybavení kaple **pak** patřilo ještě toto torzo sochy svatého Rocha a svatý Roch platil za ochránce proti moru.

Roku patnáct set devadesát sedm Kábové o panství přišli, získal ho Viré... Vilém Rút z Dírné, ten se **mu ale netěšil** příliš dlouho, protože roku šestnáct set dvacet jedna, po bitvě na Bílé hoře, byl jeho majetek zkonfiskován a získal ho italský důstojník Antonio Bruccio. Ten se osvědčil jako velmi dobrý majitel tohoto panství, po třicetileté válce všechno krásně opravil a zrekonstruoval, v nedaleké Deštné dokonce nechal vystavět lázně, které ve své době předčily věhlasem Karlovy Vary. Tyhle lázně **pak** ale bohužel shořely, dneska už byste v Deštné našli akorát kapličku a malý pramínek.

No a roku šestnáct set třicet devět zemřel Antonio Bruccio. (-) Byl bezdětný, takže se Červená Lhota dostala opět **pod palce** České královské komory a tam si ji za šedesát tisíc zlatých o dva roky později koupil Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka. Vy tohoto pána možná znáte, protože byl roku šestnáct set osmnáct **defenestrováný**, čímž se dostal do učebnic dějepisu, stejně tak, jako tím začala třicetiletá válka. Vilém Slavata nepocházel z úplně vysokých poměrů, ale **díky** své politické šikovnosti, **já bych řekla** až skoro **vlézavosti** (vlezlost), se dokázal vyšplhat na místo nejvyššího českého kancléře. (-) A on, přestože byl malý a tlustý, což tehdy nebyl **teda úplně** ideál krásy, tak se velmi výhodně oženil. (-) Vzal si Lucii Otýlii z Hradce a ta tehdy měla věnem druhé největší panství v Čechách, panství hradecké. (-) Tím se právě Vilém Slavata dostal sem, do Jižních Čech.

No a za doby Slavatů byl pak celý zámek barokizován, vy si toho můžete všimnout především na stropěch, které mají krásné barokní klenby. Když se pak podíváte ještě pod ty stropy, tak si můžete všimnout takových zlatých nádob. (-) Dokázal by mi někdo říct, k čemu ty nádoby asi sloužily? A nemusíte šeptat, já to pak neslyším.

Né (dloužení), mísa na ovoce to nebyla. Nebo slyšela **sem** to dobře? (-) Asi ne. Na vodu... No, na jakou? Né. Ano, správně. (-) A co se tím pak to? Na křtění no. Tak skoro.

No a tady **pak ještě** můžete vidět obraz Francesca prvního de Medici. (-) Je to dílo pokročilého manýrismu, první polovina šestnáctého století, a tady se díváte na údajně nejkrásnějšího muže

celého šestnáctého století, tak můžete posoudit. (-) Každopádně spousta lidí se nám tady snaží vnutit, že vypadá jako pan Kopecký zamlada.

Takže... Až si to tady prohlédnete, tak se můžeme posunout do další místnosti. Prosím.

Tohle je lovecká předsíň, my jí tady také někdy říkáme **parohárna** (slang), když se rozhlédnete, tak určitě uvidíte proč. Všechny úlovky, které vy tady můžete vidět, byly uloveny ve zdejší zámecké oboře. (-) Až na jeden. Je to tento buvol, který je nad dveřmi, ten byl **ulovený** v Africe Karlem a Luisem Schönburgem a jejich rodinný výlet do Afriky můžete vidět **támhle** (dloužení) na těch dvou černobílých fotografiích, které jsou vedle dveří.

Předsíň vznikla zkrácením tohoto věžního pokoje v první polovině devatenáctého století, když proběhla romantická úprava Červené Lhoty na přání Johannovy babičky Luisy a vy tu úpravu můžete vidět na třech černobílých fotkách (SSČ, s. 85), které jsou tady **pověšené**... tady prostě (SSČ, s. 315) na zdech.

No a předsíň vznikla proto, že **Schönburci** (pouze Schönburgové) potřebovali jakýsi přijímací prostor. (-) Protože těmito dveřmi lidé vcházeli z velkého schodiště, jakým sme přišli i my, a buď přicházeli v nějaké záležitosti společenské, to **pak** vstupovali dveřmi pod buvolem, anebo přicházeli v nějaké záležitosti pracovní, a to **pak** vstupovali těmi prosklenými dveřmi, jakými se za chvíli vydáme i my.

Ještě předtím bych vás ale chtěla upozornit na tento plánec celé zámecké obory, je to jediný dochovaný kompletní plánec, na kterém můžete vidět celou tu zámeckou oboru, a **sou** tam takové dvě zvláštnosti. (-) Ta první **věc** je, že Červená Lhota je zde ještě stále bílá a **uprostřed** altá... rybníčku je altánek. Ten altánek tam byl výhradně pro potřeby panstva, protože oni když se chtěli projet na lodičkách, tak k tomu měli rádi živou hudbu, takže v altánku stáli hudebníci a hráli.

Dále **ste** si tady určitě všimli obrázků zvířat. (-) A tato zvířata často kreslili lidé, kteří je nikdy v životě neviděli, buď podle své představivosti, nebo podle vyprávění druhých, a tak jsou tady často zvířata podivná nebo exotická, taková, která nám nepřipadají úplně s... jako... jako dneska. (-) Tady můžete třeba vidět klokana. (To) **Má být klokán**. Tady je **pak** tasmánský čert. No a tady už sou **pak** takoví různí mutanti, třeba tady můžete vidět ovcokrávu. Nebo kočkolva, krávovelblouda a takové podobné zvláštnosti.

A až si prohlédnete tady parohárnu... Ano, to **sou** hodiny z eh jídelny. (-) Tak eh můžeme postoupit do pracovny, jenom bych vás ráda upozornila na dva schody, které teď budou vést dolů.

Toto je pracovna. (-) Pracovna je jediný reprezentační prostor tady na zámku. Její starobylost měla připomínat vznešenost rodiny Schönburg Hartenstein, no a prvním Schönburgem **na na** Červené Lhotě byl Heinrich Eduard. Jeho portrét můžete vidět tady nad komodou a Heinrich Eduard byl majorem rakouské armády, byl první z rodiny, kdo získal inkolát, to je české státní občanství, také byl čtyři roky šťastně **ženatý**. (-) Nicméně po těchto čtyřech letech si jeho manželka Marie Paulína, která milovala jízdu na koni, při jedné z projížděk bohužel srazila vaz, takže on koupil panství v Černovicích, to nechal krásně klasicistně přestavět a navíc se tam seznámil s mladší sestrou Marie Paulíny, s Luisou, kterou si vzal, takže si vzal svoji švagrovou, a měli spolu několik dětí. (-) Nejstarším synem byl Josef Alexandr, toho můžete vidět tady na tom portrétu vedle okna. (-) Josef Alexandr, stejně jako jeho otec, považoval Červenou Lhotu za pouhé letní sídlo, moc často tady nepřebýval a místní ho znali především jako manžela údajně té nejkrásnější zámecké paní, Karolíny Josefiny.

Karolína Josefina to tady měla velmi ráda a **k** lásce **ke** Lhotě učila i svých šest dětí. Nejmladším synem Karolíny Josefiny a Josefa Alexandra byl Johann. Toho můžete vidět tady na té jezdecké soše. (-) On se velmi často nechával **vyobrazovat** (vyobrazovat) na koni, protože mu to přišlo

takové velmi důstojné. Johan měl velmi rád umění a architekturu, a tak, když se dozvěděl, že zámek původně není barokní, jak on ho zažil, ale že je renesanční, tak se pustil do té přestavby a ehm po roce devatenáct set osmnáct, když skončila první světová válka, tak on nesouhlasil s poválečným uspořádáním Evropy, takže se tady zabydlel natrvalo, **v tady** v Jižních Čechách, uprostřed **vlastně v podstatě** ničeho, no a v poklidu dožil svůj život. (-) Nejstarším synem Johanna a Sofie byl pak Karel Schönburg, toho můžete vidět na fotografii pod Heinrichem Eduardem, a Karel byl bohužel ten majitel, kterému bylo panství zabaveno kvůli Benešovým dekretům, protože on neměl české státní občanství, ale říšské. Takže roku devatenáct set čtyřicet pět byl jeho majetek konfiskován.

Támhle za vámi se pak nachází taková docela nenápadná grafika, která je ale velmi cenná. (-) Je na ní Markéta Tyrolská a Korutanská známá také jako Markéta Pyskatá. A tato dáma, přestože je známá jako jedna z nejošklivějších dam celých evropských dějin, tak prý měla krásný andělský hlas a navíc je s českými dějinami velmi úzce spjata, protože to byla manželka Jana Jindřicha Lucemburského, který byl bratrem Karla čtvrtého.

Ještě vedle si pak můžete všimnout obrazu, na něm jsou Jáchym a Zachariáš, synové Adama prvního z Hradce. Ehm, já bych se vás chtěla zeptat. Jáchym drží takový bílý předmět v ruce. Dokáže mi někdo říct, co to je za předmět? Cože? Správně. A ten se prý dříve namáčel podle toho, zda byly děti hodné, nebo jestli zlobily. Když byly hodné, tak se prý namáčel do medu, a když pak zlobily, tak do odvaru z makovic. A vy jestli máte trochu **proježděné tady** ty zámky v Jižních Čechách a byli **ste na Jindřichově Hradci**, tak ste tam právě mohli vidět stejný obraz. (-) My tady máme ale originál.

Pod tím obrazem **pak ještě** můžete vidět svíce, ty získal Johan k řádu Maltézkých rytířů. No a ještě vedle s je vitrína a v té vitríně květinové aranžmá. To květinové aranžmá získala manželka Johanna, Sofie, jednu květnou neděli roku devatenáct set dvanáct jako dárek od papeže Pia desátého.

No a **pak ještě** na lustru můžete vidět čtvero ročních období. (-) Když se podíváte pořádně, tak můžete nahoru vi... nahoře vidět květiny, které znázorňují jaro, pod tím jsou klasy obilí, které mají znázorňovat léto, hrozny samozřejmě znázorňují podzim, no a vánoční větvičky zimu. Takže až si prohlédnete **tady** pracovnu, tak můžeme postoupit dál do jídelny.

Já? No, upřímně řečeno sylabus sem četla asi třikrát, to **sou** papíry, má to nějakých šedesát stránek, no a potom sem tady šla asi nějakých deset, dvanáct prohlídek? Em každé trasy? (-) A **ono** už si to pak člověk zapamatuje. Ono už to je pak opravdu **takové jako** opakování do zblbnutí, takže to není zas takový problém.

Jejda. Já tady ještě otevřu dveře, ať tady **třeba můžeme i** dýchat. Za ty dva týdny, co **sem** tady, tak mi zatím na prohlídkách omdleli asi čtyři lidi (SSČ, s. 165), takže... Tady budu radši opatrná. No a jídelna je jediná místnost tady na zámku, která byla nějak významněji **poznamenaná** romantickou úpravou v první polovině devatenáctého století. (-) Vy si toho můžete všimnout především na zdech, které mají krásné štukované ornamenty. Tato místnost také byla **spojená** s tou místností hned vedle a vy si toho můžete všimnout hned na dvou věcech. (-) Ta první věc je, že když se podíváte na podlahu, tak ona pokračuje a není tady žádný práh, jako bývá většinou. A ta druhá věc je, že když se podíváte **tady** na tu klenbu nad námi, tak ona jako kdyby měla za chvíli pokračovat, jako kdyby prostě byla v půlce **ufiknutá** (SNČ, s. 438, ufiknout). To je právě důkladem toho... důkazem toho, že **tady** ta zeď tady až do devatenáctého století nebyla. Když se **pak ještě** podíváte na stůl, můžete vidět nádobí, a ty malé skleničky mají na sobě erb rodiny Schönburg Hartenstein. (-) Noa pak, když se **ještě** podíváte na karafy, tak tam můžete vidět iniciály Červené Lhoty, er, el, z německého překladu Rott Lhota, **pak** Červená Lhota v češtině.

Tady za vámi se **pak ještě** nachází kredenc a tato kredenc je zdobena trojí symbolikou. (-) Vy **z vnější** na dvířkách můžete vidět alegorii čtyř živlů, zvnitřku na dvířkách jsou čtyři části dne a dole pak můžete vidět výrobu vína anebo také čtvero ročních období, to... jak se vám líbí. Vevnitř je cínové nádobí, to je z přelomu sedmnáctého a osmnáctého století, a jediným důvodem, proč se **tady** v té místnosti jako v jediné na zámku v zimě topí. (-) Cín, když se totiž dostane do teploty, která je menší než nějakých dvanáct nebo třináct stupňů celsia, tak ho napadá takzvaný cínový mor a on by se nám tady mohl doslova rozpadnout.

Hned vedle kredence **sou pak** nástěnné holandské hodiny z první poloviny osmnáctého století, které mají motiv mořských panen. **No a tydle** hodiny **sou** nejstarší a hlavně nejhluchější vůbec tady na zámku. **Ono** nejen, že **při nich člověk by** třeba byl nervózní jíst, ale víte, že **sme** je slyšeli až **támhle...** v **parohárně sme** je slyšeli? Takže... takhle byly **hlasitý**. **No** a pod nimi pak můžete vidět nádobu. Tak, mě by zajímalo, k čemu ta nádoba asi sloužila, a protože **sme** velmi inteligentní prohlídka, tak nikdo neřekne, že to byl gril, **že ne?** Prosim. Tak zkuste trochu zapojit **svoji** (SSČ, s. 428) představivost, určitě vás nenapadne jenom gril. A opět připomínám, když budete šeptat, tak já to **fakt** (SSČ, s. 81) neuslyším. Takže když už **sme teda** v té moderní řeči, tak **todle** byla spíš **mikrovlnka** (SNČ, s. 249) **no**. (-) Protože kuchyně byla do... daleko, tak než se sem jídlo přineslo, tak zase vychladlo, takže v **tydle** nádobě byly žhavé uhlíky nebo horká voda, pak se na to dala nějaká nádoba, když bylo **v tom** jídlo studené, tak za chvíli bylo teplé. To je celá ta věda.

No a tady **pak ještě** můžete vidět portrét Karla Jáchyma Slavaty. (-) To byl poslední Slavata, **no** a on měl takový docela zvláštní osud, protože on byl **zasnoubený** s krásnou Klárou z Atems, ale jel jednou v noci v lese a spadl do vlčí jámy. (-) A tak se modlil k panence Marii, aby ho zachránila. (-) A protože on byl opravdu **zachráněný**, tak vstoupil do kláštera. V klášteře byl **spokojený**, vybudoval si dost **dobré** jméno, byl významným církevním hodnostářem, přejmenoval se na Karla Felixe, všechno vypadalo být v pořádku, ale jeho bratři měli pouze dcery. (-) A tak žádali **tohodle** Karla Felixe, aby si u papeže nechal zařídit dispens. (-) To bylo takové povolení, které by mu povolovalo mít mužského potomka. Karel Felix ale řekl, že si žádné povolení nezařídí, že když rod Slavatů vymře, tak se světu nic nestane. Takže si žádné povolení nezařídil, rod Slavatů vymřel po meči, **no** a když si to vezmete tak kolem a kolem, tak světu se **fakt** nic nestalo. (-) **No** to je jedno. (-) Takže až si to tady prohlédnete, tak můžete postoupit do salonku.

Ano? Ano a jako... **jako** jakou? **No jako** tady určitě ne.

No a **tohle** je salónek. Jestliže **sem** se v pracovně zmiňovala především o mužích, tak tady bych ráda zmínila ženy. Především tuto jednu, to je Karolína Josefína, nejkrásnější žena tady na zámku, a ona nejen, že byla velmi krásná, ona byla také chytrá, zbožná a uměnímilovná a její díla tehdy přesahovala veškerá díla tehdejší šlechty. Vy si toho můžete všimnout především **támhle** na tom paravánu, který se zdálky sice může zdát jako malovaný, když **přijdete ale blíž**, tak zjistíte, že je vyšíváný. (-) A říká se, že Karolína Josefína strávila vyšíváním tohoto paravánu celých deset let a je prý bez jediné chybičky.

Tady **pak** můžete vidět ještě její malířský stůl, který se dal rozložit, a **tady** v tom dřevěném okruží dokonce můžeme najít iniciály Karolína Josefína. **No** a **ještě** si tady můžete všimnout zrcadla. To zrcadlo je benátské, z první poloviny osmnáctého století, a tady na zámku se o něm říkají dvě věci. Ta první věc je, že prý, když se do něj někdo bude dívat každý den, tak bude den ode dne krásnější. **No** a ta druhá věc je, že když eh před něj předstoupí **prý** někdo ošklivý, tak že začne zpívat. A vzniklo to z toho, že za zrcadlem prý dříve bývala zvonkohra. (-) A ta hrála pokaždé, když před zrcadlo někdo předstoupil. (-) Jenomže ta postupem času přestávala fungovat, začala hrát falešně, tak se začalo říkat, že když předstoupí před zrcadlo ošklivý člověk, tak se ho zrcadlo snaží **jako** vyhnat tím svým strašným zpěvem, kdežto když předstoupí krásný člověk, tak zrcadlo oněmi úžasem.

No a za vámi **pak** můžete vidět soubor vídeňského a míšeňského porcelánu, všechno je to porcelán z devatenáctého století. Až si prohlédnete salónek, tak postoupíme přes budoár do dámské ložnice. Budoár byl takový dámský pracovní prostor a já bych byla ráda, kdybyste si všimli dveří, kterými do té dámské ložnice budete vcházet. (-) Protože ty dveře **sou** takové tajné, tapetové, skryté, splývají s okolím.... **Nevim**, jak se vám ten výraz líbí.(-) A když sem přijdou děti, tak mi často říkají, vždyť to vůbec nejsou tajné dveře. **Dyt'** tam de vidět klika a ten obrys těch dveří... (-) No ono to nemělo být úplně tak, že by ty dveře byly tak tajné, že by je nikdo nenašel. Tam šlo spíš o to, že měly zdvořile naznačovat hostovi, který se tady směl úplně libovolně pohybovat, že za tyto tajné tapetové dveře by nebylo **asi úplně super** (SNČ, s. 382) jít, protože se tam nachází ryze soukromé pokoje.

No a ještě než odejdeme, v **týhle** místnosti se natáčela jedna scéna ze Zlatovlásky, kterou je **tenhle** zámek přímo proslulý, takže jaká to byla scéna? Stačí si **tipnout** (SSČ, s. 449) tu nejnámější, to se asi trefíte. Správně. Tady sedělo takhle dvanáct panen a Jiřík si měl vybrat svoji Zlatovlásku. (-) Neměl to ale zas tak tak **složitý**, protože moucha **práskačka** (SNČ, s. 326) mu stejně všechno prozradila. Takže... asi tak. (-) No a my teď **teda projdem** do té dámské ložnice, já jenom musím odemknout, tak **puďu** jako první. (-)

Tak já jenom projdu, abych tam mohla zavřít. Abych **moc** nezdržovala. (-) **Děkuju** (typ kupuje, SSČ, s. 147).

Jo (SSČ, s. 124), určitě. **Neni** vůbec za co. Jak tady **neni otevřený** okno, tak tady...

No a **tohle** je dámská ložnice. (-) Poslední obyvatelkou tohoto pokoje byla Sofie, vy **jí** můžete vidět **tady** na tom portrétu nad vitrínou. Sofuje byla taková klidná, hodná, milá, introvertní, na tomhle zámku se ale necítila příliš dobře, bylo to kvůli jazykové bariéře. (-) Ona se nikdy nenaučila česky a tak mnohem raději trávila svůj čas ve Vídni. Vídeň se jí také roku devatenáct set čtyřicet čtyři stala osudnou, protože tam zemřela při bombardování. Vy **jí** pak ještě můžete vidět jako postarší dámu na černobílé fotografii ve vitríně, ta dáma s kloboukem, pod ní je její manžel, opět znázorněný na koni, **no** a naproti je Fanny Schönburgová, to je dcera Karolíny Josefiny.

Když se tady rozhlédnete, tak určitě uvidíte látkové tapety. Ty látkové tapety tady nebyly jenom na okrasu, měly také svůj praktický důvod, protože my se nacházíme v nejužším zámeckém křídle. (-) A tak z jedné strany prochládala místnost od vody a z druhé strany prochládala od nádvoří. (-) A ty tapety měly alespoň trochu těsnit teplo. No a další kuriozitou v této místnosti je **tdale** velká dvojpostel, to vůbec nebylo obvyklé, protože dáma měla svůj pokoj, v něm spala, stejně jako pán, jenomže to se Johanovi nelíbilo. (-) On chtěl spát s manželkou v jedné posteli, tak sem tu druhou **prostě** nechal přinést. Aby tady **kdykoliv s ní mohl být**.

My teď projdeme dámskou převlékárnou a umývárnu, a protože se tam nevejdeme úplně všichni, tak bych vám k ní ráda řekla něco už tady. Po vaší pravé ruce bude chodbička a ta chodbička sloužila výhradně k potřebám dámy, protože ona nesměla do pánské části zámku, do které se za chvíli podíváme, a tak, aby to tady složitě nemusela s... zbytečně obíhat přes všechny ty společenské místnosti, tak tam měla malou chodbičku, která ji dovedla přímo na hlavní chodbu. (-) No a po vaší levé ruce **pak** bude stoleček a na tom stolečku je fén. Ten fén je prý dodnes funkční, ale když se naposledy ukazoval návštěvníkům, **jako, že** ještě stále funguje, tak on nejen, že vyhodil všechny pojistky tady na zámku, to bylo... to by bylo takové běžné a normální, on vyhodil i všechny pojistky ve čtyři kilometry vzdálené Deštné. (-) A **vod** té doby se už opravdu nezapojuje. (-) Takže až si to tady prohlédnete, můžete otevřít dveře, těmi vstoupíte do dámské převlékárny a umývárny a pak, až si to tam prohlédnete, tak ty další dveře nemají kliku, takže do

nich stačí strčit a **voní** vás pustí dál, takže by nebylo **úplně** moudré se o ně opírat. (-) Jenom **tak jako**... Mě se to jednou stalo, takže **vim vo** čem **mluvim**.

Jo, můžete. Tak počkat, **vonu** to bude asi lepší druhou stranou, protože tady než **bysme** se vypletli, tak... Takhle z pánské ložnice **sou** dveře na chodbu a je to rozhodně blíž než jít druhou stranou, navíc bych musela všude **vodemykat**. **Jo. Dobře** (SSČ, s. 62). **Pod'te** za mnou. Tak prosím. A **děte** normálně za hlukem. (-) Prvně zahněte doprava a pak do... na schody doleva a dole **prostě** už jenom to... **Dyžtak**... Zůstaneš tady? Ještě **nevodchází**.

Dyžtak jenom s dovolením, já tady zavřu ty dveře. **Děkuju** (typ kupuje, SSČ, s. 147).

No a **tohle** je pánská ložnice. (-) Je to jedna z nejstarších místností tady na zámku, protože tady bývala gotická hranolová věž. (-) **No** a vy tady můžete vidět manželky Heinricha Eduarda. (-) **Todle** je jeho první manželka, Marie Paulína, to je ta, která si srazila vaz při pádu z koně, a **támhle** je jeho druhá manželka Luisa. (-) A ten starší chlapec, který sedí vedle jejího křesla, to je Josef Alexandr, další majitel tohoto panství. **Támhle** pak můžete vidět fotografii Antonína Vrkoče, a kdyby nebylo Antonína Vrkoče, tak my tady dneska nestojíme, protože on doslova zachránil zámek, po konfiskaci roku devatenáct set čtyřicet pět tady nejdříve byla umístěna dětská ozdravovna, tu Antonín Vrkoč přemístil, a pak navíc hrozilo, že zámek zabere ministerstvo zemědělství, že tady budou mít nějaké své letní sídlo. **No** ale, když tehdejší ministr Ďuriš měl přijet na návštěvu, aby si obhlédl panství, tak právě pan Vrkoč se zachoval velmi pohotově a vypustil rybník, takže jediné, co tady pana ministra přivítalo, bylo bahnité dno, puch a všude byli komáři. (-) **No** a Vrkoč samozřejmě s vážnou tváří sdělil, že takhle je to každý rok, že je to naprosté prokletí tohoto zámku, **no** a tak si Ďuriš nakonec Červenou Lhotu nekoupil a roku devatenáct set čtyřicet devět tady probíhala první prohlídka, která byla **vedená** právě panem Vrkočem.

No a my teď projdeme přes další místnost, tam bude vitrína, v té vitríně budou dvě náboženská roucha. (-) To první náboženské roucho, které bude blíž k vám a bude menší, to je ornát, ten vyšívala Karolína Josefína, dole můžete vidět její jméno a jména jejích šesti dětí, a vedle bude větší, to bude pluvíál, je **vyšíváný** pravým zlatem a vyšívala ho manželka Johanna, Sofie. Takže až si to tady prohlédnete, můžete vstoupit, prohlédnout si náboženská roucha a pak jít až do ložnice pana Bedřicha Kamarýta. (-) Já teď jenom musím odemknout ty dveře, abyste se vůbec dál dostali. A tak. Tak prosím.

Naschle. Copak? **Jo** aha. Teď je poslední místnost, tak buď si můžeš sednout... **jako, že** v té poslední místnosti nebo můžeš jít už ven.(-) Jak chceš. **Dobře. No** ono je to... tady je to úplně **jasný. Neni** vůbec za co. (-) Můžete úplně ven. (-) Tady doprava a pak... a pak na schody eh na druhou stranu doleva, pak dole si normálně **odevřete** kliku a pak za sebou zabouchněte. **No neni** vůbec za co.

Toto je poslední místnost naší prohlídky, ložnice pana Bedřicha Kamarýta. (-) Bedřich Kamarýt byl farářem a umělcem v nedaleké Deštné po celých čtyřicet šest let a velmi důvěrně se znal s rodinou Schönburg Hartenstein. Proto také vymyslel fiktivní příběh, proč je vlastně Červená Lhota červená. Ve své pověsti dal dohromady nevěřící ženu, která měla být údajně **posednutá** (dle SSČ, s. 294, pouze posedlá) ďáblem, a věřícího muže. (-) **No** a nevěřící žena žárlila na kříž, ke kterému se manžel modlil, a tak jednoho dne, když nebyl doma, se snažila kříž vyhodit z okna. Jenomže to **úplně** nefungovalo, ona podcenila jeho váhu, takže vypadla zároveň s ním a zabila se o tu skálu, která je pod Lhotou. (-) A její krev potřísnila bílou fasádu. (-) **No** a protože samozřejmě červené kapky na bílé fasádě nevypadají **úplně** vzhledně, tak se to služebnictvo několikrát snažilo přetřít. (-) To ale nefungovalo, červené kapky stále zůstávaly na bílé fasádě, tak museli přemalovat celou Lhotu na červenou. Trochu pravděpodobnější ale je, že v době, kdy se Lhota přemalovávala,

začala být bílá barva barvou chudoby, a protože samozřejmě zdejší pánové nechtěli, aby si někdo myslel, že **sou** snad chudí, tak přemalovali celou Lhotu na červeno.

Když tady Bedřich Kamarýt spával, tak prý spal v této krásné vyřezávané rokokové posteli z roku sedmnáct set osmdesát devět a to v čele **postela** (postele), to je symbol Božího oka.

My jsme teď prošli celé to první patro **tak jako** kolem dokolečka. (-) Já bych chtěla moc poděkovat za veškerou vaši pozornost. Bylo to takové příjemné zakončení dne, **mého pracovního**, a přeji vám krásný zbytek víkendu, em, těm, **co** chodí do školy i krásný zbytek prázdnin, dospělým asi spíš krásný zbytek léta, no a na shledanou.

Příloha 4

Tak, posad'te se.

Chybí nám dneska... ?

Aleš.

Jindra určitě **přide** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34)

Ten čeká na kolejích.

Tak, **Toničko, omluvenku.**

Ještě se jenom v rychlosti **vrátim** (krácení, ČBP, s. 33) k tomu penálu Honzíka. Klárka a Bára. **Holky** (SSČ, s. 98), když někde něco najdete, tak to tam necháte ležet. Nebo tady je pan školník, **pani** (krácení) uklízečka, tak jí to přece odnesete a nemůžete udělat takovou věc, že to dáte do **tý** (é-> ý) krabice. (-) Klárko, jak by ti bylo?

Představ si, že tady byla odpoledne maminka, **celý** (é-> ý) odpoledne tady hledali penál. Báro.

Takže, Honzíkoví se omluvte. A už **tady** (SSČ, s. 441) to nechci vidět, protože **todle** (zj. hlás. sk.) od vás **teda** (y->a) vůbec nebylo **hezký**.

Tak, **Pet'a papír**? (elipsa)

Pro ty, **co** tady nebyli včera, sběr papíru (pauza) na výlet je nad dvě stě kilogramů, ano, ne nad sto, jak **ste** jezdili loni, ale nad dvě stě a jede se tam, kam jede družina. Oni to omylem naplánovali jak družina, tak výlet za sběr papíru úplně stejně, já **nevím, jestli** (SSČ, s. 121) už vám to **pani** učitelka na korálkách říkala, **jo** (SSČ, s. 124)?

Takže se jede na to samé místo, takže... ti velcí sběrači, pak je na vás, abyste se rozhodli, **jestli** pojedete se... s družinou nebo **jestli** pojedete za ten sběr papíru, **jo**? Ale je to nad dvě stě kilogramů, já vám to nikam nebudu psát a spoléhám na to, že to doma rodičům vyřídíte, protože je to ve vašem zájmu. Jet zadarmo na výlet.(-) Takže **né** (dloužení) nad sto, nad dvě stě kilogramů a připomínám (pauza) eh kůru. **Nošte** (roz. nos, PČP, s. 242, měkčení) kůru, máme jí strašně **malinkato** (malinko). Za tu si **taky** (SSČ, s. 442) vyděláme penízky na výlet.

Tak a my už se pustíme **na** češtinu. Začínáme **opáčkem** (SNČ, s. 287) rychlým a **jedeme** abecedu. Říkáme abecedu a jak ste zvyklí, kdo uslyší v abecedě první písmenko ze svého křestního jména, tak se postaví a zase si sedne.

Tak á, b, c, č, d, d', e, f, g, h, ch, i, j, k, l, m, n, ň, o, p, q, r, ř, s, š, t, t', ú, v, dvojité v, x, ypsilon, zet, žet.

Tak, Báro, druhy vět. (elipsa).

Kryštofe, co píšeme na začátku každé věty?

Na konci každé věty, Valčo? Znaménko. **Dobře** (SSČ, s. 62).

Takže, buď píšeme, Kristýnko. **Dobře**.

Tak, eh, Honzo, řekni nám **ňákou** větu oznamovací. Výborně. Pet'o, větu přací?

A co chceš říct? Každý den. Tak, Sylvi, větu tázací? Bude dnes hezky? **Dobře**, a větu rozkazovací Ema. Výborně.

Tak, eh, Mart'o, věděl bys, z čeho se skládá věta? Pamatuješ si to, z čeho se skládá věta?

Z písmen ne, to už **seš** (ČBP, s. 49) **moc** (SSČ, s. 184) daleko, Toničko. Ze slov. Z čeho se skládají slova, Vali? Slabik a slabiky? Peťo? **Dobře**. Z písmen.

Tak. Slova souznačná v rychlosti. Otec. Jaké je slovo souznačné? Tatínek, **taťka** (SNČ, s. 444), výborně.

Dívka? **Dobře**. Chlapec? **Super** (SNČ, s. 382).

Tak. **Dáme** hru, mám pro vás kartičky. Rozdáme si je (-) Nikdo si ještě kartičku neotáčí, nikdo kartičku neotáčí, všichni ji mají schovanou. (-) Na kartičkách jsou **napsané** protiklady, takže až povím, tak se rozdělíte po třídě a každý najde svoji dvojici.

Pšššt. Neotáčej,(-) ještě nečti. Protože je kartiček hodně, tak mně tady zbyly, (-) tak já budu **taky** hledat dvojice, ano? Já si dokonce najdu k sobě dva.

Tak, pravidla všichni znáte, tak chvíli hrajeme. Žádné vykřikování, žádné křičení (-) pěkně potichu. Chodíte, domlouváte se s kamarády, až najdete dvojici, zůstaňte stát jako sochy a počkáme, než se všichni najdou tak, jak mají, pak se zkontrolujeme, pusťte se do práce.

Hledáme protiklady. Pššt. Kdo se našel, stojí jako socha. (nezřetelné)

Šššš. Hele, vy se vůbec neposloucháte, Sylvo a Klari, stojíte vedle sebe...

Tak, máme dvojice a čteme. (-) Já začínám s Emou. Dlouhá. Tak, běž si sednout. **Kluci** (SSČ, s. 135). Výborně, sedněte. Říkejte. **Super**. Marek se Sylvou. **Paráda** (SSČ., s. 261) Tóna s Klárou. Výborně. Jindra. Kristýnka.

Si to čtete. Matěj, Honza. Výborně. Valča, Bára. **Super**.

Tak. Šššš. Jindro. Tak. Otevřeme učebnici na straně šedesát sedm. Domácí úkoly si vybereme na konci hodiny. Strana šedesát sedm.

Židle chybí proto, že v první třídě **sou** rodiče (pauza) žáků, aby viděli, jak se děti učí, takže si paní učitelka **pučila** (zj. hlas. sk.)+ (SSČ, s. 343) od vás židle Jindro, **kdyby si** (hyperkorektní, SMČ, s. 109, kdybys) + (zj. hlás. sk.) přišel do školy včas a ne pozdě, tak o tom víš.

Tak, strana šedesát sedm a **deme** na článek zimní ráno (-) Budeme číst po větvích, začínáme od Páji.

Marku. Kryštof. Honzík. Báro. Polo-. Ne s Tomíkem, ale Toníkem. Matěji. Kristýnko. Peťo, co Aničku probudilo? **No** (SSČ, s. 223), to **jí úplně asi** nevbudilo, Pájo. Vraní krákání. A co viděla z okna? Eh, co asi Anička udělá? Dokončete příběh. Jak by ten příběh mohl dopadnout? Já vám ho ještě jednou přečtu, dobře poslouchejte a vymyslete, jak by příběh mohl dopadnout.

Aničku probudilo vraní krákání. Za okny padá sníh. Kopce **sou** ve vánici jako bílí sloni. A dole na silnici uhání koník s rolničkami na postroji. Na saních veze strýce Pololánika s Toníkem. Škoda, že není Anička mezi nimi. Škoda, že je ještě v noční košilce.

Co by mohla udělat? Jak by mohl ten příběh dopadnout, Peťo? **No**. Tak, ale nezačínáme větu (pauza) že. Hezky připravte větu. (-) Jak byste pokračovali, kdyby byl sloh a vy **ste** měli pokračovat a napsat další větu k příběhu? Vali? **Dobře**. **Eště** by **někdo nevymyslel** nějaký jiný konec příběhu? (-) Sylvi?

Dobře a vydala se za nimi (-) Pájo? **Dobře**. Honzí? **Dobře**.

Tak, stačí. Eh, my teď máme ještě odůvodnit, proč je ve slovech, která **sou vytištěná** tučně, **napsané** měkké i. Asi to má něco společného s těmi souhláskami, že **jo**, které my se učíme. (-) Tak, než začneme odůvodňovat, pojďme si zopakovat tvrdé souhlásky. H, ch k, r d, t, n.

Měkké souhlásky? Ž, š, č, ř, c, j, d', t', ň. Matěji, po tvrdých souhláskách píšeme jaké i?

Marek, který nedává pozor, nám řekne, jaké i píšeme po měkkých souhláskách? Po měkkých souhláskách, Marečku? Měkké souhlásky, měkké i, dávej pozor.

Tak a když už sme u toho, tak si zopakujeme ještě samohlásky krátké. A, e, i, o, u. Dlouhé? Á, é, í, ó, ú.

Tak, koukněte (SSČ, s. 147) se teď na ta tučně zvýrazněná slova v článku. Co je na nich stejného nebo co je na nich podobného ať neodůvodňujem každé slovo zvlášť? Jaké **sou** to slabiky? Měkké, ano. Sou to měkké slabiky po měkké souhlásce ň, že **jo**? Všude **sou** ňi nebo ňí.

A my se vrhneme ještě na cvičení **dva** (dvě), kde budeme doplňovat písmenka. Písmenko i a budeme odůvodňovat, jestli napíšeme tvrdé i nebo měkké i (-) Začínáme od Dana, popořadě, každý přečte slovo, odůvodní a řekne, proč by napsal právě to i. Dane. Sníh? Proč? Protože ň je měkká souhláska.

Sylvi. Výborně. Emo? Vali? Hmm. Kristýnko? Matěj? Dobře. Klárko. Nizoučký? Toni.

Peťa. Knížecí. Jindro. Stany. Poslední slovo na **prvním** řádku. Jaké **si** (zj. hlás. sk.) říkal? Výborně. Pájo? Dobře. První měkké, druhé tvrdé. Pokračuje Marek. Hmm. Výborně, ň je měkká souhláska (-) Kryštofe? Dobře. Honza. Tak. Báro? Dan. Výborně. Sylvi. Hnízdo. Emčo. Kniha. Tak Valča. Kristýnko. Knírač. Tak. Třetí řádek, Matěj.

Klárko? Toni. Peťa? Jindro? Ted' **říkal** Peťa. Ke koním. A Pája? Proč? Protože je to... n je tvrdá souhláska, výborně.

Tak, postavíme se. Stává se z nás písmeno i. Budu říkat slova, už sme tu hru hráli. Pokud uslyšíte nebo pokud víte, že ve slově je měkké i, budete stát jako měkké i, pokud má být ve slově tvrdé i, **správně Kryštof ukazuje**, zvedneme ruce, uděláme tvrdé i. Tak, dávejte pozor a já říkám.

Tíha. Neukazujte čárku, jenom nechte ruce u sebe. Tak. Noty. Cibule. Měkké, dobře. Žížala. Mareček, Sylva, nene, měkké je ž přece, měkká souhláska. Kýchat. K je tvrdá. H, ch, k, r, kýchat. Dým. Šije. Rýma. Motyka. Tykadlo. Jíst. Cítit. Tak. Výborně.

Když sme tady byli u té vteřiny, tak mě jenom napadla otázka, jestli si pamatujete z prvouky, kolik má minuta vteřin? **Super**, nezapomněli. Tak. Otočíme se k interaktivní tabuli na minutku. Měli **ste** tam chyb (elipsa), já **sem** říkala, že si to zkusíme dneska ještě jednou a že **sem** zvědavá, jestli ste se od minula ponaučili (pauza), jestli nám ten skřítek Kvítek (pauza) tentokrát pustí zase motýlka.(-) Já tam nastavím, aby nám to ukazovalo počet chyb, a doufám, (pauza) doufám, že tam těch chyb bude nula, protože minule **sme** se vyšplhali až k nějakým čtyřem nebo pěti chybám a to už **teda** nebylo vůbec pěkné.

Tak, na koho... **Neskákej mi do řeči Barčo**, Na koho nevyzbyde (SSČ, s. 560 - zbýt)... **Dva, čtyři, šest, osm, deset, dvanáct..** Tak dostane ještě nějaký jiný úkol, nějaké jiné cvičení a začínáme od Dana. Dane, přečti první slovo, odůvodni a přetáhni. Proč zrovna velké c? Výborně, Peťo. Aha, no tak to je jedno, ukazuje nám to **teda** správně, to je **divný**. **Zač...** Tak si to budem ale pamatovat. Tak já budu ukazovat chyby na prstech. Tak, Peťo, další slovo je? Tak a **jaký** i? Opatrně, ať ti to neskočí do **jinýho** políčka. Výborně.

Sylvi, **pod'**. Další slovo je? Kráka-? Krákání, ale ní tady nevidím, takže to bude? Vidíte tu ní? Krákají, taky asi spíš bude krákají. Krákání by taky mohlo být, ale tam je jenom krátké. Tak, pokračuje Ema.

Dobře. A už se připraví Valča. Kristýnko, **pod'**. Kamarádi. Výborně. Sadaři, správně. Klárko? No, zatím to vypadá, že **sme** se polepšili od minula. Zatím je to nula chyb. Jen jed' popořadě. Tak, havran. Ni. Dobře. Tonička. **Nó?**(-) Co by to mohlo být za slovo, Toni? Ú, něco, ká. Utíká, výborně, přišla na to.

Jindra. Poslední čtyřka, tak doufám, že to nepokazíme. Zpíva-. Výborně, zkusíme. Paráda. Marku? Končí na -tanka, tak co tam dáme? Pššš. Marek na to přijde sám, ano? Tak to zkus, jestli myslíš, že to je **nějaký** slovo, **který** dává smysl? Já bych spíš přemýšlela, používáme to vždycky o hodině čtení, Marku. Nechte ho. Marku, co používáš o hodině čtení za knížku, z které čteme pohádky? **Jo**, našel, **šikovnej**. Je to čítanka, výborně?

Tak. Pobě-ží, výborně.

Tak. Já vás **musim** pochválit, podařilo se vám to úplně bez chyby, (pauza) takže paráda a na vás dva, na které nevyzbyly úkoly, tak budeme... a na Matěje... tak eh další úkol dostanete potom o čtení, já tam mám pro vás připravený ještě jeden list. Teď se otočíme (pauza) a pustíme se do skřítky Kvítka, máme tam tu doplňovačku (pauza) s vybarvováním. Mašinku... to... jak ste to říkali? Mašinku Tomáše. Pšš. A mně něco říká, že Honzík **jí** tady ve škole jednou měl, že **jí** dokonce i **čet** (ČBP, s. 49), Honziku. Tak víš co? (-) Než **jí** začneme vybarvovat, tak se postav. Postav se nám na chvíličku. A vzpomeneš si na **ňáký** příběh z Mašinky Tomáše? Co si **čet**, co se ti třeba líbilo, co **si si** (zj. hlás. sk.) + (hyperkorektnost - SMČ, s. 109, pouze sis) zapamatoval? Pšš.

Eště jednou? Zachránil starou lokomotivu, dobře. Tak, vy určitě všichni znáte Mašinku Tomáše asi i z pohádek z televize, že **jo**? Máme ruku, Barčo. Já si **myslim**... eh, že...eh, že ho **dávaj** (ČBP, s. 51) jako seriál **myslim** i v kouzelné školce byl, že **jo**? Nebo jak říkáte, znáte ho z DVD, tak sem zvědavá, jestli se skřítek Kvítek trefil (SSČ, s. 454) a jestli, až tu Mašinku Tomáše, Kryštofe, který pracuješ a eště ani nemáš, jestli vychytali (SNČ, s. 461) stejně tak ty byr... barvy, jako **sou** v tom seriálu.

Takže, my se teď pustíme do práce a pak mi řeknete, jestli ta mašinka vypadá úplně stejně jako v seriálu. Jak na to? Máme tady slova. Do těch slov budete doplňovat buď tvrdé, nebo měkké i a tady nahoře, Marku, dávej pozor, ať víš, co máš dělat... tady nahoře nám píšou, že ve slově, kde jsou dvě měkké souhlásky, vybarvíme plochu žlutě.

Takže tam, kde **sou** ve slově dvě měkké souhlásky, vybarvíme plochu žlutě. Ano?

Slova s měkkými souhláskami vybarvíme zeleně a s tvrdými vybarvíme černě. Ano? Takže, kdo bude potřebovat a nepamatuje si to, tak si to tady vždycky přečte. Tam, kde **sou** dvě měkké souhlásky, vybarvíte plochu žlutě, to třeba je tady (SSČ, s. 441) slovo stojící, tak tam bude ta plocha žlutě. Tam, kde je jedna měkká, tak bude vybarveno zeleně a tam, kde **sou** tvrdé souhlásky, tak tam bude ta plocha vybarvená černě. Pusťte se do práce, máte to tu všechno napsané. Dávejte pozor, jaké i doplňujete, ano? Nejenom vybarvovat, nejprv si tužkou nebo perem **všechny ty** slova vyplňte, odůvodněte, pokud někdo něčemu nebude rozumět, tak se přihlásí, a teprve až je budete mít **doplněné**, tak můžete začít vybarvovat, ano? Nechci vidět jenom bartič... barvičky bez vyplněných slov.

Fixkama (SNČ, s. 131) nevybarvujte, je to slabý papír, propustí. Pak tam máme na další stránce testík, tak ať to potom můžete přecíst. Tak, asi je to **ňáká** jiná mašinka než Tomáš. Nebyl ten Tomáš červený, Honzo? Modrý? Tak **jo**. Tak. Zavřeme pusu (SSČ, s. 344), soustředíme se na práci a už doplňujeme. Ano, teď sem to Klárko říkala. (-) Nejprv si to tužkou nebo perem doplňte a až to budete mít teprve doplněné, tak začněte vybarvovat, ať vás to pak nezdržuje to doplňování.

Povlečení, **jo**? Máš na něm Eiffelovu věž? Co má **ségra** (SNČ, s. 364)? Aha, vidíš. Matěji? A že **ste** si zrovna vzpomněli na povlečení. Pracujte, vybarvujte, doplňujte.

No vidíš. Paráda. Teď už myslíte jenom na češtinu. Můžete mi to říct o přestávce, na co si vzpomenete. A taky mi **prosim** vás připomeňte, tu poslední hodinu skončíme o chvíli a... skončíme o chvíli dřív a připravíme třídu na ty zápisy dnešní.

Eště jednou? Cestující? Lidé, kteří cestují v tom vlaku. Cestující. **Dobry holky**, už vám nesvítlí do očí? Tak já asi nechám zataženo. Všude.

No, tak někde ta čárka na to doplnění chybí, tak víte, že tam to i stejně musíte doplnit, že to slovo bez i nedává smysl, tak si **jí** tam přimyslíte. **Že jo**, Klárčo, zvládnete to?

To už sme tady dokonce Peťo v pracovním sešitě i měli. Hmm. Tam, kde **sme** měli doplňovat jména zvířat vždycky k počátečnímu písmenku, takže tady ho dokonce máš i (pauza) namalovaného. Tak. To si pak můžete nalistovat, až doděláte mašinku. (-) Na straně třicet osm je rys **namalovaný**. Doplňovali **sme** je tam, když sme byli na návštěvě v zoo a doplňovali **sme** tvr..dé (pauza) y po tvrdých souhláskách.

Tak, zavřeme pusu, ať to stihneme. (-) Máme ještě asi čtyři minutky.

Černou, tvrdé souhlásky vybarvujeme černě. **Jó**.

Peťo. Pracuj, **nekecej** (SSČ, s. 132), nemáš na to zase tolik času, ať to stihnete. Tak, kdo má doplněná i, tak začíná vybarvovat. Ještě jednou vám to přečtu, ať víte.(-)

Ve slově, kde jsou dvě měkké souhlásky vybarvujeme žlutě, slova s ...eh měkkou souhláskou zeleně, s tvrdou souhláskou černě. Kdo bude mít vybarveno, přijde si pro razítko.

Peníze. Vždycky si to zkuste (pauza) s více možnostmi. (-)

Žlutá, černá, zelená. Tak je to nějaká jiná mašinka. Pššt. Tak.

Tak už **neřešte** (SNČ, s. 360) Tomáše, tady **de** hlavně o to, abyste si procvičili... souhlásky, abyste správně doplnili, správně vybarvili, tak... Pracujte.

Tak to necháš buď **bílý** anebo si to vybarvíš nějakou svojí (SSČ, s. 428) pastelkou.

Nevadí. Já poznám, **jaký** i **si** (zj. hlás. sk.) tam napsala.

Tak, pomaličku... Ukaž? To... To asi je na tobě, jakou si tam dáš pastelku, co tam doplníš za i. **Tam de u...obo...obě**.(-)

Kdo nestihne dodělat první hodinu, doděláme při čtení. Doděláme poslední hodinu při čtení.

Barčo.

Ano, už sem to tu říkala Sylvinko, poslouchej.

Hádej. Ř. Měkké i. Jo (citosl.) proto **si si** (hyperkorektní, SMČ, s. 109, sis) + (zj. hlás. sk.) vzpomněl Jindro na to povlečení.

Tak, já vás teď zastavím. (-) Za minutku totiž bude zvonit. Takže mašinku si dovybarvíme poslední hodinu o čtení. Zavřeme teď pracovní sešity a já ještě poprosím v poslední minutce službu, aby mi vybrala domácí úkoly. (-) Doufám, že **ste** všichni napsali jenom ty dva řádky, jak ste měli. Že nikdo nepsal víc, že **ste** si to všichni dobře poznamenali do úkolníčků. Marku.

Já si to prohlédnu, až ta mašinka bude celá vybarvená, Niko. Potichoučku vybereme sešity.(-)

Pššš. Kdo má vybraný sešit, **ještě je hodina, Klárko, takže eště nekecáme**, tak si udělá perfektní pořádek na lavici, uklidí si český jazyk, připraví si na stůl tu novou matematiku, žákovskou knížku, úkolníček a penál. (-) Nic jiného nechci vidět na stole. Neskončíme hodinu, dokud nebudete mít uklizeno.

Tak, uklízíme, Kryštofe, nemáš uklizeno. (-)

Kdo má uklizeno, může potichoučku začít svačit. (-)

Příloha 5

Nikam nejdeš, sedni si. **Ti dám**, že **deš** (zj. hlás. sk., ČBP, s. 34) na záchod. Měl si na to hodinu.

Tak, začneme. To je tvoje? Tak si to dej do tašky.

Tak, dobrý den, posad'te se. Honzíku, tady **sem**.

Dneska začneme tím, že si na **interaktivce** (slang) na YouTubu (české skl. - YouTube) pustíme dvě ukázky. Vy se jenom otočíte, nikam nepoběžíte. Potom... **eště** já, **eště** na mě **koukej** (SSČ, s. 147). Ticho. Potom máme v učebnici otázky a k tomu textu eh k tomu videu eh si pustíme... eh si odpovíme na pár otázek. (-) Takže dávejte pozor. (-)

Slyšíte?

Tak, otočte se dopředu. Sešity nechte zavřené. Sešit nech zavřený. Tak, Davide, jak se jmenovala (pauza) habsburská císařovna? O které **sme** teď slyšeli? Marie Terezie. Jaká to byla panovnice? Cože? Podle čeho se to pozná, že byla hodná? **No** (SSČ, s. 223) nejen školu, vymyslela několik reforem. Co to slovo reforma znamená? Filipe. Ehm. Vaším úkolem teď bude napsat na jednu stranu toho listu Marie Terezie a napsat ty reformy, nemusíte je nazývat... tím pravým jménem **s eh, jak jsme si říkali**, ale popsát, co konkrétně zlepšila. Nebo změnila.

I to, co třeba ve videu nebylo, ale vy to víte ze včera. **Jo** (SSČ, s. 124)? Takže Marie Terezie, **dolu** (krácení) podepsat. **Jo**.

Co Marie Terezie změnila? Co udělala jinak?

Filipe a každý sám, vůbec to **neni** na známky. Spíš abyste si uvědomili, co **sme** se včera učili a co **sme** teď slyšeli.

Klidně jenom v heslech **jo**? (-) V odrážkách. **Jo**.

Ehm. **Jo, jo, jo**. Alespoň tři reformy byste měli mít všichni. Čím víc, tím líp.

Davide, já se neptám, jak dlouho vládla a kolik měla dětí, já se ptám na její reformy. Co změnila? (-) **No** (SSČ, s. 223)?

Můžete. Ještě někdo píše? Paví? Paví eš...

Alespoň tři.

Tak, já myslím, že co **sme** věděli, to **sme** ve zkratce napsali. Jak se jmenuje syn Marie Terezie, který vládne po ní a pokračuje v reformách? Pepo? Josef druhý, na druhou stránku si napište Josefa druhého. A protože ten těch reforem tolik neměl, tak si pustíme **video** (SSČ, s. 491) a vaším úkolem potom bude napsat alespoň pět bodů k Josefovi. Reformy měl dvě, maximálně tři, takže ještě další... napíšete si je až po tom videu. Až po videu Davídku, **jo**? Ale **eště** další dvě věci si zapamatujete k Josefovi. **No** čím víc, tím líp.

Filipi.

Cenzuru Pepo. To znamená eh kontrolu nad tím, co je napsáno, **jo**? (-) Ty něco napíšeš a kritik si to přečte a řekne tak **todle** škrtne, **todle** škrtne, **tohle** (SSČ, s. 447) tam nebude. To je cenzura, **jo**? (-) **Že ti to** opraví a vlastně předělá.

Zuzanko.

Tak a z korzet... Ty nevíš, co je korzet? To se nosilo eh pod šaty, takový těsný živůtek a eh... stahovalo to tu dému, aby vypadala líp. Ale většinou se v tom vůbec nedalo dýchat. Jak v tom byly tak **utažený** (é-> ý), **jo**? Dneska se už nenosí.

Jo vy myslíte ty **ženský** (é-> ý)? Korzet. To tě zaujalo?

Tak přemýšlej.

Tak, já myslím, že jich bylo mnohem víc než pět, tak začneme **tady** (SSČ, s. 441) třeba u... u Honzy a postupně budeme číst každý jednu reformu, jednu změnu a nebudeme číst to, co už sme slyšeli, **jo**? A schválně, kolika různých změn se do..dočkáme. Tak Honzo, vyber si jednu. Co máte **napsané**?

Zákaz trestu smrti. Kubo? Z čeho je přestavěl v ten špitál? **Dobře** (SSČ, s. 62). Ehm. **Dobře**. Ne, už si tam nic nepiš, **jo**? (-) Teď už jenom poslouchej. Anežko. Zakázal ženám nosit korzet. Tome? Ehm. Takže je to.. **Dobře**.

Pepo? Vysvětlí? Co znamená toleranční patent? Pepa. Co znamená toleranční patent? Tadeáši? Ehm. O svobodě eh... co se týká ženění a stěhování mluvil Tomáš. Toleranční patent znamená něco jiného. Kazíku. Jinými slovy? (-) Svoboda náboženství. **Jo**? Náboženská svoboda.

Dobře. Filip? Už nic? Kazí? Sice to **není** reforma, ale řekli **sme** pět informací, **dobře**. David? Slyšeli **sme** to už nebo ne? Tak... máš něco jiného? Kubo, máš ještě něco jiného? Napsal hodně nařízení nebo těch reforem, **dobře**. (-) A máš ještě nějakou konkrétní? **Tožsme** říkali. **Eště** něco, **holky** (SSČ, s. 98)? Zákaz puštěných psů, ehm. To **sem** čekala, že to tam budete mít půlka třídy, sirotčince a blázince. **Dobře**. Já si **myslim**, že to v tom **videu** bylo jenom... uvedeno..ne. Ne, Josef druhý. Že to tam bylo uvedeno, aby se to dobře rýmovalo a bylo to vtipné. Ale možná něco...na tom něco pravdy je. **Jo**? **Fajn** (SSČ, s. 81). A na konci toho **videa**, kdy vy už ste neposlouchali a **honem** (SSČ, s. 98) zuřivě **začli** (začali, SMČ, s. 118) psát, byla věta o tom, že v celém tom velkém císařství se mluvilo, Anežko, pouze? Jakým jazykem?

V Německu, Rakousku, Prusku i Čechách se mluvilo? (-) V osmnáctém století? (-) Kdo to ví? Kazíku? Německy. A co čeština? Kde se mluvilo česky? V osmnáctém století. Úplně? Nikde se s ní nemluvilo? **No** tak jak se vrátila?(-) Jak to, že dneska s ní mluvíme? Panovník si pamatoval? (-) Takže Marie Terezie uměla česky? E-ehm. Kde se ta čeština vzala? Ona i.. **Ona i** za Marie Terezie někde byla. Někde se s ní mluvilo. Kde? V kostele ne. V Berlíně ne, v Berlíně se právě mluvilo německy. Ve městech se mluvilo německy. Ale kde ten jazyk přetrval, to byly vesnice. To prosté obyvatelstvo se k tomu jazyku **moc** (SSČ, s. 184) nedostalo, k té němčině, takže stále ještě mluvilo česky, a to je pro nás téma dnešní hodiny.

Takže si napište. Obrození českého jazyka (-) Do sešitu nadpis. (-)

Kazíku.

Co znamená to slovo obrození? Ehm. Přesně tak, **jo**? Návrat. Obroda. Obrození českého jazyka. Obrození. Jako Josef druhý nebo Marie Terezie, tak je obrození českého jazyka. Návrat nebo oživení, reformování.

Který jazyk byl **teda** (y->a) úřední? Ivo? Úředním jazykem byla němčina. (-) A to si zapamatujte, protože v několika dalších hodinách budeme **řešit** (SNČ, s. 360) němčinu oproti češtině. **Jo**? Úředním jazykem němčina. (-)

A Honzo, kde se **teda** mluví česky? Ehm. Čeština pouze (pauza) ve vesnicích. **Oni** se nikam nedostali, kde by se tu němčinu naučili. **Jo?**

Tak. A kdo myslíte, že začal rozšiřovat tu češtinu i mem... i mimo ty vesnice? Kdo byl takový záchranář té čes... češtiny? Em, nechci konkrétní **méno**, spíš třeba které povolání? Učitel. Doktor asi ne. A druhé takové? Kam se ti obyčejní lidé z vesnice dostali? Do školy, na pole, **tam asi nikdo je jazyk neučil**, a kromě toho chodili ještě do? Výborně. Do kostela. **Jo?**

Takže takovými, eh, učenci českého jazyka byli učitelé a kněží. A těm se obecně říká vlastenci. Napište si vlastenci. A to jsou učitelé, kněží, kněží, jazykovědci, hned si vysvětlíme, kdo to je, a herci. Učitelé, kněží, jazykovědci a herci. Tomáši, věděl bys, kdo je jazykovědec? Ehm, a konkrétní povolání třeba, napadne tě? Cestovatel? (-) To **úplně nevím**. **No** a povolání? Ten, kdo se zajímá o jazyky, může být třeba? Spisovatel, ne? Psali nějaké knihy v češtině, aby si je prosté obyvatelstvo mohlo přečíst. **Jo?**(-) Tak to je jazykovědec.

Proč herci? Tak. Protože na těch vesnicích **začli** hrát divadlo v češtině a tím **začli** rozšiřovat ten český jazyk. **Jo?** I to venkovské obyvatelstvo se rádo potěšilo nějakým divadlem, ve městě také a my se dozvíme, jak se jmenovalo to první české divadlo. Za chvíličku. **Jo?**

Takže, kdo je to vlastenec? Máme povolání a ještě si vysvětlíme, co to **teda** je, kdo to **teda** je ten vlastenec, takže pište dál pod to. Pomlčka. Ti, kteří (pauza) začali češtinu studovat (pauza) a znovu ji přinášet mezi lidi. **Jo?**

Nebo šířit. Tak. Vzniklo první české vydavatelství. (-) Co to je vydavatelství? Lucko? Co dělá vydavatelství? A co vydává v **tomhle** případě? Knihy v češtině, **jo?** Takže první české nakladatelství (pauza), nechte si tam místo na jeho název (pauza), a první české divadlo. Tak a to bude vaším úkolem v učebnici na straně osm a devět, přečíst si ten článek a doplnit si, jak se jmenuje první české nakladatelství a divadlo. Ale přečtěte si to celé, ne jenom, Anežko, že vyhledáte ty názvy. **Jo?** Strana osm, devět, přečíst text a do... Co si nepřečteš? Tak čti. Osm, devět. Kdyby měl někdo zase jinou verzi, tak eh kapitolka se jmenuje obrození českého jazyka.

Ehm.

Miloši.

Je to tam. Dočti ještě dál. (-)

Kubo, ty máš hotovo? Máš to i napsáno, jak se **menovalo?** Nakladatelství i divadlo. Obojí tam je.

Máte to celé přečtené? **Eště** si tu učebnici ne... nechte otevřenou, budete..me ji potřebovat. Ehm.

Proč to **mažeš hned**, Filipe? **Dyt'** máš svojí (SSČ, s. 428) hlavu, **ne?** Pepa řekne to fakt (SSČ, s. 81) ne a ty to hned smažeš?

Tak Kláro, jak se jmenovalo první české divadlo? Tadeáši? Taky (SSČ, s. 442) nevíš? Kubo. A proč Bouda? Proč takovéhle jméno? Honzo? Ehm. Nebylo to žádné divadlo, abyste si nepředstavovali Národní divadlo jako dnes, ale byla to taková opravdu bouda dřevěná, kde spíš **tak jako** potajmu hráli takové první hry. A ty první hry byly jakou formou hrané? (-) Pepo? Jaký typ divadla? Loutkové. Ehm, dobře.

Jak se jmenovalo první české vydavatelství? Lucko? Dobře. Eh, na té straně devět máme... otázky a úkoly (-). Protože **ste** si teď všichni ten text přečetli, tak to bude snadné. (-) Takže... Filipe, přečti první otázku.

Em. **Prosim**? A Tomáši, to je právě to, že máme dvě vydání učebnic, a je to trošku pozměněné, **jo**?(-) Ale otázka je pořád stejná. Tak, Filipe, proč? Ivanko, proč? To **si to jediný, kdo si to** přečetl, byl Kazík? Kazíku, tak nám to přečti. On to hledá.

Poněmčování. **No** a to **neni vysvětlený** toho, proč zavedl tu němčinu?

Tak Tomáši, začni číst a začni číst v tom druhém odstavci, problémem však bylo.

Tak, proč se rozhodlo, že němčina bude jazykem pro všechny? Tome. **No** to **jo**, ale to **neni...** to **neni** odpověď na to, co se ptám. (-) Kubo. Kazíku. Vojáci a na? Na úřadech. **Jo**? Pepo, musíš poslouchat to, co **čtem**, ty se vždycky zeptáš na úplnou blbost. **Jo**? Tak.

Protože si nerozuměli vojáci, to bylo pro cíře... pro císaře důležité, aby se domluvili a vyhráli bitvu. A protože si na úřadech eh nebyli schopni domluvit, co vlastně chtějí, proč tam dou. Proto se zavedl společný jazyk pro všechny.

Eh, Tadeáši, dvojku přečti. Já ti ale vůbec **nerozumím**. **Eště** jednou. Mm, kdo se dočetl? Potom, co Josef druhý zrušil nevolnictví, tak kdo cho...odcházel studovat? Pepo, a když to **nevím**, tak **asi jedu očima** v tom textu a hledám to. Ivo? Přečti, **prosim** tě, kdes to našla, **jo**? **Nó** (dloužení), začíná to po zrušení. (-)

Rozumíme? Rozumíme tomu? Kdo **teda** odcházel na studia? Anežko. Chlapci z venkova. (-) A proč se z nich potom později stali učitelé, kněží, vědci a umělci? **No** a proč šířili tu češtinu? Jak to, že **ji** znali? **Ták** (dloužení). **Jo**? Z vesnice přišli do města, tam se něčemu naučili, ale tu češtinu si ještě pamatovali, a proto ji potom mohli šířit dál.

To je současně i odpověď na otázku číslo tři, kterou nám přečte Pepa. Nespi tady.

Odpověz. **Ták**, protože pocházeli z těch vesnic. (-) Už tomu rozumíme? Tak a poslední otázka? (-) Kubo, přečti, čtvrtou? Já **vim**. Pššš. Kuba eh Novák, **jo**? Pššš. Sedni, sedni.

Tak. Jak k tomu obrození jazyka přispěla nakladatelství, knihkupectví, loutkáři a herecké společnosti? Kubo? Tak. (-) Děti, já **myslim**, že **todle** je **úplně** jednoduché a vy tady na mě **koukáte**, jak když vůbec nevíte, o čem **mluvim**. **Jo**?

V podstatě, co **sme** si dneska řekli nového, Pepo? Byla tady němčina a vlastenci se snažili (pauza) navrátit češtině to její místo. (-) **Jo**? (-) A kdo se o to snažil dál a jakým způsobem se budeme učit příští týden. Otázka pět **neni** otázka, to je spíš eh taková...(pauza) taková u...připomínka pro učitele, co bych vám měla přečíst.

Eh, ty reform... Pššš. **Ěště sem** neskončila. Sedni. Ty reformy, které **ste** si psali na papír, si vložte do sešitu. (-) Na příští pondělí se podívejte na Marii Terezií a dnešní látku, někoho vyzkouším. **Jo**? Tak, končíme.